Приложение 1

Анализ на ситуацията и оценка на потребностите от социални услуги в Област Сливен

Доклад

Октомври 2015

Въведение
1. Методология
    1.1 Цели и обхват на проучването
    1.2 Методи и инструменти за събиране на информация и анализ
2. Описание на ситуацията в област Сливен
2.1. Обща характеристика на областта
    2.1.1. Географско положение
    2.1.2. Административно деление
    2.1.3. Природни ресурси
2.2 Население – демографска характеристика
    2.2.1. Структура на населението
    2.2.2. Раждаемост, смъртност, прираст
    2.2.3. Етнически състав
2.3 Икономическо развитие на област Сливен
    2.3.1 Макро-икономически показатели
    2.3.2.Структура на областната икономика по основни икономически дейности
    2.3.3 Състояние на инфраструктурата, транспортни връзки
    2.3.4 Доходи, заетост и безработица
2.4. Здравеопазване
    2.4.1. Заболеваемост и болестност
    2.4.2. Раждания, аборти
    2.4.3. Хоспитализирана заболеваемост

2.4.4. Състояние на системата на здравно обслужване и мрежата от лечебни заведения.
2.5 Образование
2.6. Жилищна среда и инфраструктура
3 Анализ на групите в риск в област Сливен
3.1. Подходи за определяне на рисковите групи
3.2 Фактори, които пораждат риск за различни групи от населението
3.3 Характеристика на рисковите групи в област Сливен
3.3.1.Деца, отглеждани извън биологичното семейство
3.3.2.Деца, отглеждани в семейството
3.3.3. Пълнолетни лица с увреждания
3.3.4.Стари хора
3.3.5. Уязвими хора и общности в неравностойно положение
4. Състояние на мрежата от социални и интегрирани услуги в областта
4.1 Извършени дейности по мониторинг и оценка
4.2 Резултати от мониторинга и оценката и характеристика на услугите
4.2.1 Резултати от мониторинга и оценката и характеристика на услугите по Приоритетно направление 1
4.2.2 Резултати от мониторинга и оценката и характеристика на услугите по Приоритетно направление 2 и Приоритетно направление 3
5.Оценка на ресурсите за развитие на социални услуги в област Сливен
5.1.Анализ на човешките ресурси за предоставяне на услуги
5.1.1.Персонал за управление на социалната сфера – общини и ДСП
5.1.2.Наличен персонал в действащите социални услуги
5.1.3.Включване на НПО като доставчици на услуги
5.2. Финансов анализ на дейностите на общините в област Сливен
6. Заключения и препоръки
6.1 Основни изводи от ситуационния анализ и оценката на потребностите
6.2 Общи изводи за състоянието на социалните услуги в област Сливен
6.2.1 Общи изводи за услугите за деца
6.2.2 Общи изводи за услугите за възрастни и стари хора
6.3. Препоръки

Въведение

Социалните услуги в България са децентрализирани, като управлението им е възложено на кметовете на общини. Те се предоставят съобразно желанието и личния избор на лицата, които се нуждаят от тях. С цел подобряване на координацията и интеграцията на социалните услуги и осигуряване на равен достъп до социални услуги на хората от уязвимите групи, през 2010 г. се въведе качествено нов подход в развитието и предоставянето им чрез планиране на общинско и областно ниво на базата на анализ на потребностите. По този начин се гарантира разкриването на социални услуги, които да отговорят на конкретните потребности на хората от целевите групи, не само на територията на общината, но и в областта.

Съгласно чл. 19, ал. 1 на Закона за социалното подпомагане /ЗСП/ областните управители **организират разработването на стратегия за развитие на социалните услуги** на областно ниво съгласувано със съответните регионални дирекции за социално подпомагане и въз основа на анализ на потребностите от социални услуги във всяка община на територията на областта.

През 2010 г. за първи път беше осъществен процес на областно планиране и разработена Стратегия за развитие на социалните услуги в област Сливен за периода от началото на 2011 г. до края на 2015 г.

За координиране и наблюдение изпълнението на стратегията със Заповед на областния управител беше сформиран Областен координационен съвет, в който са включени представители на заинтересованите институции и организации на общинско и областно ниво. Като част от координационния съвет, беше сформирано и Звено за мониторинг и оценка на стратегията.

През месец юни 2015 г. започна процес на областно планиране на социалните услуги за следващия петгодишен период 2016 – 2020 г. Процесът стартира със заседание на Областния координационен съвет, на което беше представена информация за предстоящите дейности, свързани с разработването на Стратегия за развитие на социалните услуги и обсъждане състава на областна работна група за планиране и разработване на стратегията.

Със заповед на областния управител беше сформирана Областна работна група за планиране и разработване на областната стратегия, която включва областен екип с оперативен и разширен състав и общински работни групи. Оперативния състав включва експерти от Областна администрация Сливен, представители на четирите общини и Регионална дирекция за социално подпомагане и координаторите за област Сливен по Проект „Развитие на системата за планиране и предоставяне на социални услуги на регионално равнище”. Разширеният състав включва представители на широк кръг институции и организации – заместник-кметове на общините, представители на: дирекции „Социално подпомагане”, Регионална здравна инспекция, Регионален инспекторат по образованието, дирекция „Бюро по труда”, областната многопрофилна болница за активно лечение, представители на неправителствени организации и на Областния съвет на децата.

Общински работни групи бях сформирани със заповед на кмета на съответната община за разработване на Анализа на ситуацията по общини.

От Областна администрация Сливен беше предварително събрана статистическа информация, необходима за изготвяне на общинските и областния анализ, като тя беше предоставена на работните групи по общини.

Областният доклад – Анализ на ситуацията в област Сливен е разработен през месец октомври 2015 г. от членовете на Областния оперативен екип.

1. Методология

1.1 Цели и обхват на проучването

В настоящия Областен доклад – Анализ на ситуацията в област Сливен акцентът е поставен върху нуждите от социални услуги, разглеждани в общия контекст на социално-икономическите проблеми, съществуващите политики и мерки за социално включване на уязвимите общности и групи от населението в областта.

Анализът проследява социалните процеси през периода 2010 – 2015 г., за да се направи сравнение между тенденциите, които се наблюдават в момента с тенденциите и процесите, наблюдавани при областното планиране през 2010 г.

Цел на проучването е да се оценят потребностите на рисковите групи, което е основа за планирането и е необходимо, за да може чрез планирането да се постигне съответствие на социалните услуги с реалните потребности на рисковите групи, за които са предназначени, и преодоляване на неравномерността в развитието на социалните услуги в отделните общини.

Областното планиране на социалните услуги съответства на националните приоритети в областта на социалната политика и на тенденциите и приоритетите в развитието на област Сливен.

Целите на проучването се свеждат до:

- Очертаване на общата социално-демографска и икономическа картина на населението в областта – проблеми, тенденции в развитието, изводи от прегледа на настоящата ситуация;
- Определяне на фактори, които пораждат риск за различни групи от населението – настояща ситуация и тенденции;
- Отражението на рисковите фактори върху рисковите групи – определяне на индивидите и групите в риск, техните характеристики, брой и териториално разположение;
- Възможностите на наличните ресурси както за подкрепа на идентифицираните групи в риск чрез развитие на социалните услуги, мерки за преодоляване на създадените проблеми, така и за превенция на риска.

Темите, включени в анализа на ситуацията в област Сливен обхващат обща характеристика на областта, демографски тенденции, широк кръг социално-икономически проблеми, състояние и тенденции в секторите здравеопазване и образование, общо състояние на сектора социални услуги в областта и в общините като осигурени ресурси (финансови, човешки, материално-техническа база и социална инфраструктура), достъп, капацитет и качество на наличните услуги.

В географско отношение обхватът на проучването покрива всички общини на територията на област Сливен.

Обобщените резултати от проучването и изведените изводи и препоръки в аналитичния доклад ще осигурят:

- Обосновка за избора на приоритети и стратегически направления в Областната стратегия;

- Характеристика на отделните рискови групи и подгрупи, необходими за профила на услугите и мерките, включени в стратегията, които да съответстват на специфичните потребности на всяка група;
- Информация за приблизителния брой на индивидите и групите в риск, които да бъдат обхванати от социални услуги и/или от съпътстващи мерки за социално включване, както и разположението им в населените места на общините в областта.

Обобщените изводи от анализа на ситуацията и събраните конкретни данни са ключови за процеса на адекватно планиране на профила и капацитета на предвижданите социални услуги, както и за избора на тяхната форма - мобилни и/или стационарни, обслужващи едно или няколко населени места, както и за разработване на „смесени" услуги за сходни рискови групи – комбиниране на две или повече услуги под един „административен покрив" и др.

1.2 Методи за проучването и анализа на ситуацията в област Сливен

От важно значение за анализирането на настоящата ситуация в област Сливен е да се съберат **конкретни актуални данни** за населението, за уязвимите общности, за лицата в различни рискове, за настоящите и потенциални потребители на социалните услуги и др. Наличието на цифрови показатели осигурява определянето на рисковите групи, както и необходимостта от различни видове услуги.

Методите за събиране на количествени статистически данни в област Сливен включва основно:

- Документално проучване на съществуващи анализи, доклади, стратегически документи, дългосрочни програми и планове за развитие на областта и общините;
- Събиране на статистически данни от съществуващи източници и бази данни, систематизиране и обобщаване на статистически данни, регулярно събирани от общинските администрации и местно-базираните държавни институции.

Процесът на събиране на статистическа информация беше организиран от Областна администрация Сливен, като с официални писма до широк кръг институции на областно ниво беше изискана необходимата информация. След постъпването ѝ тя беше предоставена на работните групи по общини и оперативния състав на областната работна група за разработване на Стратегия за развитие на социалните услуги в област Сливен 2016 – 2020 г. От своя страна общинските групи организираха събиране на допълнителна информация на общинско ниво.

В процеса на проучване, събиране на информация и изготвяне на анализа се включиха представители на широк кръг заинтересовани страни на областно и общинско ниво, като са използвани и всички съществуващи източници на информация като:

- Стратегически документи, анализи, доклади;
- Статистически данни от:
  - Дирекции „Социално подпомагане" Сливен, Нова Загора и Котел;
  - Дирекции „Бюро по труда" Сливен, Нова Загора и Котел;
  - Институции на областно ниво - РУ „Социално осигуряване", Регионален център по здравеопазване, Регионален инспекторат по образованието; Областна

дирекция на МВР, Областна служба „Изпълнение на наказанията”– Сливен, Сектор Пробация;

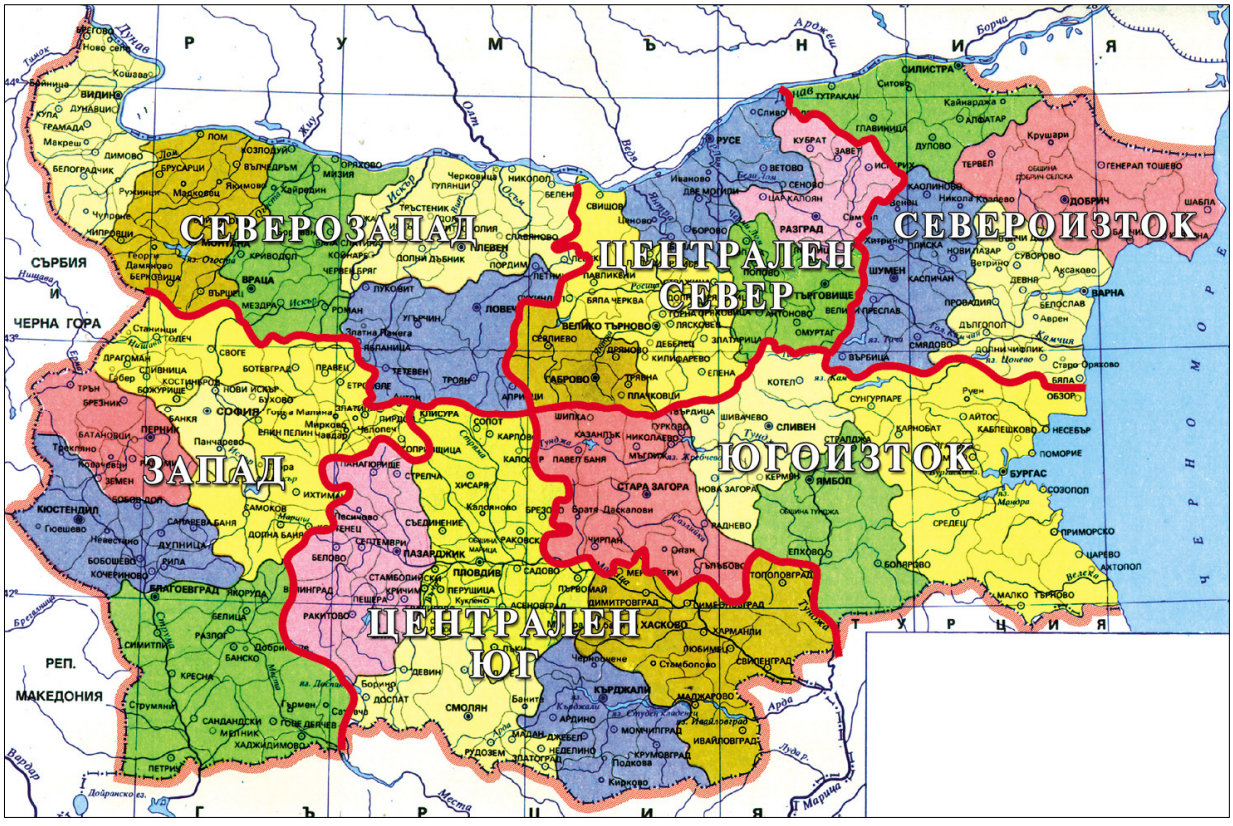
- Община Сливен, Община Нова Загора, Община Котел и Община Твърдица;
- МКБППМН при четирите общини;
- Информация от кметове, директори на специализирани институции за деца и възрастни;
- Данни от действащите на територията на областта социални услуги;
- Данни от граждански организации и НПО.

2 Описание на ситуацията в област Сливен

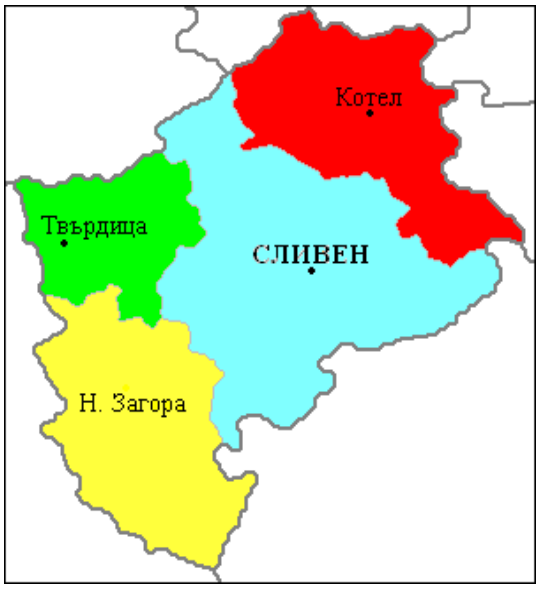
2.1 Обща характеристика на областта

2.1.1 Географско положение

Сливенска област е разположена в югоизточна България и заема територия от 3544,066 кв. км., което представлява 3,19% от територията на страната. На юг тя граничи с Ямболска област, на изток – с Бургаска област, на север – с областите Велико Търново, Търговище и Шумен, на югозапад – с област Стара Загора.

Географското положение на областта се оценява като благоприятно от гледна точка на предпоставките за нейното развитие. В много голяма степен те зависят от възможностите за интегриране на област Сливен със съседните области, както и създаване на условия за общо използване на ресурси и потенциали за развитие. Област Сливен се намира на разстояние 108 км. от Бургас - най-голямото търговско

пристанище в България, където е и най-близкото летище, и на 195 км. от Варна – второто по големина пристанище. От столицата София я делят 288 км.

2.1.2. Административно деление

В административно отношение областта е разделена на 4 общини - Сливен, Нова Загора, Котел и Твърдица.

Разпределение на общините по брой жители, площ и населени места към 31.12.2014 г.

Община	Брой жители	Територия в кв.км.	Брой населени места
Сливен	122 331	1366,6	44
Нова Загора	37 845	876,9	34
Котел	18 813	858,1	22
Твърдица	13 655	442,5	10
Общо за областта	**192 644**	**3544,1**	**110**

Населените места в област Сливен са общо 110, от които 6 града: Сливен, Нова Загора, Котел, Твърдица, Кермен и Шивачево. Най-голям град и областен център е гр. Сливен с население 89065 души /31.12.2014/. Около 2/3 от населението на областта е концентрирано в градовете. Гъстотата на селищната мрежа е най-висока в община Нова Загора, което е свързано с географските дадености - липса на планинска територия. Най-ниска е гъстотата на селищната мрежа в община Твърдица, следвана от община Котел, което се дължи на планинския терен.

Населението на областта към 31.12.2014 г. наброява 192644 души[1], което е 2.7% от населението на България.

Съгласно Преброяване на населението и жилищния фонд 2011 г. средната гъстота на населението в област Сливен е 55,7 д./кв.км. и е по-ниска от средната за страната (66,34 д./кв.км.)

2.1.3. Природни ресурси

В релефно отношение са формирани два района: на север – полупланински и планински, а на юг – равнинен. Южната част на територията на областта включва част от Тунджанската хълмиста и нископланинска област, Новозагорското, Керменското и Сливенското поле. Средната надморска височина на Сливенското поле е 150 м, а на Керменското и Новозагорското – около 130 м. На север те са обградени от Стара планина и най-източните склонове на Средна гора. Най-високите върхове в планинската част са Чумерна (1536 м), Българка (1181 м) и Разбойна (1128 м).

[1] По данни от НСИ

Сливенска област обхваща територии, които спадат към областите с умереноконтинентален и преходноконтинентален климат, дължащ се на средиземноморското влияние. Характеризира се с кратка зима и прохладно лято. Средногодишната температура на въздуха 12.4 градуса С.

Хидроложките запаси в областта не са големи. Основен воден ресурс е р. Тунджа, най-големия приток на р. Марица, с водосборен басейн около 7 800 кв. км. Водите й се използват за питейни нужди и напояване. На р. Тунджа е изграден вторият по големина в язовир България – яз. "Жребчево", който е с обем над 400 млн. куб. м. Основното му предназначение е за напояване.

От почвените типове най-характерни са карбонатните черноземни смолници, черноземните смолници и излужените черноземни смолници. Полезните изкопаеми, които се добиват на територията на областта са горивно-енергийни ресурси, медни руди, кварцит за динасов огнеупор, кварцит за феросилиций. В момента нямат голямо стопанско значение, поради непрекъснатия спад на този индустриален сектор.

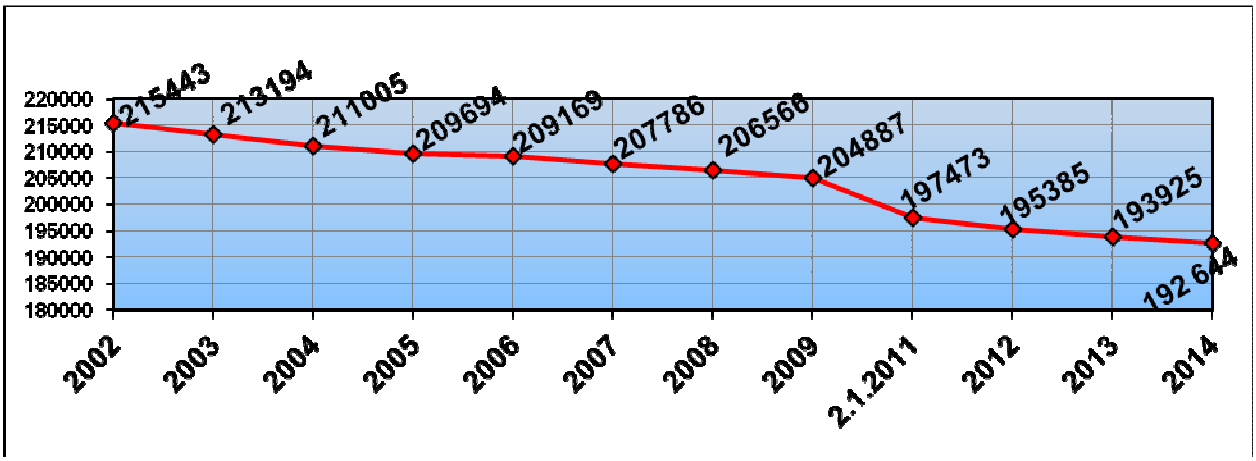
2.2 Население – демографска характеристика

Развитието на демографските процеси е от изключителна важност не само за формиране на броя и структурите на населението, но и на трудовите ресурси, които са в основата на социалното и икономическото развитие.

Тенденцията на намаляване броя на населението в страната е характерна и за област Сливен. В периода 2002 – 2014 г. населението на областта постепенно намалява и от 215 443 души през 2002 г. достига 192 644 души към 31.12.2014 г. Населението на областта е 2,7% от населението на страната и я нарежда на 13-о място по брой на населението. Съгласно разработените от Националния статистически институт прогнозни варианти, през 2015 г. населението в областта ще намалее на около 191 хил. души. Тези изменения са резултат от неблагоприятното развитие на процесите, свързани с демографското възпроизводство. Въпреки тенденцията от последните няколко години област Сливен да е първа по раждаемост, застаряването на населението продължава.

По данни на НСИ населението по общини в област Сливен неизменно намалява. В община Сливен то намалява със 791 души спрямо 2013 г. и към 31.12.2014 г. е 122 331 души. Населението в община Нова Загора е 37 845 и също намалява в сравнение с предходната година с 297 души. В общините Котел и Твърдица населението спрямо предходната година също намалява съответно със 190 и 3 души като към 31.12.2014 г. в община Котел то е 18 813, а в община Твърдица – 13 655.

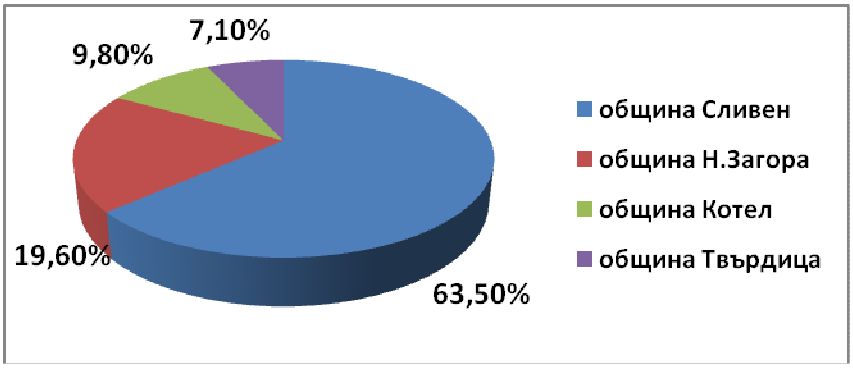
Население на област Сливен по години

Данни: НСИ

63,5% от населението на областта е концентрирано в община Сливен, 19,6% - в община Нова Загора, следват община Котел – 9,8% и община Твърдица – 7,1%.

Население на област Сливен по общини, 31.12.2014 г.

Данни: НСИ

2.2.1. Структура на населението

Структурата на населението е сбор от количествени и качествени характеристики по определени признаци: местоживеене, пол, възраст, образование, религиозна принадлежност, етническо самоопределение и др.

Структурата **по местоживеене** за област Сливен е 65,9% градско население към 34,1% селско население. С изключение на община Котел, в останалите три общини преобладава градското население. За община Сливен съотношението е 66,1% живеещи в градовете срещу 33,9 % – живеещи в селата, за община Нова Загора – 57,7**:**42,3, за община Твърдица – 68,1**:**31,9. В община Котел в града живеят 29%, а в селата от общината – 71%.

Съгласно Преброяване на населението и жилищния фонд 2011 г. **средната гъстота** на населението в област Сливен е 55,7 д./кв.км. и е по-ниска от средната за страната (66,34 д./кв.км.). Гъстотата на населението в рамките на областта варира значително, като тя е най-висока в община Сливен – 91,7 д./кв.км, а най-ниска в община Котел – 22,6 д./кв.км.

Брой и гъстота на населението към 01.02.2011 г. в област Сливен

Област/ общини	Гъстота на населението (д/км²)	Населени места (брой)
Област Сливен	55,7	110
Община Котел	22,6	22
Община Нова Загора	44,5	34
Община Сливен	91,7	44
Община Твърдица	31,2	10

Данни: НСИ

По отношение структурата на **населението по пол** област Сливен следва модела, типичен за страната, като относителният дял на жените превишава този на мъжете. По-конкретно към 31.12.2014 г. жените в областта са 98 727 (51,2%) към 93 917 (48,8%) мъже, т.е. на 1 000 мъже се падат 1 051 жени.

Население по общини, местоживеене и пол, 31.12.2014 г.

Област/ Общини	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Област Сливен	192 644	93 917	98 727	127 276	61 507	65 769	65 368	32 410	32 958
Сливен	122 331	59 354	62 977	90 697	43 590	47 107	31 634	15 764	15 870
Нова Загора	37 845	18 484	19 361	21 822	10 621	11 201	16 023	7 863	8 160
Котел	18 813	9 262	9 551	5 460	2 613	2 847	13 353	6 649	6 704
Твърдица	13 655	6 817	6 838	9 297	4 683	4 614	4 358	2 134	2 224

Данни: НСИ

Възрастовата структура на населението в Сливенска област е от регресивен тип: продължават да нарастват броят и делът на възрастното население и да намаляват тези на младите генерации. Въпреки това трябва да се изтъкне фактът, че в област Сливен живее най-голям процент младо население на възраст до 18 г. в сравнение с цялата страна (над 20%).

Към 31.12.2014 г. относителният дял на лицата на 65 и повече навършени години е 18,4% (35 436) от населението на областта. В сравнение с 2013 г. този дял нараства с 0,4 процентни пункта.

Към 31.12.2014 г. децата до 15 години са 18,0% (34 600) от общия брой на населението. Спрямо 2013 г. този дял се увеличава с 0,2 процентни пункта.

Население под, във и надтрудоспобна възраст[2] към 31.12.2014 г. по общини и местоживеене

Област/ Общини	Общо			В т.ч. в градовете		
Възрастови категории	**всичко**	**мъже**	**жени**	**всичко**	**мъже**	**жени**
Област Сливен	192 644	93 917	98 727	127 276	61 507	65 769
Под трудоспособна възраст	36 903	18 800	18 103	23 053	11 724	11 329
В трудоспособна възраст	112 674	59 388	53 286	77 608	40 300	37 308
Над трудоспособна възраст	43 067	15 729	27 338	26 615	9 483	17 132
Сливен	122 331	59 354	62 977	90 697	43 590	47 107
Под трудоспособна възраст	22 962	11 728	11 234	15 757	8 018	7 739
В трудоспособна възраст	72 221	37 740	34 481	55 675	28 754	26 921
Над трудоспособна възраст	27 148	9 886	17 262	19 265	6 818	12 447
Нова Загора	37 845	18 484	19 361	21 822	10 621	11 201
Под трудоспособна възраст	7 249	3 713	3 536	4 321	2 214	2 107
В трудоспособна възраст	21 573	11 488	10 085	13 503	6 992	6 511
Над трудоспособна възраст	9 023	3 283	5 740	3 998	1 415	2 583
Котел	18 813	9 262	9 551	5 460	2 613	2 847
Под трудоспособна възраст	3 552	1 777	1 775	717	341	376
В трудоспособна възраст	11 270	6 022	5 248	3 280	1 749	1 531
Над трудоспособна възраст	3 991	1 463	2 528	1 463	523	940
Твърдица	13 655	6 817	6 838	9 297	4 683	4 614
Под трудоспособна възраст	3 140	1 582	1 558	2 258	1 151	1 107
В трудоспособна възраст	7 610	4 138	3 472	5 150	2 805	2 345
Над трудоспособна възраст	2 905	1 097	1 808	1 889	727	1 162

Данни: НСИ

Процесът на стареене на населението е по-силно изразен в селата от областта, където относителният дял на населението над 60 г. е 28,02%, докато в градовете той е 23,88%. Запазва се тенденцията средната възраст на населението в селата да е по-висока в сравнение с тази в градовете.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез

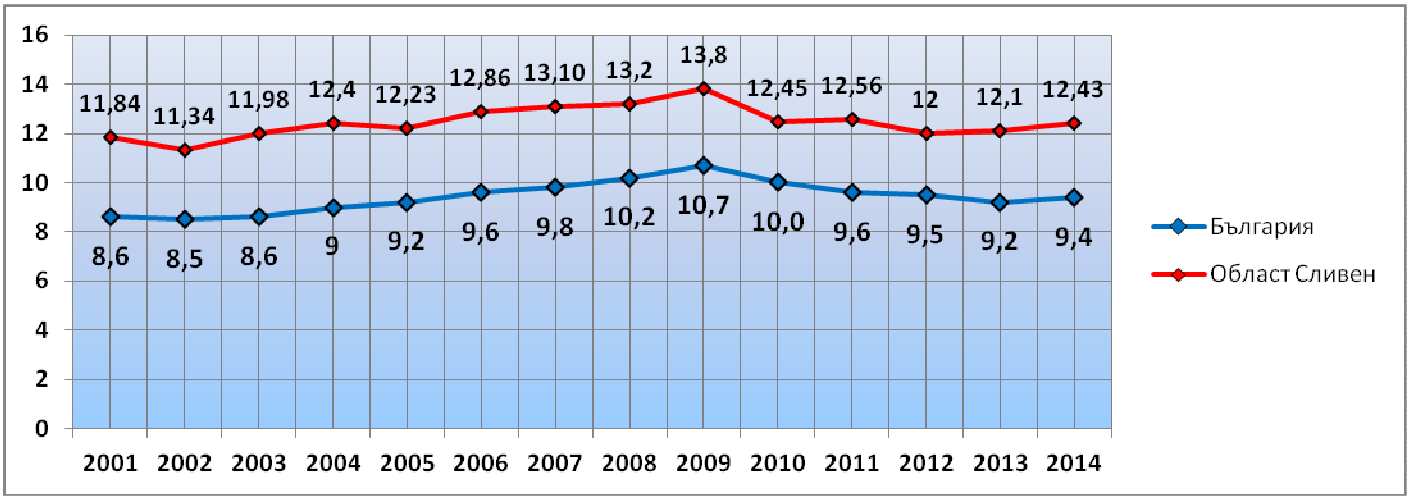
коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 г.). Това съотношение е благоприятно в област Сливен (84).

[2] За 2014 г. тези граници са до навършването на 60 години и 8 месеца за жените и 63 години и 8 месеца за мъжете.

2.2.2. Раждаемост, смъртност, прираст

Раждаемостта е процес, който едновременно е биологичен и социално обусловен. Върху него оказват влияние множество фактори: стопански, демографски, политически, физиологични и др. В сравнение със средното равнище на раждаемостта за страната през 2014 г. (9,4‰) област Сливен е с най-висока раждаемост – 12,43‰ спрямо останалите области, като това е тенденцията през последните години.

Раждаемост в област Сливен и страната (на 1000)

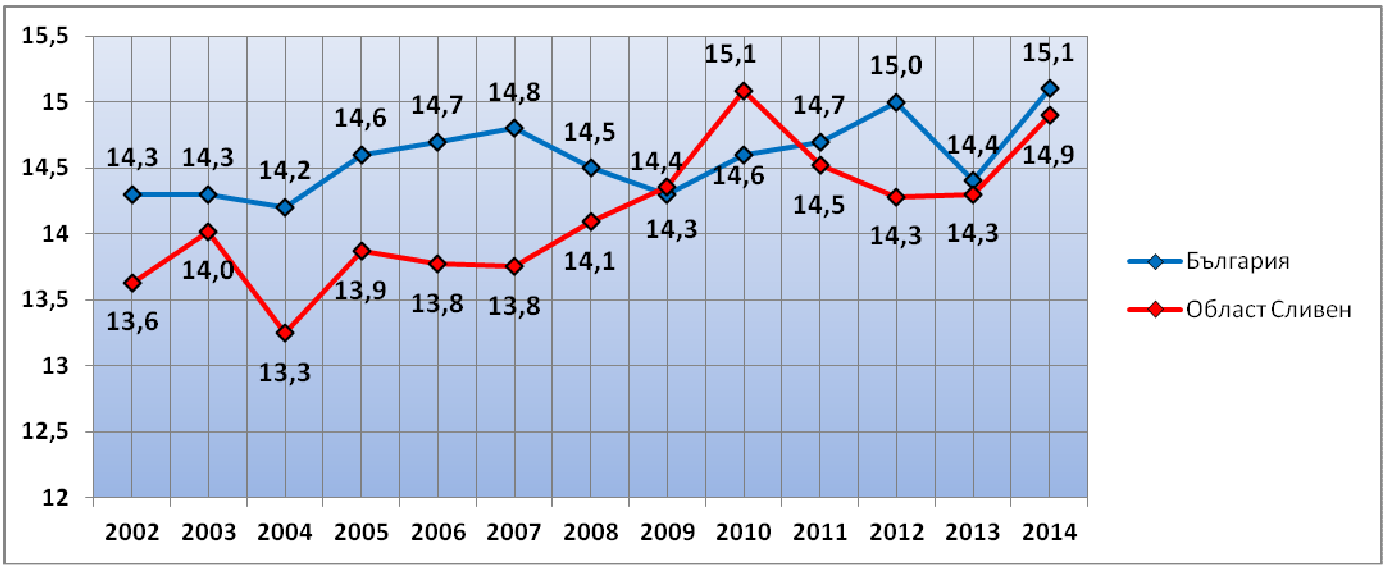
Данни: НСИ

Нарастването на раждаемостта се дължи предимно на повишаването на плодовитостта на родилните контингенти, измерена чрез тоталния коефициент на плодовитост. В област Сливен **тоталният коефициент на плодовитост** (среден брой деца) през 2014 г. е 2,22 (при среден за страната 1,52), като той е по-висок в селата – 2,72, докато в градовете е 1,96.

Смъртността е както биологичен, така и социално обусловен процес. Динамиката й е повлияна от промените в условията за живот на населението, състоянието на възрастовата и половата му структура, екологичната обстановка и множество други фактори.

В **общата смъртност** на населението няма съществени изменения. През 2014 г. в област Сливен броят на умрелите е 2881 души или със 106 повече спрямо предходната година. Коефициентът на обща смъртност (брой умрели лица на 1000 души от средногодишния брой на населението) е 14,9‰ при 15,1‰ за страната. Като цяло равнището на смъртност в областта през последните години е по-ниско от стойността на показателя за страната.

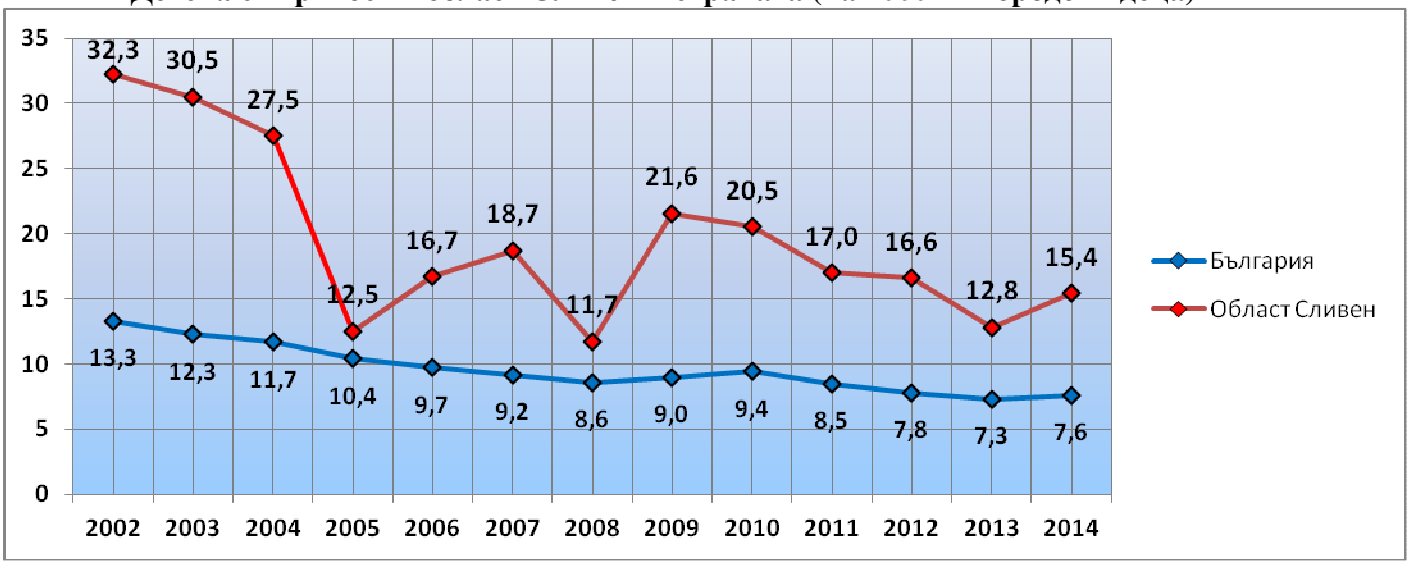
Обща смъртност в област Сливен и страната (на 1000 души)

Данни: НСИ

През 2014 г. коефициентът на **детска смъртност** (умрелите деца на възраст до една година на 1000 живородени) за област Сливен е 15,4‰. Той бележи ръст спрямо 2013 г. с 2,6 пункта. През периода 2002 – 2014 г. стойността на показателя за област Сливен е неизменно значително по-висока от стойността му за страната. Като причини могат да се изтъкнат силно влошените социално-икономически условия, високият процент малцинствено население с ниска здравна култура, значителният брой новородени деца с инфекции, вродени малформации и хипотрофия и др. Много често майките не са посещавали консултации, които биха регистрирали заболяванията на бебетата. Освен това се наблюдава ниска здравна култура, необразованост и неангажираност към бременността на голяма част от ромските майки.

Детска смъртност в област Сливен и страната (на 1000 живородени деца)

Данни: НСИ

Средната продължителност на живота на населението за област Сливен за периода 2012 - 2014 г. е 72,51 г., която е по-ниска от средната продължителност на

живота на населението в България (74,7 г.). Жените живеят по-дълго от мъжете във всички области на страната, но най-голяма е разликата между двата пола в област Сливен (8,0 г.)

Разликата между ражданията и умиранията формира **естествения прираст** на населението. И тъй като от 1990 г. досега умират повече хора, отколкото се раждат, тази разлика е неизменно с отрицателна стойност. Както общо за страната, така и за областта, е характерен отрицателен естествен прираст, като през 2014 г. той е минус 2,5‰ за областта, при минус 5,7‰ за страната. През годините област Сливен е сред областите с най-малки по абсолютна стойност коефициенти на отрицателен естествен прираст.

В Сливенска област за 2014 г. **механичният прираст** на населението в резултат на миграция (разликата между заселените и изселените) е минус 795 души, като заселените са 2 483, а изселените съответно 3 278 души. От всички изселили се, 2 515 са се преселили в друго населено място в страната. Най-голям е броят на преселилите се в областите София (столица) – 404, Стара Загора – 273, Бургас – 267 и др. В чужбина са се преместили 763 души.

През 2014 г. заселилите се в област Сливен от чужбина са 366, а 2 117 са заселените от други населени места в страната и областта. Най-голям е броят на преселените от област Стара Загора – 210, Бургас – 190, София (столица) – 169, и др.

2.2.3. Етнически състав

Етническата принадлежност на хората е сред най-важните характеристики на населението, защото тя влияе както върху възпроизводството, така и върху трудовата активност и общественото поведение на хората.

Следва да се отбележи, че данни за етническия състав се събират по време на официални преброявания и затова според официалните данни от Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България 2011 г. населението на област Сливен към 01.02.2011 г. е 197 473 души. По отношение на етническата му структура в областта делът на малцинствата значително превишава този за страната: 22,6% срещу 14,4%[3]. От отговорилите на въпроса за самоопределяне общо 173 206 души, 132 697 души (76,6%) се самоопределят като българи, 20 478 (11,8%) - като роми, 16 784 (9,7%) – като турци, 1 954 (1,1%) – като други. Затова като цяло област Сливен може да се смята за типичен район на концентрация на етнически малцинства.

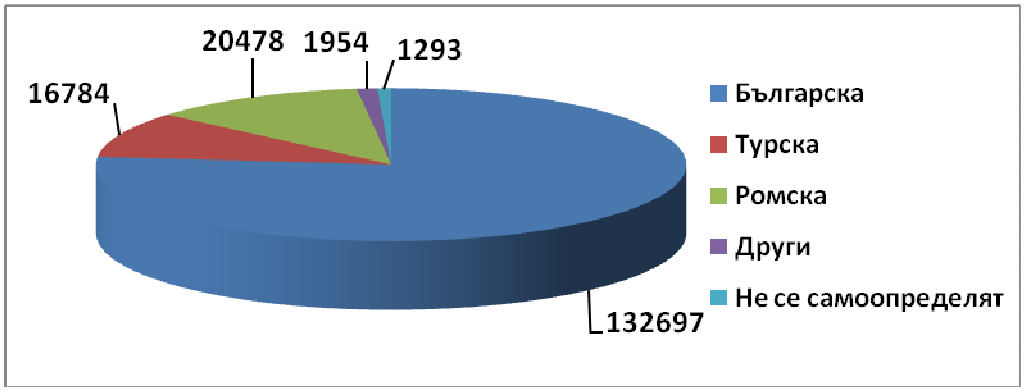
От данните се вижда, че ромският етнос е вторият по численост след българския, а турската етническа група е трета по численост. Продължава тенденцията част от хората, които околното население назовава като „роми" или „цигани" да се самоопределят като българи, турци, румънци и др., което произтича от правото на преброяваното лице само да определи етническата си принадлежност или да не посочи такава. Това означава, че реалният относителен дял и съответно абсолютният брой на ромското население е по-голям.

Население на област Сливен по етническа група, 01.02.2011 г.

Етническа група	Брой
Област Сливен	**197473**

[3] Данните за етническата структура са за лицата, отговорили на доброволния въпрос за самоопределяне по етническа група.

Отговорили	173206
Българска	132697
Турска	16784
Ромска	20478
Друга	1954
Не се самоопределят	1293
Неотговорили	24267

Данни: НСИ

По отношение на териториалното разпределение по общини ромите са силно концентрирани в община Котел, където ромското население има най-голям относителен дял в цялата страна (26,7%[4]). В община Твърдица населението от ромски произход е над 16%. По неофициални данни и наблюдение на различни индикатори към отделни публични институции ромското население в общината достига до 30% от населението. В община Сливен то е над 11% и в община Нова Загора - над 4%. Ромският квартал „Надежда" (гр. Сливен) обитават 10 342 души - близо 1/9 от жителите на града. По данни на експерти от НПО обаче населението му надхвърля 20 хил. души.

Турското население преобладава в общините Котел (≈32%), Нова Загора (≈16%), Твърдица (≈10%) и Сливен (≈4%).

Население по общини и по етническа група към 01.02.2011 г.

Етническа група	Брой	Етническа група	Брой	Етническа група	Брой	Етническа група	Брой
Общ.Сливен	**125268**	**Общ.Н.Загора**	**39010**	**Общ.Котел**	**19391**	**Общ.Твърдица**	**13804**
Отговорили	107276	Отговорили	35011	Отговорили	17954	Отговорили	12965
Българска	88750	Българска	27564	Българска	7024	Българска	9359

[4] Процент население от ромската етническа група спрямо отговорилите на доброволния въпрос за самоопределяне

Турска	4209	Турска	5495	Турска	5793	Турска	1287
Ромска	12153	Ромска	1435	Ромска	4790	Ромска	2100
Друга	1515	Друга	152	Друга	205	Друга	82
Не се самоопределят	649	Не се самоопределят	365	Не се самоопределят	142	Не се самоопределят	137
Неотговорили	17992	Неотговорили	3999	Неотговорили	1437	Неотговорили	839

Данни: НСИ

Възрастовата структура на лицата от ромски произход в област Сливен съгласно последното преброяване сочи нисък процент на продължителност на живота сред етноса. Ромите на 70 и повече години са едва 353, сравнено с 20 261 души от българския етнос. Най-многобройни са преброените роми в диапазона 0 - 9 г. (5092 души или около ¼ от ромското население в областта), 10 - 19 г. (4179 души) и 20 - 29 г. (3573 души). Затова като цяло статистиката отчита, че относителният дял на населението под 15 години е най-висок в област Сливен – 17,4%.

На базата на извършени изследвания може да се отбележи следното:

- значително по-висока раждаемост сред ромите и в по-ниска степен сред етническите турци;
- много висока ранна раждаемост – възраст на родилките от 12 до 18 години;
- голям процент извънбрачна раждаемост;
- висока честота на абортите и многораждалите жени;
- едновременно с това високо ниво на детска смъртност, обусловено основно от социални причини.

Всичко това дава основание да се направи извод, че в рисковите етнически групи демографските проблеми имат своите специфични особености, които застрашават не толкова количественото, колкото качественото възпроизводство на населението. Това налага диференциран подход при разработването на програми и мерки за тяхното решаване.

Компактните малцинствени групи, особено ромите, изпитват остри социално-икономически проблеми: ниска степен на образование, огромна безработица и бедност, влошен здравен статус. Болшинството от тях се издържат с предоставяните от държавата социални помощи. Концентрацията на бедност сред тези групи от населението, както и липсата на изградена инфраструктура в кварталите им, е една от причините средната продължителност на живота на ромите да е приблизително с 10 г. по-ниска от тази за страната.

Изводи:

Анализът показва, че в демографското състояние на населението от област Сливен неблагоприятните изменения имат траен характер:

- Динамиката на населението на областта показва, че то постепенно и неизменно намалява като тази тенденция е характерна за всички общини в областта. Някои от селата се обезлюдяват и се наблюдава сериозен спад в икономическата активност в селските райони.
- Естественият прираст на населението в областта е неизменно отрицателен. Това се дължи на неблагоприятното развитие на основните демографски процеси. Въпреки покачването на раждаемостта, се наблюдават нови тенденции на негативни структурни промени - ранна раждаемост, извънбрачни раждания, абсолютно и

относително увеличаване на децата от проблемни семейства, които се оказват в условия на потенциален риск още при раждането си. Миграцията (предимно на млади хора) от областта към по-големи градове на страната и имиграцията в чужбина е все по-осезаема.

- Възрастовата структура на населението показва трайна тенденция на влошаване. Въпреки че в област Сливен живее най-голям процент младо население на възраст до 18 г. в сравнение с цялата страна, с бавни, но устойчиви темпове се увеличава делът на лицата над 65 г. Промените във възрастовия състав на населението засягат както градовете, така и селата.
- Като цяло област Сливен може да се счита за типичен район на концентрация на етнически малцинства. Делът им значително превишава този за страната. Преобладават роми и турци.
- Прогнозите на НСИ сочат, че населението на областта ще продължи да намалява като се очаква през 2020 г. то да бъде 183 752, а през 2050 г. – 147 715 души.

2.3 Икономическо развитие на област Сливен

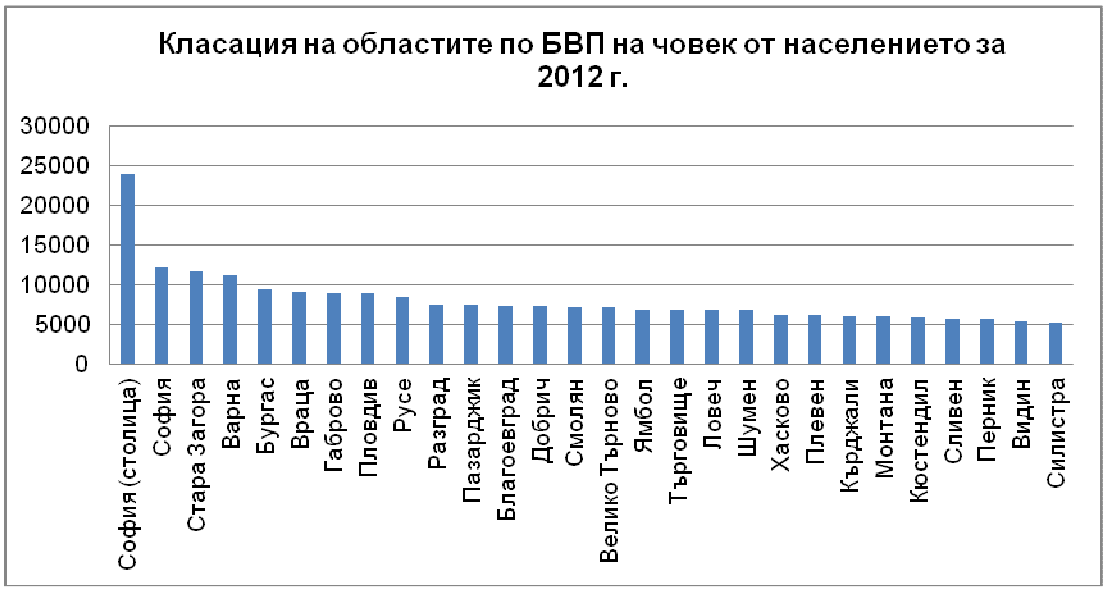
2.3.1 Макро-икономически показатели

Показателят брутен вътрешен продукт (БВП) на човек от населението е един от най-важните ориентири за мястото на областта в националната икономика. По данни на НСИ от 2000 г. до 2008 г. е налице растеж на областната икономика, но с темп доста по-нисък от средния за страната. В резултат, БВП на човек от населението в област Сливен в периода 2008 – 2012 г. е малко над 50% от средния за страната.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Р България	5529	6411	7379	9090	9007	9359	10248	10956
обл. Сливен	3641	3905	4240	4761	4603	4601	5167	5801
ЮИР	4802	5185	6003	7513	7424	7625	8374	9140

Този незадоволителен резултат води Сливен трайно до последните места в класацията на областите по БВП на човек от населението.

Преките чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор в областта за 2013 г. (с натрупване) са 97 402 хил. евро, с което тя заема 20-то място в класацията на областите. Съгласно публикуваните от НСИ данни размерът на чуждестранните инвестиции през 2013 г. е доста по-нисък от този преди 2010 г., когато областта заемаше едно от първите десет места. Това не се дължи на отлив на чуждестранни капитали от областта, а на промяна на юридическия статут на някои от най-големите инвеститори, поради което статистиката вече не класифицира техните инвестиции като чужди. Следва да се изтъкне като силна страна на областта това, че успя да привлече значителни чужди инвестиции като най-големите от тях са в текстилното производство, в производството на вина, в преработката на мляко и др.

По направени разходи за придобиване на дълготрайни материални активи /ДМА/, които за 2013 г. са в размер на 220 372 хил. лв., област Сливен също заема средата в класацията на областите - 16 място през 2013 г. Въпреки това, пресметнати на човек от населението разходите за придобиване на ДМА в областта също са на незадоволително ниво - 1136 лв., при средни за Югоизточен район 2777 лв. и за страната 2496 лв. на човек.

Структурата на инвестициите съответства на тази в областите с по-добре развита индустрия. Най-големи са направените разходи за машини и оборудване – 46,2%, следват тези за сгради и съоръжения – 27,1% и транспортни средства – 10,4%.

Анализът показва, че инвестициите в реалния сектор през последните години не са били достатъчни с оглед на това, област Сливен да преодолее изоставането си и да заеме достойно място в класацията на областите по БВП на човек от населението, както и по други икономически показатели. Ето защо политиката за повишаване на конкурентоспособността на региона като цяло, но най-вече на работната сила, с цел привличане на инвестиции, е от първостепенно значение.

2.3.2 Структура на областната икономика по основни икономически дейности

БДС по икономически сектори – област Сливен

Икономически сектори	2010 г.		2011 г.		2012 г.	
	хил.лв.	%	млн.лв.	%	млн.лв.	%
Селско стопанство	86 041	10,7	110	11,9	111	11,4
Индустрия	228 701	28,4	292	31,2	330	33,7
Услуги	491 248	60,9	531	56,9	537	54,9
ОБЩО БДС	805 990	100,0	933	100,0	978	100,0

Секторът на услугите е с най-значима роля за създаваната брутна добавена стойност в областта, като делът му е 54,9 %. Наблюдава се устойчива тенденция делът на индустриалният сектор, в който се включват „Добивна промишленост“, „Преработваща промишленост“, „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, „Доставяне на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ и „Строителство“ да нараства. В предкризисната 2007 г. той е бил 32,2 % и след лек спад в следващите години, през 2012 г. достига 33,7 %.

Таблицата по-долу показва динамиката на развитие на областната икономика и чрез два други основни икономически показателя – оборот и произведена продукция.

Икономически показатели	2010	2011	2012	2013
	хил.лв.	хил.лв.	хил.лв.	хил.лв.
Оборот	1 912 997	2 168 394	2 261 957	2 221 472
Произведена продукция	1 283 516	1 496 150	1 608 384	1 601 901

През 2012 г. в индустриалният сектор е създадена 64.0% от продукцията на областта. В индустрията най-голям е относителният дял на произведената продукция от „Преработващата промишленост” - 75.4%, а най-нисък на „Добивна промишленост” - 1.5%. Строителните предприятия са произвели 15.4% от продукцията, предприятията от дейност “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ - 6.3%, а тези от „Доставяне на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване” - 1.5%. Следващ по значение е секторът на услугите, в който е произведена 22.3% от продукцията в областта. Водещо място в сектора се пада на икономическата дейност “Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети” - с 40.5% относителен дял на произведената продукция, следвана от “Транспорт, складиране и пощи” - с 22.1% и други. С най-малък относителен дял в произведената продукция е сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ – 13.7%.

По данни на НСИ броят на наетите лица по основни икономически сектори през 2013 г. е както е показано в таблицата по-долу.

Икономически сектори	2013	
	Бр. заети	Дял от вс. заетите в %
Селско стопанство	1991	5,4
Индустрия	13111	35,6
Услуги	21766	59,0
Общо заети	36868	100,0

Най-голям е броят на наетите лица в промишлеността – 10 382 (28,2 % от всички наети) и търговията – 5614 (15,2 % от всички наети). Следващите сектори по този показател са: образование; здравеопазване; държавно управление, вкл. администрация, заетите в сферата на сигурността, социалните услуги и др. Известен е фактът, че в малките населени места на областта и дори в някои от общинските центрове се разчита изключително много на заетостта, осигурявана от последните три от посочените сектори.

След 2008-2009 г. най-много освободени от фирмите лица има в строителството, шивашкото производство и търговията. Не е засегнато производството на храни и напитки, като например по събрано и преработено мляко област Сливен запазва водещото си място в страната.

Сравнение на наетите по данни на НСИ за 2008 г. и 2013 г. в най-засегнатите сектори е показано в таблицата по-долу.

Година	Общ бр. наети	Брой на наетите лица в област Сливен в някои отрасли					
		Преработваща промишленост	Строителство	Търговия	Хотелиерство и ресторантьорство	Транспорт, складиране	Държавно управление
2008	44 770	12 764	4 068	7099	1509	2276	2745
2013	36868	10184	1691	5614	1280	1804	2193
Разлика	**7 902**	**2580**	**2377**	**1485**	**229**	**472**	**552**

С най-голям процент е намалял броят на наетите в строителството – 58,4%, преработващата промишленост – 20,2 %, търговията – 20,9 %. Над 20 % са намалели наетите в отрасъл „Транспорт и складиране“ и в „Държавно управление“, но там засегнатите са по-малко на брой. В отрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство“ са освободени 15,2% от наетите. Известно увеличение има на наетите в селското стопанство.

2.3.3 Състояние на инфраструктурата, транспортни връзки

Транспортна инфраструктура и обществен междуселищен транспорт

На територията на Сливенска област са развити два вида транспорт - автомобилен и железопътен. Изградени са пътища, които са добър потенциал за

осъществяването на трудовите, туристически и икономически връзки между населените места. Връзките между областния център и общинските центрове са много добри. Всички общински центрове с изключение на гр. Котел се обслужват и от ж.п. транспорт.

Пътната мрежа е с по-голяма гъстота в равнинния район на областта и с по-малка в полупланинските и планинските райони.

Гъстотата на пътната мрежа в км/ кв.км площ по общини е както следва:

- Община Сливен - 0.391 км/ кв.км.
- Община Нова Загора - 0.310 км/ кв.км.
- Община Котел - 0.310 км/ кв.км.
- Община Твърдица - 0.330 км/ кв.км.
- Средно за цялата област - 0.345 км/ кв.км.

Основните направления за автомобилния транспорт са:

Запад - изток - осъществява се по автомагистрала „Тракия и път I-6 /част от Е 773/ по направление София –Бургас. Осигурява пътната връзка на Сливенска област със столицата и пристанище Бургас, както и с населените места по цялото Черноморие. Има важно икономическо и туристическо значение. Трасето е част от общоевропейски транспортен коридор №8: Бари/Бриндизи-Дурас/Вльора-Тирана-Кафасан-Скопие-София-Пловдив-Бургас/Варна.

Север - юг – направлението се осъществява основно по път път II-55 Велико Търново-Гурково-Нова Загора-ТЕЦ “Марица-изток”/Свиленград; II-53 Елена-Сливен-Ямбол, II-48 Омуртаг-Котел-Петолъчката и III-662 Нова Загора-Твърдица Елена. Има икономическо и туристическо значение.

Направление от общинските центрове към населените места в областта - осъществява се по пътищата от Републиканската и общинска пътна мрежа. Осигурява автомобилния достъп до общинските центрове в рамките на едночасовия изохрон от всички населени места в съответната община.

Състоянието на републиканската пътна мрежа е много добро и в сравнение с другите области, по оценка на Агенция пътна инфраструктура, област Сливен е на челно място в страната.

Основен проблем при пътищата от общинската пътна мрежа е, че не се отделят средства за ремонт и поддръжка, маркировката и знаковото стопанство са занемарени. Въпреки, че пътната мрежа в областта е добре развита, влошаването на нейното състояние води до рискове за осигуряването на нормален автомобилен достъп до всички населени места. Пътищата от общинската пътна мрежа в планинските райони са труднопроходими при зимни условия. Друг проблем при тях са активните свлачищни процеси, които са заплаха за прекъсване на пътните връзки между населените места.

Областната и общинските транспортни схеми включват маршрути до всички населени места в областта. Поради малкия пътникопоток и липса на икономическа изгода за превозвачите, общинските администрации не са възложили за изпълнение част от маршрутите. Така за 4 населени места в областта, със 162 жители не е осигурен обществен транспорт.

Градската транспортна схема на гр. Сливен осигурява добра връзка както между центъра и периферията на града, така и на жилищните квартали с промишлената и с крайградската вилна зона. Община Сливен подготвя проект за интегриран градски

транспорт, който ще се финансира по ОП „Региони в растеж“. Той включва внедряване на автоматизирани системи за управление, подобряване на достъпността на спирките на градския транспорт, обновяване на транспортната инфраструктура и др. След изпълнението на проекта се очаква да се подобри качеството на предоставяната услуга, както и да се намали шума и замърсяването предизвикано от транспорта в града.

Водоснабдяване

Област Сливен разполага с добри в количествено и качествено отношение водоизточници, с изключение на територията на община Котел. Наличните водоизточници не се използват рационално, поради което в част от населените места от областта има режимно водоснабдяване с питейна вода. Необходима е и реконструкция и модернизация на остарялата водопроводна мрежа, с оглед намаляване на изключително високите загуби на питейни води – 81,3 %.

Водоснабдяване на населението и загуби на вода – данни на НСИ

Области	**Отн. дял на населението с обществено водоснабдяване %**		**Отн. дял на населението с режим на водоснабдяване %**	
	2007г	**2013г**	**2007г**	**2013г**
Общо за страната	99,0	99,3	6,3	2,9
Югоизточен район	99,7	99,9	16,7	1,0
Бургас	99,6	99,9	6,2	0,0
Сливен	99,9	99,9	4,4	5,6
Стара Загора	99,6	99,7	43,1	0,0
Ямбол	100,0	100,0	0,0	0,0

Област Сливен е с почти 100% водоснабдено население, но процента на населението с режим на водоснабдяването е твърде висок. Тенденцията за увеличаване дела на това население – от 4,4 през 2007 г. на 5,6 през 2013 г. е твърде неблагоприятна

Недостиг на питейна вода има в следните населени места:

- с. Новачево, с. Градско, с. Бяла, с. Раково, с. Ичера /Община Сливен/
- с. Научен, с. Омарчево, с. Крива круша /Община Нова Загора/
- с. Градец, с. Тича, гр. Котел, с. Седларево, с. Нейково /Община Котел /
- с.Бяла паланка, с. Сборище, с. Сърцево, с. Жълт бряг /Община Твърдица/

Канализация

Канализационна мрежа е изградена само в големите населени места, в останалите се използват септични ями и попивни кладенци, което води до замърсяване на подпочвените води. В гр. Котел и гр. Твърдица отпадните води се заустват направо в преминаващите реки.

Канализационната мрежа на гр. Сливен е смесена, като 91 % от населението на града са включени в канализацията. Отпадъчните битови и промишлени водни

количества се събират и довеждат до площадката на Градската пречиствателна станция за отпадни води (ГПСОВ) , където се пречистват. Другата ГПСОВ в област Сливен е изградена в град Нова Загора.

Население включено в канализационна мрежа и обслужване с ПСОВ – данни на НСИ

Области	Отн.дял на населението, обхванато с общ. Канализация %		Отн.дял на населението, обслужено с ПСОВ %	
	2007 г.	**2013 г.**	**2007 г.**	**2011г.**
Общо за страната	69,7	74,7	42,3	56,4
Югоизточен район	66,2	71,9	37,8	53,6
Бургас	69,6	76,0	57,0	61,2
Сливен	60,2	65,2	57,1	57,6
Стара Загора	66,0	71,3	18,9	61,2
Ямбол	65,0	70,3	0,5	3,6

Канализационната мрежа в областта е недостатъчно изградена - относителният дял на обхванатото население /65,2%/ е най-нисък в ЮИрайон /71,9%/ и е по-нисък от средния за страната /74,7 %/. Относителният дял на обслуженото с ПСОВ население остава по-висок от средния за района и страната.

Водопроводната и канализационна инфраструктура в областта определено се нуждае от доизграждане и модернизация. Необходими са спешни мерки за подмяна на остарелите водопроводни мрежи за намаляване на изключително високите загуби, както и доизграждане на канализационните мрежи, осъвременяване на съществуващите и изграждане на нови ПСОВ.

Разработеният и приет Регионалния генерален план за водоснабдяване и канализация на областта и инвестиционните програми към него ще бъдат основа за разработването на интегрирани регионални инвестиционни проекти, които ще се финансират от ОП „Околна среда“ 2013-2020 г. В процес на възлагане от МРРБ са прединвестиционните проучвания.

Изводи

По отношение икономиката на областта, от гледна точка осигуряване на по-висока трудова заетост и доходи, могат да се направят следните изводи:

- По данни на НСИ темпът на растеж на областната икономика в последните 15 години изостава в сравнение със средния за страната;
- БВП на човек от населението в област Сливен в периода 2008 – 2012 г. е малко над 50% от средния за страната;
- След 2008 г. е налице спад в отрасли, за които е регистриран значителен ръст в предишния период и които са разполагали с голям процент от работните места;
- Строителството, в което бяха наети голям брой работници, включително и по-ниско квалифицирани, както и търговията и някои отрасли от преработващата промишленост не показват признаци на възстановяване;

➢ Производството на храни и напитки е един от отраслите, осигуряващи голям процент от работните места в областната икономика и е между най-малко засегнатите от кризата;

➢ В сферата на селското и горското стопанство също има възможности за създаване на нови работни места за лица с по-ниска квалификация, в резултат на отпусканите земеделски субсидии и финансиране на проекти по Програмата за развитие на селските райони;

➢ В същото време, за да бъдат повишени доходите на домакинствата е необходимо на местно ниво да бъдат подкрепяни сектори, създаващи по-висока добавена стойност, но и изискващи по-високо квалифицирана работна ръка;

➢ Привличането на частни инвестиции (а не само на публични средства от държавния бюджет и европейските фондове) следва да е водещ приоритет за местната власт;

➢ Стратегиите за привличане на инвестиции следва да поставят акцент върху образованието и обучението на работната ръка;

➢ Мрежите на техническата инфраструктура в областта са сравнително добре развити. Поради хроничния недостиг на средства, особено тези от тях, които са общинска собственост, са в незадоволително състояние.

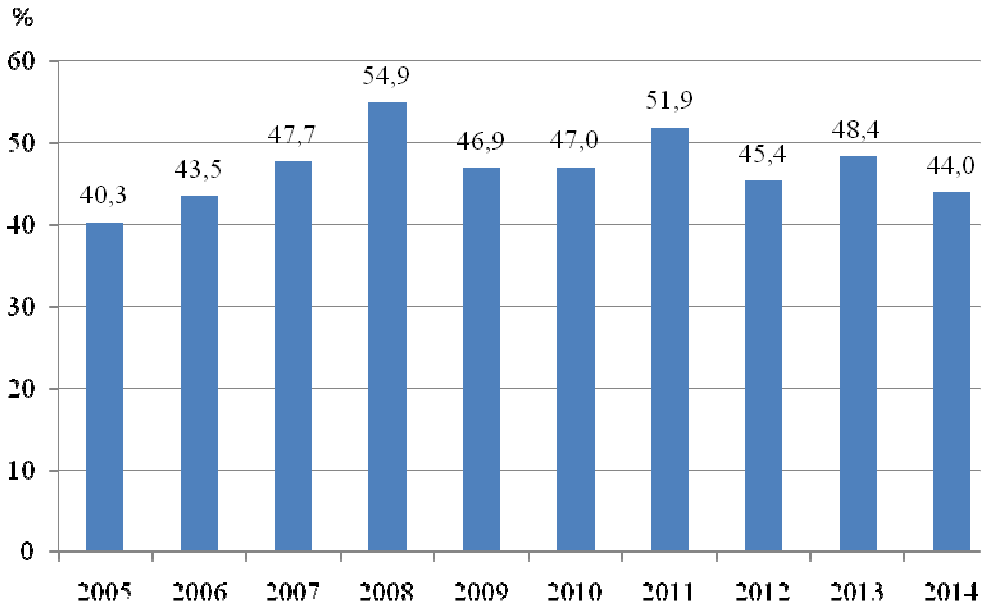
2.3.4 Доходи, заетост и безработица

Доходи на домакинствата

През 2014 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство в област Сливен е 4 017 лв., което е с 30.5% повече спрямо 2013 година.

Работната заплата продължава да бъде основен източник на доход на домакинствата. През 2014 г. работната заплата формира 44.0% от общия доход на домакинствата, а през 2013 г. - 48.4%.

Относителен дял на дохода от работна заплата в общия доход на домакинствата в област Сливен

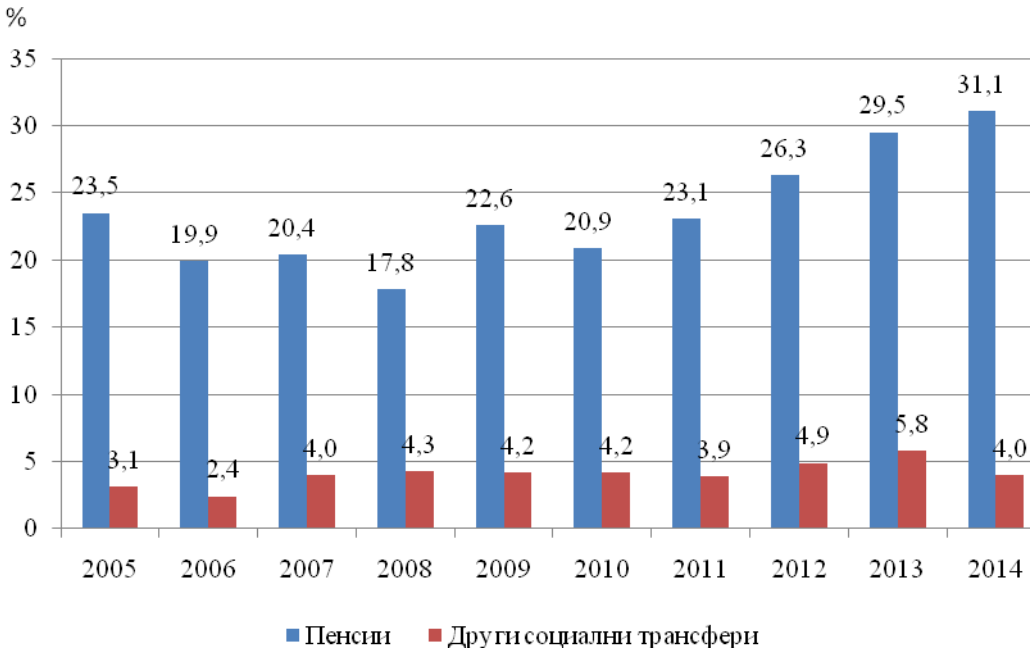

Данни: НСИ

В номинално изражение доходът на домакинствата от работна заплата в област Сливен се увеличава. През 2014 г. домакинствата са разполагали средно на лице с 1 768 лв., получени от работна заплата, а през 2013 г. тези средства са възлизали на 1 459 лв., т.е. доходът от работна заплата се е увеличил с 21.2%.

През 2014 г. пенсиите продължават да са втория по значимост източник на доходи за домакинствата в областта. Те формират 31.1% от общия доход на домакинствата, докато през 2013 г. техният дял е 29.5%. Общо социалните трансфери (пенсии, семейни добавки за деца, социални помощи, стипендии и обезщетения при безработица) формират 35.1% от общия годишен доход на лице от домакинство през 2014 г., а през 2013 г. този дял е 35.3%.

Относителен дял на дохода от пенсии и други социални трансфери в общия доход на домакинствата в област Сливен

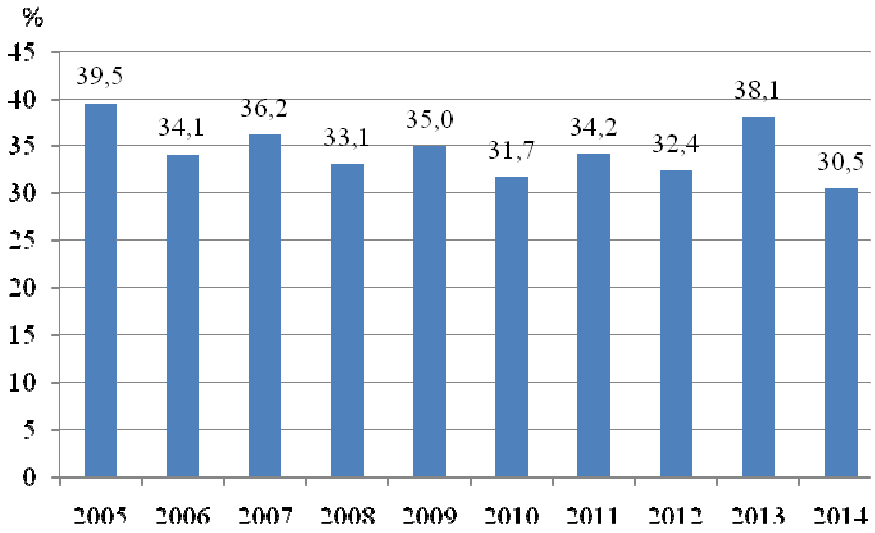
Данни: НСИ

Разходи на домакинствата

През 2014 г. домакинствата в област Сливен са изразходвали 4 117 лв. средно на лице, което е с 30.7% повече от 2013 година.

За храна са изразходвани 1 256 лв. средно на лице от домакинство. Относителният дял на разходите за храна от общия разход намаляват от 38.1% през 2013 г. на 30.5% през 2014 година.

Относителен дял на разхода за храна и безалкохолни напитки в общия разход на домакинствата

Данни: НСИ

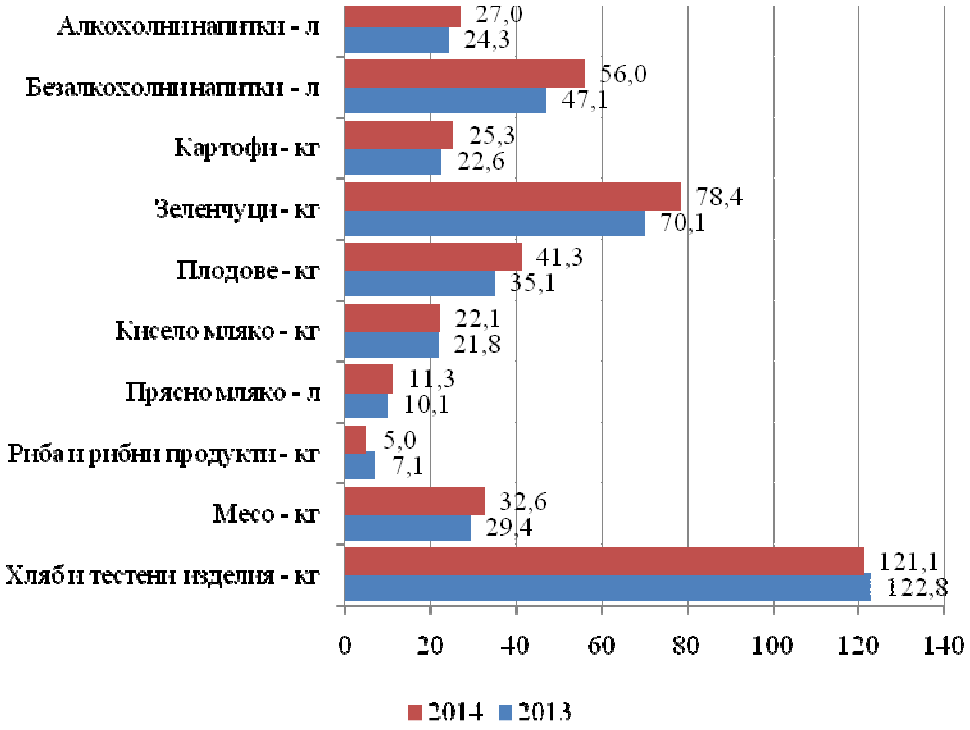
През последната година в област Сливен се увеличават разходите за жилищно обзавеждане и поддържане на дома (със 135.9%), облекло и обувки (със 121.3%), свободно време, културен отдих и образование (със 116.5%), регулярните трансфери към други домакинства (със 116.0%) и за транспорт (със 101.7%).

Потребление на домакинствата

Статистическите данни в динамика за по-дълги периоди свидетелстват за промени в структурата на потреблението на домакинствата в област Сливен. През 2014 г. се увеличава консумацията средно но лице от домакинство на зеленчуци от 70.1 през 2013 г. на 78.4 килограма през 2014 година. Потреблението на плодове също се повишава и от 35.1 кг през 2013 г. нараства на 41.3 кг средно на лице през 2014 година. Домакинствата увеличават консумацията на алкохол и алкохолни напитки с 2.7 л и през 2014 г. тя достига 27.0 л средно на лице. Увеличава се потреблението на цигари от 419 бр. на лице през 2013 г. на 653 бр. през 2014 година. Нараства и потреблението на безалкохолни напитки от 47.1 л през 2013 г. на 56.0 л на лице от домакинство през 2014 година.

През последната година домакинствата в област Сливен намаляват консумацията на риба и рибни продукти с 2.1 кг и през 2014 г. тя достига 5.0 кг средно на лице. Намалява и консумацията на хляб и тестени изделия с 1.7 кг, като тя достига 121.1 кг средно на лице за годината. Известно понижение се наблюдава при консумацията на олио. Потреблението на олио се е понижило с 0.3 л и е достигнало 13.1 л през 2014 година.

Потребление на основни хранителни продукти
средно на лице от домакинство в област Сливен

Данни: НСИ

Въпреки увеличаването на годишният общ доход средно на лице от домакинство в област Сливен делът на хората от областта, живеещи под линията на бедност остава голям.

По данни на отдел "Статистически изследвания – Сливен" за 2014 г. в област Сливен размерът на линията на бедност е 302.08 лв. средномесечно на лице от домакинство, като под прага на тази линия е живяло 30.8% от населението на областта. За страната този процент е средно 21,8.

При отчитане на най-високия относителният дял на бедните в областите на страната област Сливен се нарежда на второ място.

Спрямо предходната година размерът на линията на бедност за областта се увеличава с 18.0% (при средно 13.2% за страната), а относителният дял на бедното население намалява с 0.8 процентни пункта. В областта относителният дял на бедност при мъжете е 28.4%, а при жените – 33.1%. Разликата в равнищата на бедност по пол е 4.7 процентни пункта при 1.7 пункта за страната.

Системата за социална защита има съществено значение за редуциране на бедността. Данните за 2014 г. показват на национално ниво, че ако в доходите на домакинствата се включат доходите от пенсии, но се изключат останалите социални трансфери (обезщетения, социални и семейни помощи и добавки), равнището на бедност се повишава от 21.8 до 27.3%, или с 5.5 процентни пункта, а за област Сливен равнището на бедност се повишава от 30.8% до 32.5% или с 1.7 процентни пункта. Съответно при изключване на пенсиите и останалите социални трансфери равнището на бедност в областта нараства до 50.7%, или с 19.9 процентни пункта, а средното равнище на бедност за страната достига 46.2%, отбелязвайки увеличение с 24.4 процентни пункта.

През 2014 г. в риск от бедност или социално изключване живеят 78.0 хил. лица от област Сливен, или 40.2% от населението на областта, като спрямо 2013 г. този показател се е понижил с 12.7 процентни пункта. Показателят включва лица, живеещи в риск от бедност, с материални лишения и в домакинства на безработни или с нисък интензитет на икономическа активност.

Заетост

Работната сила като съвкупност от заетите и безработните в областта наброява през 2014 г. 76,5 хиляди души - от които мъжете са 40,8 хиляди, а жените - 35,7 хиляди (когато се вземат хората на възраст на 15 и повече години) и е 74,8 хиляди човека (когато се отчитат хората на възраст между 15 и 64 години), т.е. хората в трудоспособна възраст.

Коефициентът на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години през 2014 г. е 48.4% и е значително под средното равнище да страната, което е 54.1%.

В дългосрочен план се наблюдава тенденция на намаляване на работната сила - от 2008 г. до наблюдаваната 2014 г. работната сила намалява със 17,6 хиляди души, а коефициентът на икономическа активност намалява с 6,3 пункта за същия период. Негативните демографски фактори в областта са основна причина за ограничените трудови ресурси.

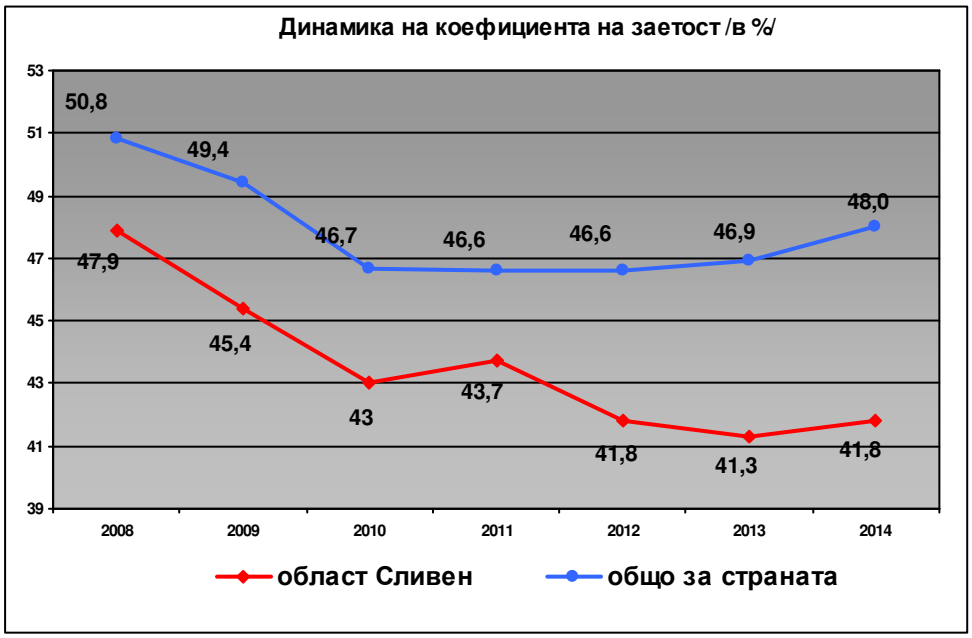
В контекста на икономическата активност лицата извън работната сила са съществен резерв от работна сила за подкрепа на пазара на труда.

Статистическите данни показват, че техният брой не е никак малък. Лица на възраст 15 и повече години извън работната сила (текущо икономически неактивно население) или лицата, които не са заети, нито са безработни през 2014 г. в област Сливен са 81,6 хиляди, като 48,3 хиляди от тях са хората на възраст 15 – 64 години.

За периода 2008 – 2014 г. най-нисък е бил броят на лица извън работната сила в област Сливен през 2011 г., когато те са били 77,3 хиляди.

Заетите в област Сливен през 2014 г. са 66,1 хиляди души, а от 2008 година броят на заетите лица е намалял с 16,2 хиляди души.

През този период коефициентът на заетост също отбелязва спад, като от 47,9% през 2008 г. той достига до 41,8% през 2014 г.

През целия разглеждан период стойностите на показателя коефициент на заетост в област Сливен са по-ниски от средната стойност за страната, като след 2011 г. диапазона в стойностите се увеличава.

По данни към края на месец юни 2015 г. наетите лица по трудово и служебно правоотношение в област Сливен са 37 348 и спрямо декември 2014 г. техният брой се е увеличил с 986 души. Въпреки увеличението стойността на показателя през годините е в посока намаляване.

През второто тримесечие на 2015 г. средната брутна месечна заплата за областта се е увеличила спрямо първото тримесечие на 2015 г. с 4.3% и е 676 лева, но традиционно остава значително по ниска от средната заплата за страната, която за същия период е 879 лв. За обществения сектор средната месечна заплата в област Сливен е 755 лв., а за частния - 643 лева. През второто тримесечие на годината средната заплата за областта нараства с 5% в сравнение с второто тримесечие на 2014 година.

По показателя „средна работна заплата" област Сливен е на 15-то място спрямо останалите области на страната. Най-висока заплата получават наетите в секторите „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения", „Добивна промишленост" и „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива".

В динамичен план средногодишната работна заплата за областта нараства в периода 2002 – 2014 г., но през годините остава значително по-ниска от средногодишната работна заплата за страната и за Югоизточен район.

Средногодишна работна заплата	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
България	3091	3280	3509	3885	4324	5167	6538	7309	7777	8230	8773	9301	9860
Югоизточен район	3130	3302	3478	3818	4154	4841	6012	6837	7205	7518	7990	8363	8900
Сливен	2572	2749	2912	3180	3454	3906	4966	5649	6000	6191	6589	6999	7265

Данни: НСИ

Безработица

Проследяването на динамиката на безработицата в област Сливен за периода 2010 – 2014 г. показва продължаване на негативната тенденция на нарастване равнището на безработица.

Средногодишната стойност за 2014 г. на **равнището на безработица** за областта е **19.2%** и спрямо предходната 2013 година ръстът е с 0.2 пункта, а сравнението с 2010 г. показва значително нарастване на дела на безработните лица в област Сливен - със 7.43 пункта. По данни към юни 2015 г. се наблюдава значително намаляване стойността на показателя до 16,83%.

Стойността на показателя за областта традиционно е по-висока от средната за страната като за 2014 г. средногодишното равнище на безработица в област Сливен е с 8 пункта по-високо от средното за страната.

До 2013 г. тенденцията за нарастване равнището на безработица е характерна и за четирите общини от областта. През 2014 г. се наблюдава намаляване на стойността на показателя в общините Сливен и Нова Загора, а в Котел и Твърдица тенденцията на

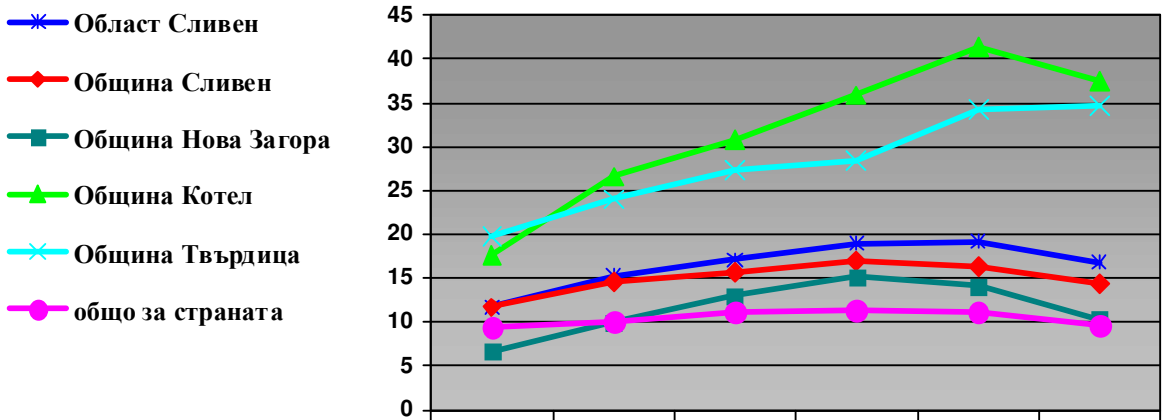
нарастване продължава. Към юни 2015 г. спад в стойностите на показателя се отчита във всички общини с изключение на Твърдица.

Във вътрешнообластен план диапазона в стойностите на показателя за отделните общини е доста голям. Традиционно равнището на безработица е най-ниско в Нова Загора.

Проблемът с високите нива на безработица е най-сериозен в община Котел, където средногодишното за 2014 г. равнище на безработица възлиза на 41.3%. В Котел е най-голям и ръстът на показателя през годините - за периода 2010 – 2014 г. равнището на безработица се е увеличило с 23.64 пункта.

В община Твърдица стойността на показателя през 2014 г. също е тревожна – 34.2%. В сравнение с предходната година показателят е с 5.8 пункт по-висок и с 14.45 пункта по-висок от стойността през 2010 г.

Динамика на дела на безработните лица за периода 2010 - юни 2015 г. в област Сливен, четирите общини и общо за страната /в %/

	2010	2011	2012	2013	2014	Юни.15
Област Сливен	11,77	15,3	17,1	19	19,2	16,83
Община Сливен	11,69	14,6	15,6	17	16,4	14,32
Община Нова Загора	6,67	10	13	15,2	14,1	10,4
Община Котел	17,66	26,6	30,9	35,9	41,3	37,46
Община Твърдица	19,75	24	27,4	28,4	34,2	34,77
общо за страната	9,47	10,1	11,1	11,3	11,2	9,6

Данни: ДРСЗ Бургас

В абсолютен план тенденцията е сходна – в периода 2010 – 2013 г. се наблюдава увеличаване на броя на безработните, както за областта, така и в общините, като средногодишната стойност на показателя е най висока за 2013 г. През 2014 г. и към юни 2015 г. броят на безработните лица намалява, като изключение прави община Твърдица, където тенденцията на увеличаване се запазва.

Брой безработни лица	Област Сливен	Община Сливен	Община Нова Загора	Община Котел	Община Твърдица
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2010 г.	12281	7736	1516	1751	1278

Регистрирани безработни лица, към 31.12.2011 г.	12399	7868	1547	1719	1265
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2012 г.	13982	8555	1952	2143	1332
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2013 г.	15731	9356	2134	2591	1650
Регистрирани безработни лица, към 31.12.2014 г.	13978	8079	1660	2541	1698
Регистрирани безработни лица, към 30 06.2015 г.	13143	7561	1442	2371	1769

Данни: ДБТ

В структурата на безработните лица продължават да доминират ниско образованите, нискоквалифицираните и продължително безработните клиенти на ДБТ. Освен споменатите, рискови групи на пазара на труда са и безработните лица над 55 годишна възраст и безработните с намалена работоспособност.

Рискови групи безработни към 30.06.2015 г.	Област Сливен		Община Сливен		Община Нова Загора		Община Котел		Община Твърдица	
	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%
Регистрирани безработни лица без, или с по-ниско от основно образование	7091	53,95	4440	58,73	512	3,69	954	40.24	1185	23,29
Регистрирани безработни лица с намалена работоспособност	374	2,85	230	3,04	57	0,41	61	2.57	26	0,51
Регистрирани безработни младежи до 29 години	2660	20,24	1767	23,37	200	1,44	249	10.50	444	8,73
Регистрирани безработни лица на възраст над 55 години	2875	21,87	1364	18,04	430	3,10	815	34.37	266	5,23
Регистрирани безработни лица с регистрация над 1 година	7855	59,77	4485	59,32	648	4,67	1595	67.27	1127	22,15
Регистрирани безработни без квалификация	9953	75,73	5738	75,89	789	54,72	1925	81,19	1501	84,85

Данни: ДБТ

Повече от половината от безработните в област Сливен са с по-ниско от основно или без образование. Към края на юни 2015 г. техният брой е 7091 и те представляват 53,95% от регистрираните безработни. Най-висок е делът на тази група безработни в

община Сливен, където те са 58,73%, а най-малко са нискообразованите безработни в община Нова Загора – 3,69%

Много голям е и делът на регистрираните **безработни лица без квалификация.** Към края на юни 2015 г. те представляват 75.73% от всички безработни в област Сливен или 9953 души. Средногодишният брой на тази група безработни за 2014 г. е 11053 души / с 440 повече от 2013 г./, което е 73,86% от безработните.

През 2014 г. в област Сливен е отчетен най-високия дял на безработните без квалификация и специалност от всички области в страната, като показателят за областта е 18,3 пункта по-висок от отчетената стойност за страната.

И в четирите общини делът на тази група безработни традиционно е доста висок като към края на юни 2015 г. стойността за община Твърдица е 84.85% , в община Котел те са 81.19% от регистрираните безработни, в Сливен са 75.99% и най-нисък е делът им в община Нова Загора - 54.72%.

През 2014 г. средногодишният брой на **безработните младежи до 29 г.** от област Сливен е 3403, а делът им от общия брой безработни в областта е 22.74%. Спрямо предходната година броят и делът им бележат спад - с 323 безработни младежи и с 2.4 пункта.

Въпреки регистрирания спад, през 2014 г. област Сливен е с най-висок дял безработни младежи до 29 г. съпоставено с другите области в страната, а показателят за областта е с 5,2 пункта по висок от средната стойност за страната.

Към 30.06.2015 г. регистрираните в ДБТ в областта младежи до 29 г. наброяват 2660 и са 20,24% от безработните.

И в четирите общини през 2014 делът на безработните младежи регистрира спад спрямо 2013 г.

Броят им също е намалял в общините Сливен, Нова Загора и Котел. В Твърдица безработните младежи са с 45 повече спрямо предходната година.

В края на юни 2015 г. най-голям е делът на безработните младежи до 29 г. в община Сливен – 23,37% и най-малък в община Нова Загора – 1,44%.

Проблемът с **дълготрайната безработица** също продължава да бъде сериозен в област Сливен. През 2014 г. средногодишният брой на дълготрайно безработните с регистрация над 1 година е 7731 души /51.66% от регистрираните безработни в област Сливен/, като спрямо 2013 г. техният брой нараства значително - с 1201 човека. Делът им също отчита немалък ръст – със 7.61 пункта. От всички области в страната Сливен е с най-висок дял на продължително безработни лица през 2014 г., а показателят за областта е с 13,9 пункта по висок от средната стойност за страната.

През 2014 г. най-висок е делът на дълготрайно безработните лица в община Котел – 54.95% или 1 435 души средногодишно. Близки са стойностите на дела на дълготрайно безработните в община Сливен – 54.37% /4706 д./. В община Твърдица безработните с регистрация над 1 г. представляват 49.12% /855 души/ от регистрираните безработни от община. Значително по-нисък е делът на тази група безработни в община Нова Загора – 37.53% или 734 души. И в четирите общини на областта през 2014 г. броят на регистрираните дълготрайно безработни лица се е увеличил спрямо предходната година.

Към 30.06.2015 г. дълготрайно безработните с регистрация над 1 година в област Сливен са 7855 души /59.77% от всички безработни/, като най-висок продължава да е делът им в община Котел – 67.27% /1595 души/.

Дългосрочната безработица се обуславя в максимална степен от липсата на професия, специалност и квалификация, от ниското образование или отсъствието на образование, а така също и от възрастта.

Важна рискова група на пазара на труда са **безработните лица над 55 годишна възраст**, тъй като те много трудно успяват да намерят трудова реализация в последните години преди пенсионирането си. Това се дължи както на по-трудната им адаптивност към новите изисквания, така и на икономическата конюнктура, принуждаваща голяма част от работодателите да търсят предимно млади хора. Така тази група безработни остава продължително време на трудовия пазар в очакване да бъде включена в програма за заетост или да настъпи момента на пенсиониране.

Към 30.06.2015 г. регистрираните в ДБТ в област Сливен безработните лица над 55 годишна възраст са 2875 и представляват 21,87% от безработните.

Най висок е техния дял в община Котел – 34,37% /815 души/, а най-нисък в община Нова Загора - 3,10% /430 души/.

Възможностите на хората с увреждания да се включат и да останат трайно на първичния пазар на труда са значително ограничени предвид характера, вида и тежестта на техните увреждания. Към края на юни 2015 г. **безработните лица с намалена работоспособност** регистрирани в ДБТ в област Сливен са 374 и представляват 2,85% от безработните. Най-висок е делът им в община Сливен – 3,04% от безработните в общината и най-нисък в община Нова Загора – 0,41%. Въпреки съществуването на преференции за работодатели, които наемат безработни с увреждания, устройването им на работа е много трудно, а включването им в трудовия процес е основна предпоставка за тяхната интеграция в обществото и подобряване качеството на живот.

Входящия поток от безработни през 2014 г. - новорегистрираните клиенти на бюрата по труда от областта и тези с възобновена регистрация, са 13074 души, като те са с 2653 души по-малко спрямо 2013 г.

Изходящият поток от безработни в Сливенска област обхваща 14826 души през 2014 г., като общият брой на напускащите трудовата борса в областта расте с 848 души спрямо предходната година.

През 2014 г. средногодишният брой на обявените в ДБТ от област Сливен **свободни работни места** /СРМ/ е общо 5 647, което е с 576 СРМ по-малко спрямо обявените през 2013 г.

Повече от половината от обявените свободните работни места са за община Сливен – 3 303 СРМ. В община Нова Загора през годината са обявени 1 078 СРМ, в община Котел те са 739, а в Твърдица средногодишно са обявени 527 свободни работни места.

През 2014 г. средногодишният брой на безработните лица, които са постъпили на работа е 6 815, което е с 453 души повече от предходната година.

Изводи:

- Наблюдава се тенденция стойностите на показателите заетост, равнище на безработица, работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение, да са по-неблагоприятни от средните стойности на тези показатели за страната. Въпреки постепенното увеличение на работните заплати в областта те остават значително по-ниски от средната заплата за страната. Стойностите на показателя коефициент на заетост в област Сливен са по-ниски от средната стойност за страната. Нивото на безработица е по-високо от средната за страната стойност на показателя.

- Голям е делът на хората от областта, които се нуждаят от специални грижи за справяне с бедността, социалното разслоение и изключването от активна трудова дейност.
- В структурата на безработните лица от област Сливен се наблюдава превес на лицата с ниско образование и без квалификация;
- От областите в страната област Сливен през 2014 г. е с най-висок дял регистрирани в ДБТ безработни младежи, продължително безработни лица, безработни без квалификация.
- Наблюдава се влошена качествена характеристика на работната сила, очакваща реализация на трудовия пазар;
- Продължава да е валидна тенденцията за неравновесие между търсенето и предлагането на работна сила на пазара на труда в област Сливен.

2.4 Здравеопазване

Демографските процеси, заболеваемостта, физическото развитие, факторите на риска за здравето, както и други фактори, свързани с тях, формират здравното състояние на населението. То е тясно свързано с възрастовата му структура, етническа характеристика, социалния статус и здравната култура на населението.

През последните години на фона на трайна тенденция на влошаване на здравно-демографското състояние на населението в област Сливен се наблюдават редица негативни явления в регионалната система за здравеопазване, свързани с дисбаланс на териториалното разпределение на лечебните структури и неравнопоставен достъп на населението до медицинска помощ.

2.4.1. Заболеваемост и болестност[5]

Статистическите данни показват, че през последните 10 г. не се наблюдават съществени изменения в честотата и структурата на регистрираните заболявания на населението в област Сливен.

През 2014 г. в лечебните заведения за извънболнична помощ в област Сливен са регистрирани 526 000 заболявания, което формира болестност по обръщаемост на населението от 2 730,43 заболявания на 1 000 души от населението в областта. През 2013 г. регистрираните заболявания са били 2 656,70 на 1 000 души. През отчетната година регистрираните заболявания са с малко над 2% повече в сравнение с предходната година.

В структурно отношение при **болестността** се запазва разпределението на заболяванията между класовете болести:

- водещи са болестите на органите на кръвообръщението с относителен дял от 21,83%;
- болести на дихателната система с относителен дял от 21,44%;
- болести на пикочо-половата система с относителен дял от 9,21%, и др.

Болестност и заболеваемост сред населението в област Сливен, 2014 г.

[5] Използвани са данни от „Годишен анализ на здравно-демографското състояние на населението и здравната мрежа в област Сливен ", 2014 г.

№ на класа	Наименование на болестите по МКБ-10	Болестност			Заболеваемост		
		Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението	Относителен дял	Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението	Относителен дял
	ОБЩО I – XIX клас	**526 000**	**2 730.43**	**100.00**	**238902**	**1240.12**	**100.00**
IX	Болести на органите на кръвообращението	114 851	596.18	21.83	16828	87.35	7.04
X	Болести на дихателната система	112 769	585.38	21.44	72034	373.92	30.15
XIV	Болести на пикочо-половата система	48 460	251.55	9.21	23869	123.90	9.99

Данни: РЗИ-Сливен

През 2014 г. при децата от **0 до 17 години** са регистрирани 124 122 заболявания, при регистрирани 124 867 заболявания през 2013 г. Формираната **болестност** сред населението в тази възрастова група през отчетната година е 3 037,00 заболявания на 1 000 деца, при 3 064,45 заболявания на 1 000 деца през 2013 година.

При децата от 0 до 17 години структурата на болестността по класове болести е:

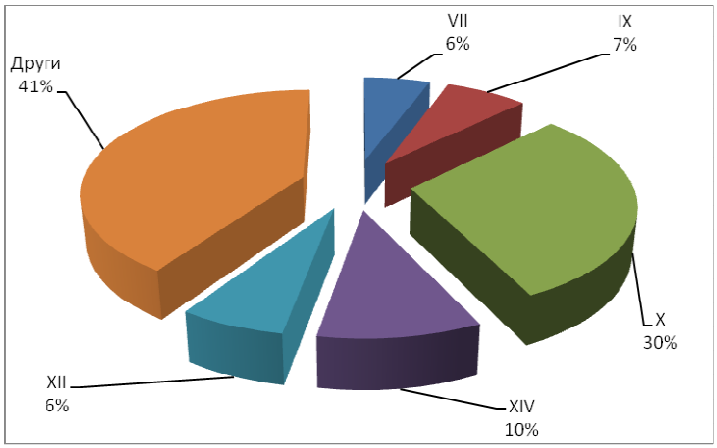
- повече от половината от регистрираните заболявания (55,06%) са в клас „Болести на дихателната система" – 68 344 заболявания, което формира болестност сред децата в областта от 1 672,23 заболявания на 1 000 деца;
- инфекциозни заболявания с дял от 9,89%, с регистрирани заболявания 12 271 заболявания, което е 300,24 заболявания на 1 000 деца;
- болести на кожата и подкожната тъкан с дял от 5,79%, с регистрирани 7 184 заболявания или това са 175,78 заболявания на 1 000 деца, и др.

Болестност и заболеваемост на децата 0-17 г. в област Сливен, 2014г.

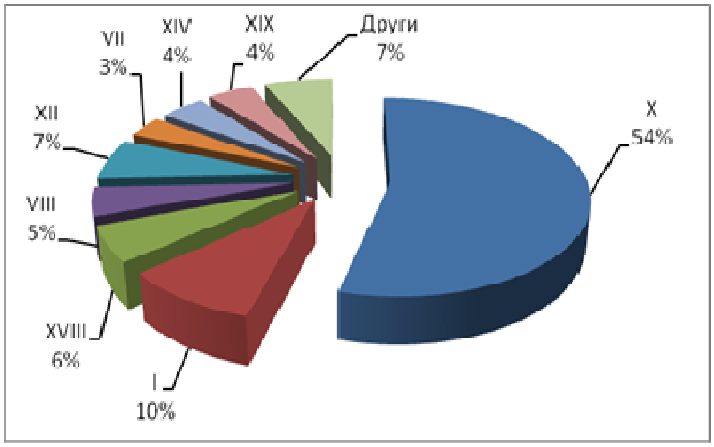
№ на класа	Наименование на болестите по МКБ-10	Болестност			Заболеваемост		
		Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението	Относителен дял	Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението	Относителен дял
	ОБЩО I – XIX клас	**124122**	**3037.00**	**100.00**	**81992**	**2006.17**	**100.00**
X	Болести на дихателната система	68344	1672,23	55,06	44476	1088,23	54,24
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	12271	300,24	9,89	7821	191,36	9,54
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	7184	175,78	5,79	5516	134,96	6,73

Данни: РЗИ-Сливен

Структура на заболеваемост на населението в област Сливен, 2014 г.

Структура на заболеваемост на децата 0-17 г. в област Сливен, 2014г.

Злокачествените новообразувания се обособяват като тежък проблем. В областта, както и в страната, през последните години регистрираните заболявания от злокачествени новообразувания нарастват. Следвайки дългогодишната тенденция болестността от тези заболявания достига 3 213,70 през 2014 г. при 3 119,17 на 100 000 души през 2013 г. **Честотата на новите случаи** на заболявания от злокачествени новообразувания леко намалява, достигайки до 437,59 през 2014 г. при 438,26 на 100 000 души от населението през 2013 г. Остава тревожна нарастващата смъртност, свързана с честотата на тези болести. През 2014 г. се е увеличил броят на починалите – 450 души, при 436 души през предходната година, което е 232,82 на 100 000 души от населението.

Нарастващата смъртност е свързана с честотата на раковите болести, късното им откриване (поради несвоевременно обръщане за помощ, недостатъчна насоченост към ранните симптоми на рака, недостиг на средства за скринингови или други изследвания, недостигът на ефективни медикаменти), когато не може да се направи много.

Промените в заболеваемостта от ракови заболявания се свързват с начина на живот на населението (тютюнопушене, нездравословно хранене, ниска физическа активност, злоупотреба с алкохол, стрес и др.), както и със застаряването му, с наличието на професионални вредности и други фактори в околната среда.

Най-голям и през 2014 г. е броят на регистрираните злокачествени заболявания на:

- кости, съединителна тъкан и други злокачествени заболявания на кожата – 2 350 случая при 2 314 през 2013 г.;
- женските полови органи – 1059 през 2014 г. при 1023 през 2013 г.
- дебелото черво, ректума, ректосигмоидната област и ануса – 664 регистрирани случая през 2014 г. при 631 за 2013 г.;
- на женската гърда – 924, при 915 през 2013 г.;
- заболяванията на пикочната система–393 случая през 2014 г. при 371 през 2013г.

В областта все още е висок процентът на регистрираните **инфекциозни заболявания**. През последните години бавно се увеличава относителният им дял в общата структура: 3,46% през 2014 година, 3,00% - през 2013 г., 2,58% - през 2012 г., 2,83% - през 2011 г., 2,70% - през 2010 г., 2,60% - през 2009 г. и 2,58% - през 2008 г. Най-голяма епидемиологична значимост по групи инфекции имат чревните

инфекциозни болести - инфекциозен ентероколит и инфекции на дихателните пътища - туберкулоза.

Високата честота на инфекциозните заболявания е свързана както с нивото на здравна култура и социалния статус на населението, така и с дейностите по провеждането на активна и пасивна профилактика на заразните и паразитни болести.

Основните затруднения при изпълнението на имунизационния календар са свързани с трудности с обхвата с имунизации, особено при деца в неравностойно социално положение. Проблемите, свързани с постигането на висок обхват с планови имунизации, се отнасят преди всичко до групите с повишен риск и касаят най-вече ромската етническа група, децата без или с непостоянен адрес и децата без личен лекар.

През последните години се очертава тенденцията на увеличаване честотата на **психичните заболявания** в областта. От 2007 до 2009 г. болестността се повишава, макар и слабо. Изключение има през 2010 г., когато бележи спад, а през 2011 г. отново значително се увеличава. През последните три години нивото на болестност при психичните заболявания се запазва, като през 2012 г. се регистрират 68,70 заболявания на 1000 души от населението, през 2013 г. – 69,15 заболявания на 1 000 души, а през 2014 заболяванията са 67,22 на 1000 души (2,46% в общата структура на болестността). Като цяло тази тенденция се запазва и при новооткритите заболявания в този клас болести. През 2014 г. обаче са регистрирани 4 833 заболявания, което е с 1086 заболявания повече от предходната година.

Следва да се има предвид, че тъй като психичните разстройства относително рядко довеждат до бърза смърт, това често е причина за пренебрегване на тяхната висока социална цена. Затова според експертите на РЗИ – Сливен реалната заболеваемост на населението от областта вероятно е по-висока. Освен измеримите икономически загуби, психическите разстройства причиняват огромни вреди, влошавайки качеството на човешкия живот, снижаване на работния и емоционалния капацитет.

Инвалидност

През 2014 година е регистрирана заболеваемост с трайна загуба на работоспособност от 11,02 на 1000 души от населението на областта (1694 души от населението над 16 г.), признати за инвалиди през годината. В сравнение с 2013 г. първично инвалидизираните лица в тази възрастова група са с 31 души по-малко. Водещи заболявания са новообразуванията и болестите на органите на кръвообръщението.

Първично инвалидизирани лица над 16-годишна възраст
в област Сливен по тежест на инвалидизацията

Години	Загубена работоспособност								Общо	
	над 90%		71-90%		50-70%		до 50%		брой	на 1000 от нас-то над 16 г.
	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%		
2010	297	17,59	458	27,13	623	36,91	310	18,36	1688	10,45
2011	351	21,98	447	27,99	578	36,19	221	13,84	1597	10,09
2012	345	19,99	502	29,08	582	33,72	297	17,21	1726	11,01
2013	354	20,52	486	28,17	574	33,28	311	18,03	1725	11,10
2014	314	18,54	454	26,80	625	36,89	301	17,77	1694	11,02

Данни: НЦОЗА

При регистрираната заболеваемост с трайно ограничена възможност за социална адаптация при децата до 16-годишна възраст се отчита леко понижение в сравнение с 2013 г. Водещите заболявания са от класа „Вродените аномалии /пороци на развитието/, деформации и хромозомни аберации", астма, болестите на ухото, психични заболявания.

Първично инвалидизирани лица под 16-годишна възраст
в област Сливен по тежест на намалената възможност за социална адаптация

Години	Намалена възможност за социална адаптация								Общо	
	над 90%		71-90%		50-70%		до 50%		брой	на 1000 от нас-то до 16 г.
	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%		
2010	32	27,12	22	18,64	39	33,05	25	21,19	118	2,92
2011	34	16,67	39	19,12	82	40,20	49	24,02	204	5,30
2012	12	9,16	26	19,85	61	46,56	32	24,43	131	3,40
2013	12	8,96	14	10,45	63	47,01	45	33,58	134	3,48
2014	10	8,06	11	8,87	36	29,03	67	54,03	124	3,19

Данни: НЦОЗА

2.4.2 Раждания, аборти

- **Раждания**

Както вече беше отбелязано, раждаемостта в област Сливен е най-висока в страната и е 12,43‰ през 2014 г.

Тогава в област Сливен са родени 2421 деца, от които живородените са 2395 или 98,9%. От всички живородени през 2014 г. 1212 са момчета, а 1183 са момичета. Брачните живораждания са 645, а извънбрачните са 1750 или 73,1% от всички живородени.

Живородени през 2014 г. по общини и възраст на майката

Област/ Общини	Общо	Възраст на майката							
		под 20	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 +	непоказана
Обл.Сливен	**2395**	**600**	**696**	**559**	**374**	**130**	**36**	**-**	**-**
Сливен	1422	336	386	343	259	76	22	-	-
Н. Загора	517	129	169	110	72	31	6	-	-
Котел	229	58	82	52	24	9	4	-	-
Твърдица	227	77	59	54	19	14	4	-	-

Данни: НСИ

Въпреки отчитаната положителна тенденция за увеличение на раждаемостта, значим проблем е ранната раждаемост - под 18-годишна възраст на майката. Все по-

чести са случаите „деца раждат деца”, при които деца на 13-14 г. раждат първите си деца, а на възраст 18-19 г. вече са родили по две и повече деца, като през 2009 г. в община Сливен например е родено дете от 11-годишна майка.

Раждания в лечебните заведения в област Сливен, 2014 г.[6]

	2014			2013			2012			2011			2010		
	жени	живо-родени	мъртво родени	жени	живо-родени	мъртво родени	жени	живо-родени	мъртво родени	жени	живо-родени	мъртво родени	жени	живо-родени	мъртво родени
Родили жени-всичко	3130	3134	27	3013	3021	18	3083	3073	42	3168	3167	31	3357	3346	45
до 19 г.	687	680	7	731	729	5	722	717	9	703	693	11	706	692	14
20-35 г.	2248	2256	17	2049	2056	11	2128	2123	30	2300	2308	16	2503	2511	25
над 35г.	195	198	3	233	236	2	233	233	3	165	166	4	148	143	6

Данни: РЗИ-Сливен

Средната възраст на майките при раждане на първо дете в област Сливен е 22,7 г., при средно за страната 26,7 г. Най-голям е броят на жените, родили на възраст 24 г. – 164 майки, а на следващо място - на възраст 19 и 20 г. съответно със 155 и 143 майки.

За област Сливен този факт се дължи на големия процент ромско население, при което по традиция момичетата се омъжват и раждат рано. Често явление сред тази общност са многото на брой раждания, извънбрачните раждания, абортите. Ранното сключване на брак и високото ниво на плодовитост до 20-годишна възраст е неблагоприятен фактор за качествената страна на възпроизводството на населението в област Сливен.

- **Аборти**

Броят на абортите в областта е значително по-нисък от броя на ражданията, но те продължават да бъдат основно средство за семейно планиране и сериозна заплаха за здравето на жените, независимо от различните програми и мерки за намаляването им.

По данни на лечебните заведения за болнична помощ в областта техният брой през 2014 г. е значително намален - 1 052, през 2013 г. е бил 1 200, през 2012 г. е бил 1 274, а през 2011 г. е бил 1 227. По тази причина на 1000 жени във фертилна възраст абортите са намалени – 26,11 при 29,37 през 2013 г.

Извършени аборти в лечебните заведения в област Сливен по причина и възраст на жената, 2014 г.

Възраст на жената	Област Сливен				
	Общо	По желание	По мед. показания	Криминални	Спонтанни
Общо	**1052**	**478**	**142**	**0**	**432**
под 15	16	1	2	0	13
15-19	158	46	41	0	71

[6] Отчитат се всички раждания в лечебните заведения, в т.ч. и на жени от други области.

20-24	218	120	23	0	75
25-29	283	132	45	0	106
30-34	213	101	17	0	95
35-39	138	67	12	0	59
40-44	24	10	2	0	12
45-49	2	1	0	0	1
над 50	0	0	0	0	0

- **Неосигурени бременни и родилки**

Профилактични прегледи на неосигурени бременни в лечебните заведения за извънболнична помощ на територията на област Сливен

Лечебно заведение за извънболнична помощ	Прегледани неосигурени бременни
2013	
Лечебни заведения, регистрирани на територията на община Сливен	177
Лечебни заведения, регистрирани на територията на община Нова Загора	0
2014	
Лечебни заведения, регистрирани на територията на община Сливен	280
Лечебни заведения, регистрирани на територията на община Нова Загора	0
I-во шестмесечие на 2015	
Лечебни заведения, регистрирани на територията на община Сливен	112
Лечебни заведения, регистрирани на територията на община Нова Загора	23

Данни: РЗОК-Сливен

Родили жени без здравни осигуровки в лечебните заведения на територията на област Сливен по данни на РЗОК-Сливен

Лечебно заведение	Родили жени без здравни осигуровки
2010	
МБАЛ „Д-р Ив. Селимински“	260
МБАЛ „Хаджи Димитър“	18
САГБАЛ „Ева“	17
МБАЛ „Св. Петка Българска“	28
2011	
МБАЛ „Д-р Ив. Селимински“	337
МБАЛ „Хаджи Димитър“	17

САГБАЛ „Ева“	34
МБАЛ „Св. Петка Българска“	93
2012	
МБАЛ „Д-р Ив. Селимински“	391
МБАЛ „Хаджи Димитър“	79
САГБАЛ „Ева“	73
МБАЛ „Св. Петка Българска“	136
2013	
МБАЛ „Д-р Ив. Селимински“	423
МБАЛ „Хаджи Димитър“	149
САГБАЛ „Ева“	97
МБАЛ „Св. Петка Българска“	124
2014	
МБАЛ „Д-р Ив. Селимински“	406
МБАЛ „Хаджи Димитър“	181
САГБАЛ „Ева“	137
МБАЛ „Св. Петка Българска“	143
I-во шестмесечие 2015 г.	
МБАЛ „Д-р Ив. Селимински“	156
МБАЛ „Хаджи Димитър“	87
САГБАЛ „Ева“	39
МБАЛ „Св. Петка Българска“	59

Данни: РЗОК-Сливен

2.4.3. Хоспитализирана заболеваемост

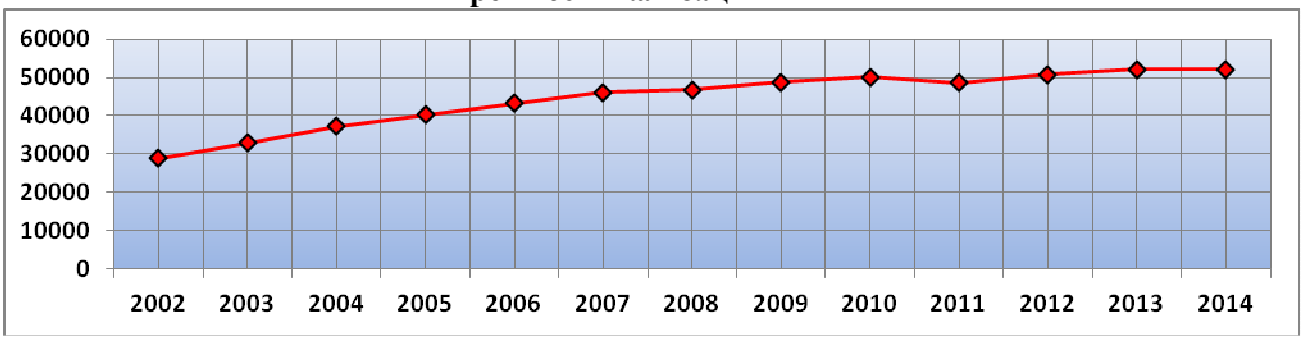
През 2014 г. напусналите стационарите на лечебните заведения за болнична помощ в област Сливен са 46 650 пациенти. В сравнени с 2013 г. пациентите са с 720 души повече.

В структурно отношение причините за хоспитализация през 2014 г. са:

- болести на храносмилателната система – 7 888 случая или 16,91%;
- бременност, раждане и послеродов период - 7 465 души или 16,00 %;
- болести на дихателната система – 6 127 души или 13,13%;
- болести на органите на кръвообръщението – 5 970 души или 12,80%.

Хоспитализациите в тези четири класа болести формират 59% от хоспитализираната заболеваемост в лечебните заведения за болнична помощ в област Сливен.

Брой хоспитализации

Данни: РЗИ-Сливен

Честотата на хоспитализациите от тези класове болести на 100 души от населението също се увеличава от 13,4 на 100 души през 2002 г. на 24,14 през 2014 г.

Изводи:

- Обобщената оценка на болестността, заболеваемостта и смъртността показва, че основните проблеми на здравето на населението от област Сливен произтичат предимно от т.нар. хронични неинфекциозни болести или болести, предизвикани от начина на живот;
- Обезпокоителен е високият ръст на болестността на органите на кръвообръщението, свързана най-вероятно с увеличената тежест на факторите на риска за тях, които се формират в социалната и икономическа среда на живот;
- Злокачествените новообразувания се превръщат в тежък проблем, където линията е възходяща, като сред причините са начинът на живот и фактори на околната среда. Увеличение има и при психичните заболявания, както и на инвалидизираните лица;
- Налице е трайна тенденция към увеличаване на вродените малформации и хипотрофии сред новородените, което кореспондира с високото ниво на детска смъртност в областта;
- Сериозен социален и здравен проблем за областта е големият процент малцинствено население, предимно ромско.

2.4.4. Състояние на системата на здравно обслужване и мрежата от лечебни заведения

Здравната мрежа в област Сливен е изградена от различни по вид лечебни заведения за болнична и извънболнична помощ. По информация на РЗИ - Сливен към 30.06.2015 г. общата картина за областта е следната:

- **Лечебни заведения за болнична помощ**

Община Сливен

- Многопрофилна болница за активно лечение „Д-р Иван Селимински“АД – Сливен;
- Многопрофилна болница за активно лечение „Царица Йоанна” ООД – Сливен;
- Многопрофилна болница за активно лечение „Хаджи Димитър” ООД – Сливен;

- Специализирана акушеро-гинекологична болница за активно лечение „Ева” ЕООД – Сливен;
- Специализирана хирургична болница за активно лечение „Амброаз Паре” ООД – Сливен;
- „Център за кожно-венерически заболявания – Сливен“ ЕООД /ЦКВЗ/.

Община Нова Загора

Болничното обслужване на територията на общината се осъществява от Многопрофилна болница за активно лечение „Света Петка Българска“ ЕООД.

Община Котел

На територията на общината функционира „Специализирана болница за долекуване, продължително лечение и рехабилитация - Котел” ЕООД.

Община Твърдица

На територията на общината няма болнично заведение.

На територията област Сливен функционира и Многопрофилна болнична база за активно лечение към ВМА - София, която разполага със 100 болнични легла, част от които се използват за лечение и на цивилно гражданско население.

Броят на леглата в болниците и ЦКВЗ към края на годината е 1022. Средногодишният брой на леглата е 1000 (1003 през предходната година), като най-голям е броят им в публичните лечебни заведения – 692, или 68% от всички легла. Общата осигуреност с болнични легла на 10 000 жители от областта е 51,72 през 2014 г. при 52,88 през 2013 г., 51,98 през 2012 г. и 52,36 през 2011 г.

В лечебните заведения за болнична помощ и ЦКВЗ на територията на областта през 2014 г. работят 1408 души (1403 души през предходната година), от тях на основен трудов договор работят 1362 (1348 души през 2013). Населението е обслужвано от персонал както следва:

- Висш медицински персонал – 333 лекари (299 на основен договор);
- Медицински специалисти по здравни грижи – 605 (599 на основен договор);
- Друг персонал - 465 (459 на основен договор).

Тревожна е тенденцията през последните години за намаляване на лекарите-специалисти в болниците от областта, както и все по-малкия брой започващи специализацията си лекари. В някои от лечебните заведения са налице сериозни затруднения при кадровото обезпечаване на лечебната дейност. По данни от областната МБАЛ „Д-р Иван Селимински“ средната възраст на сестрите в болницата е 48 г., а при лекарите – 52 г. Към момента в областната болница има 46 пенсионери, защото има свободни места, но няма интерес от страна на младите кадри, които да искат да бъдат назначени на тези длъжности. През последните 3 г. от лечебното заведение не са назначили нито една новозавършила медицинска сестра.

Персонал в лечебните заведения за болнична помощ и Център за кожно-венерически заболявания по общини, 31.12.2014г.

2014	Община Сливен			Община Нова Загора			Община Котел		
	Физически лица			Физически лица			Физически лица		
	Общо	на основен договор		Общо	на основен договор		Общо	на основен договор	
		Всичко	с призната специалност		Всичко	с призната специалност		Всичко	с призната специалност
Персонал	1208	1170	233	134	128	19	66	64	33
Лекари	297	269	232	29	23	19	7	7	33
Лекари по дентална медицина	1	1	1						
Фармацевти	3	3	0	1	1				
Персонал по здравни грижи-бакалаври	524	518	0	62	62	0	19	19	0
Друг персонал	383	379	0	42	42		40	38	

Данни: РЗИ-Сливен

- **Лечебни заведения за извънболнична помощ**

Брой регистрирани лечебни заведения за извънболнична помощ в РЗИ – Сливен, 30.06.2015 г.

Община	Брой регистрирани амбулатории за първична медицинска помощ				Брой регистрирани амбулатории за специализирана медицинска помощ										Брой хосписи	Общ брой
	Индивидуални практики		Групови практики		Индивидуални практики		Групови практики		Центрове				Лаборатории			
	лекари	лекари по дентална медицина	лекари	лекари по дентална медицина	лекари	лекари по дентална медицина	лекари	лекари по дентална медицина	МЦ	ДЦ	МДЦ	ДКЦ	МДЛ	МТЛ		
Обл. Сливен	**85**	**140**	**10**	**7**	**101**	**2**	**7**	**0**	**12**	**1**	**0**	**3**	**11**	**23**	**0**	**402**
Сливен	62	111	9	4	74	2	7	0	9	1	0	3	9	22	0	**313**
Нова Загора	10	23	1	2	21	0	0	0	2	0	0	0	2	1	0	**62**
Котел	7	5	0	0	5	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	**18**
Твърдица	6	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**9**

Данни: РЗИ-Сливен

Общата осигуреност на населението в област Сливен с общопрактикуващи лекари през 2014 г. е 6,02 на 10000 души, през 2013 г. и 2012 г. е 6,14 на 10000 души. Най-ниска осигуреност на населението с общопрактикуващи лекари има в общини Котел и Твърдица..

По отношение на първичната извънболнична медицинска помощ, следва да се отбележи, че въпреки сравнително високия брой общопрактикуващи лекари в областта и високия процент на пациенти, избрали личен лекар, качеството на предоставяните медицински грижи и организация на работа не са на необходимото ниво. Общ проблем е достъпът на пациентите до медицинска помощ и особено неговата своевременност при големите практики.

В селските райони, където преобладава възрастно население, обикновено един общопрактикуващ лекар обслужва по график пациенти от няколко села. Поради това много често обслужването на тези пациенти реално се осъществява от фелдшери или медицински сестри, което пряко се отразява на качеството на диагностично-лечебния процес. Тревожно е състоянието в някои селски райони (предимно в общините Котел и Твърдица), където поради липса на общопрактикуващи лекари в населените места, пациентите са избрали личен лекар от отдалечена лекарска практика или от града. Всичко това създава проблеми с обслужването, лишавайки пациентите от своевременен достъп до специализирана медицинска помощ и евентуално болнично лечение.

Прави впечатление неравномерното разпределение на лечебните заведения за специализирана извънболнична помощ на територията на областта. Всички ДКЦ и повечето медицински центрове са разкрити в град Сливен, както и болшинството от практиките на лекарите-специалисти. Това води до концентриране на специализираната медицинска помощ в областния център и принуждава пациентите от другите общини да пътуват до гр. Сливен за извършване на специализирани изследвания и консултации.

- **Спешна помощ**

Към 31.12.2014 г. системата за спешна медицинска помощ в област Сливен се състои от следните структурни звена:

- ЦСМП - Сливен с разкрити 4 филиала във всяка община от областта – ФСМП - Сливен, ФСМП - Н.Загора, ФСМП - Твърдица и ФСМП – Котел;
- Спешно отделение на МБАЛ „Д-р Иван Селимински” АД - гр.Сливен;
- В МБАЛ „Х.Димитър” ООД Сливен има разкрита структура по спешна инвазивна кардиология към отделението по кардиология и интензивно кардиологично лечение.

Най-голяма е отдалечеността от Спешно отделение на филиала в гр.Котел – 70 км., разстоянието от ФСМП - Твърдица е 45 км., а от ФСМП - Нова Загора – 36 км.

Дейност на ЦСМП

Показатели	2014 г.	2013 г.	2012 г.	2011 г.
Амбулаторни прегледи	6646	7171	7778	8127
Изпълнени повиквания - общо	18828	18938	18026	19334
Обслужени пациенти при изпълнените повиквания	19482	18901	17989	18552
Персонал – общ брой (физически лица)	154	159	157	153
от тях: - лекари	27	30	29	23
- фелдшери	34	34	34	33
- медицински сестри	29	29	30	31

Данни: РЗИ-Сливен

Сериозен проблем за ЦСМП-Сливен се явява кадровото обезпечаване на дейността, най-вече по отношение на висшия медицински персонал. Освен това много често ЦСМП и Спешно отделение са единствената възможност за достъп на населението до медицинска помощ, като това се отнася и за контингента граждани, които са с нарушени здравноосигурителни права, от етнически малцинства, социално-слаби.

- **Здравни медиатори**

Основната цел на длъжността е посредничество в процеса на осигуряване на достъп до здравни услуги на представители на уязвими малцинствени групи, като основната област на действие на медиаторите е здравеопазване и социални дейности.

В рамките на Общинска администрация Сливен работят 6-ма здравни медиатори. Те обслужват обособените ромски квартали на град Сливен. В Нова Загора има един здравен медиатор за кв. „VI-ти“, а в Котел и Твърдица са назначени по двама.

Изводи:

- Краткият анализ показва, че има неравномерно териториално разпределение на практиките и на здравните услуги. Налице е струпване на здравни структури в гр. Сливен /общински и областен център/, като в останалите населени места са недостатъчно задоволени потребностите от медицински и здравни грижи;
- Изградената в област Сливен мрежа от болнични лечебни заведения е в състояние да задоволи най-масовите потребности на населението от болнична помощ. Налице е оптимална обща осигуреност с болнични легла, но е необходимо вътрешно преструктуриране, включващо намаление на броя на леглата за активно лечение и разкриване на легла за долекуване и продължително лечение, хосписи, легла за краткотраен престой;
- Няма осигурена добре организирана неотложна помощ поради разпръснати и отдалечени селища, разбита пътна мрежа и др.;
- Непривлекателни лекарски практики, които остават свободни; липса на достатъчно специалисти в малките населени места, което затруднява достъпа на пациентите до този вид медицинска помощ;
- Недостиг на медицински специалисти, не само лекари, но и медицински сестри, акушерки, лаборанти и др.;
- Нарастване броя на хоспитализациите, на случаите с късна диагностика и настъпващи усложнения и в крайна сметка влошаване на здравния статус на населението;
- Демографското остаряване на населението поставя допълнителни изисквания пред структурата на здравните потребности, поради обстоятелството, че възрастните хора са носители на повече от едно хронично заболяване, което води и до по-големи разходи за здравно обслужване.

2.5 Образование

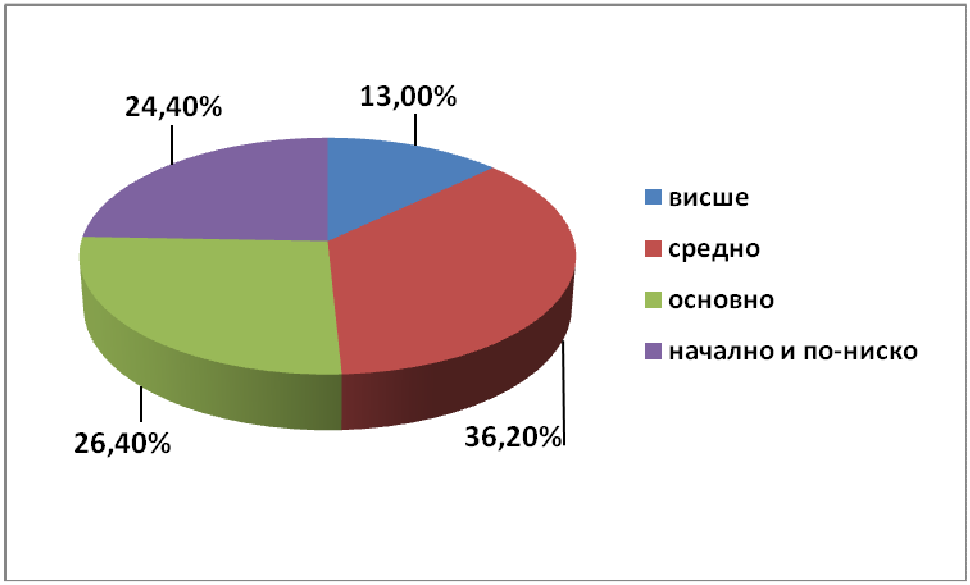
Образователна структура има голямо значение за социалната и професионалната структура на населението и за характера на производствената дейност. Образователното равнище на населението твърде много зависи от стандарта на живот и от степента на развитие на производителните сили. Образователната структура влияе

върху качеството на трудовите ресурси, а върху нея влияят социално-икономическото развитие и полово-възрастовата структура.

Данните **за образователната структура на населението** на 7 и повече години са от официалното преброяване през 2011 г.

В област Сливен доминират групите със средно (36,2%) и основно (26,4%) образование – ситуация, типична за страната като цяло. Прави впечатление, че в областта делът на хората с начално образование и по-ниско (24,4%) значително превишава този за страната. За общините Котел и Твърдица тези показатели са с още по-високи стойности поради по-голямата концентрация на етническо население. Лицата с висше образование (степени „магистър", „бакалавър" и „специалист") съставляват 13% от населението на областта, при средно за страната над 19%.

Структура на населението на 7 и повече години по степен на образование, 01.02.2011 г.

Данни: НСИ

За първи път при последното преброяване е включена категорията „никога не посещавали училище". Броят на тези лица в област Сливен е приблизително 4% от населението на 7 и повече навършени години. При самоопределилите се като българи 1,2% никога не са посещавали училище, при турската етническа група – 4,.4%, и при ромската – 15,7%.

Население на 7 и повече навършени години по общини и степен на завършено образование към 01.02.2011 г.

Област/ Общини	Общо	Висше	Средно	Основно	Начално	Незавършено начално	Никога не посещавали училище	Дете (до 7 г. вкл., още не посещаващо училище)
обл. Сливен	181108	23565	65533	47818	22216	14973	6387	616
Сливен	114908	17916	45347	27105	11892	8801	3488	359
Н. Загора	35973	3829	12183	10887	4939	3005	1014	116

Котел	17826	936	4160	6595	3423	1834	794	84
Твърдица	12401	884	3843	3231	1962	1333	1091	57

Данни: НСИ

Влиянието на етническия състав на населението и наличието на центрове, в които са съсредоточени разнообразни учебни заведения (специализирани средни училища, професионални и езикови гимназии, филиал на ВУЗ), са определящи за степента на грамотност на ниво община.

В област Сливен делът на **неграмотните лица** (5,7%) е най-висок в страната. Общините с концентрация на етническо население – Твърдица и Котел, се характеризират с най-висока степен на този показател. Част от децата в областта не постъпват в училище. Процентът на записаните деца и младежи във всяка следваща степен на обучение намалява.

По данни на НСИ през учебната 2014/2015 г. броят на **детските градини** в област Сливен е 62 и намалява с 1,6% в сравнение с 2013/2014 учебна година. Броят на децата, настанени в детските градини за учебната 2014/2015 г., е 6867, което е с 62 или с 0,9% по-малко от броя им през предходната година. Средният брой деца в една детска градина за областта е 111. За община Сливен е значително по-голям - 175, отколкото за останалите общини Твърдица – 80, Котел – 75 и Нова Загора - 56. Средният брой деца, формиращи една група, е 25. В община Сливен този брой е 27, в община Твърдица – 24, Нова Загора – 22 и в Котел – 20. Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 494 души, от които 469 са детски учители. В сравнение с предходната учебна година общият брой на педагогическия персонал се увеличава с 20 учители. Повече от половината от персонала (60,5%) е ангажиран в детските градини на територията на община Сливен.

В началото на учебната 2014/2015 г. учебни занятия се водят в 63 **общообразователни и специални училища**, като броят на учениците тях е 19518. В сравнение с предходната учебна година броят им се увеличава със 109, или с 0,6%. През 2014 г. основно образование в общообразователните и специалните училища са завършили 1118 ученици. През същата година диплома за завършено средно образование в общообразователните училища са получили 572 души. Учителите в общообразователните и специални училища през учебната 2014/2015 г. са 1211, или със 7 по-малко в сравнение с предходната година. На една паралелка в дневните общообразователни училища се падат средно по 23 ученици.

Професионалното образование и обучение през учебната 2014/2015 г. в област Сливен се осъществява в 13 професионални училища (по изкуства и спортни, професионални гимназии и професионални колежи с прием след средно образование). Общият брой на учащите в професионалното образование и обучение през 2014/2015 учебна година е 3855. В сравнение с предходната учебна година се увеличава с 26 души, или с 0,7%. Втора и трета степен професионална квалификация през 2014 г. са получили съответно 99 и 410 учащи. Учителите в професионалните училища са 297 души.

По данни на РИО – Сливен от **трайно непосещаващите училище** през първия учебен срок на учебната 2014/2015 г. 235 ученици, най-голям брой – 129 ученици - са напуснали поради социални и семейни причини. Според получените информации от директорите на училищата в областта, през първия срок нито един ученик не е напуснал училище поради слаб успех.

През втория учебен срок трайно непосещаващи училище са общо 208 ученици, от които по социални и семейни причини са напуснали 89 ученици, а 4 ученици са напуснали поради слаб успех. Децата, заминали в чужбина с родителите си, са 134. Общо за учебната година 443 са напуснали училище. За сравнение общо за предходната учебна година напусналите училище са били 512 ученици.

Най-често дефинираните от директорите на училища причини за напускане на училище от ученици от област Сливен са, както следва:

- Социално-икономически причини: ниски доходи на родителите, неприемливи битови условия; безработни родители; децата остават вкъщи да се грижат за по-малките деца в семейството; децата се ангажират със сезонна работа;

- Семейни или етнокултурни причини: слаба заинтересованост на родителите за образованието на децата им; промяна на местожителството на семействата; неграмотност и необразованост на родителите, децата подражават на този модел и нямат мотивация за учене;

- Миграцията на родителите - заминаване на ученици в чужбина заедно с родителите или учениците се отглеждат от роднини, които не са в състояние да упражняват ефективен контрол; преместване на ученици в други населени места;

- Педагогически причини – трудности при усвояването на учебното съдържание, обусловени от езиковата бариера, малък или никакъв контакт между родителите и училището, възрастови и личностни проблеми при израстването.

По данни на община Сливен броят на децата в училищна възраст, **необхванати в образователната система** през 2015 г. е 185 деца. През предходната 2014 г. те са били 194, през 2013 г. – 234, 302 деца са били необхванати през 2012 г., а през 2011 г. те са били 266.

По данни на община Нова Загора броят на децата в училищна възраст, необхванати в образователната система е както следва: 2015 г. – 431 деца; 2014 г. – 408; 2013 г. – 436; 2012 г. – 423; 2011 г. – 454, като за периода експертите отчитат дял над 10% необхванати деца в общината.

По данни на община Котел броят на необхванатите деца е 51 през 2014 г. и 2013 г., а през предходните две години те са били съответно 62 и 61. Това са деца предимно в I клас на територията на с. Градец, където живеят изключително лица от ромски произход, които не намират препитание в селото и са в постоянно движение из страната.

По данни на община Твърдица децата в училищна възраст, необхванати в образователната система са както следва: 28 (2015 г.); 83 (2014 г); 98 (2013 г.); 105 (2012 г.); 110 (2011 г.), като е видно, че броят им намалява.

Интегрирано обучение

По данни от доклад на екипа за комплексно педагогическо оценяване към РИО – Сливен общият брой на интегрираните деца/ученици със специални образователни потребности в област Сливен за учебната 2014/2015 г. е 358. Спрямо предходните две учебни години се наблюдава нарастване на броя на децата и учениците със специални образователни потребности. Данните се отнасят само за деца и ученици, които са идентифицирани с медицински документ и потвърдени чрез психолого-педагогическа характеристика от съответната детска градина или училище. Една от причините за увеличаването се обяснява с факта, че все повече родители започват да признават проблема на детето пред обществото и да търсят съответния специалист за помощ.

На територията на област Сливен интегрирано обучение за деца със специални образователни потребности се осъществява в следните училища:

- община Сливен – 1 профилирана гимназия, 2 професионални гимназии, 16 основни училища, 4 средно общообразователни училища, 2 начални училища, 1 помощно училище, 1 СПИ, 1 спортно училище, 12 детски градини и една помощна група в детска градина;

- община Нова Загора – 1 професионална гимназия, 6 основни училища, 2 средно общообразователни училища, 2 начални училища, 1 помощно училище и 3 детски градини;
- община Котел – 1 средно общообразователно училище, 3 основни училища и 1 детска градина;
- община Твърдица – 2 средно общообразователни училища, 1 основно училище и 1 детска градина.

От децата със специални образователни потребности в областта най-висок остава процента на деца и ученици с диагноза „Умствена изостаналост“ – 1/3 от всички представени диагнози за учебната 2014/2015г. Като от тях най- висок е процента на учениците с диагноза „Лека умствена изостоналост“. Все повече ученици са със съпътстващи диагнози от поведенчески или езиково- говорен аспект, като умствената изостаналост се води като вторичен фактор на първоначален дефицит. Запазва се тенденцията деца и ученици в ранна детска възраст, с говорим език различен от българския, и при наличие на дефицит в сензо-мотриката, да бъдат диагностицирани като деца с умствена изостаналост.

Следват деца и ученици с „Обучителни трудности“, деца и ученици с нарушение в езиково-говорно развитие.

В доклада се отчита и нарастване на децата и учениците в детски градини и училища с „Генерализирано разстройство на развитието“, което обхваща аутистичния спектър и ХАСДВ.

Броят на идентифицираните деца със СОП в училища е значително по- голям поради факта, че много от родителите не са установили или късно са установили съответния дефицит, било то сензорен, ментален или физически. Има сведение за деца и ученици, които имат дефицит в различна степен в усвояване на учебното съдържание по един или няколко учебни предмета, но родителите не желаят да бъдат подпомагани от ресурсни учители или работата с тези родители изисква много дълъг период на обяснение и доказване от необходимостта.

Експертите отчитат големи затруднения при работата с деца и ученици с нарушение на слуха или нарушение на зрението, което идва от факта, че има дефицит на специалисти.

В област Сливен в сферата на придобиването на **висше образование** функционират две учебни заведения.

Това са „Факултет и Колеж – Сливен“ към Технически университет - София. Студентите се обучават по образователно-квалификационните степени „Бакалавър”, „Магистър” и образователната и научна степен „Доктор” в Инженерно-педагогическия факултет и по образователно-квалификационната степен „Професионален бакалавър” в Колежа. Обучават се около 800 студенти, сред тях 40 са чуждестранните кандидат-висшисти. Студентите избират между 6 бакалавърски, 9 магистърски, 4 професионално-бакалавърски и докторски програми.

През 2013 г. в Сливен беше разкрит и филиал на Медицински университет – Варна. Осъществява се обучение по специалностите „Медицинска сестра“ и

„Акушерка“ по образователно-квалификационната степен „бакалавър“. Обучават се по 20 студенти в двете специалности.

Наличието на филиали на висши учебни заведения и колеж в гр. Сливен и съществуващия научен потенциал придобива все по-голямо значение, предвид политиките на ЕС за общество, основано на знанието. Те следва да се подкрепят и стимулират като важен фактор за развитие на областта.

Изводи:

3 Като цяло обектите на образователната инфраструктура са с равномерна териториална организация и е осигурен равен достъп до предучилищно възпитание и подготовка в градовете и в селата в областта;

4 Броят на трайно непосещаващите училище за област Сливен през последните няколко години не се променя в забележима степен, но това става на фона на ясна тенденция на намаляване броя на учениците. Продължава да съществува проблемът с „невидимите” отсъствия от гледна точка запазване на училища и работни места на педагогически персонал;

5 Кадровата обезпеченост в област Сливен е добра. Увеличава се броят на педагогическите специалисти с магистърска образователно-квалификационна степен. В областта работят предимно правоспособни учители и възпитатели. Проблеми има само в училищата със слети паралелки и в защитените училища, където малкият брой на учениците води до малък брой на педагогическите специалисти и до необходимостта един учител да води обучението по повече от един учебен предмет.

6 През последните години все по-ясно се очертава необходимостта от по-пълно съответствие на професионалната подготовка с потребностите на работодателите от региона и регионалните характеристики на пазара на труда. Подобряването на механизма на сътрудничество и споделянето на отговорностите, свързани с професионалното образование, между държавата и бизнеса ще осигурят условия за повишаване качеството на професионалната подготовка в съответствие с новите изисквания на регионалната икономика. Това ще доведе и до повишаване относителния дял на трудовата и социалната реализация на завършващите професионално образование по изучавана професия;

7 Развитието на съвременните информационни технологии изискват осъвременяване на материалната база и квалификация на педагозите.

2.6Жилищна среда и инфраструктура

По данни на НСИ към края на 2014 г. жилищата в Област Сливен са 92 440 бр. с полезна площ 6719880 кв.м.

Жилищен фонд и население по местоживеене - данни на НСИ към 31.12.2014 г.

Област Сливен	Общо	Градове		Села	
		бр./ м²	%	бр./ м²	%
Население	192644	127276	66,1%	65368	33,9%
Жилища брой	92440	59820	64,7%	32620	35,3%
Полезна площ - м²	6719880	4343392	64,6%	2376488	35,4%

При 66,1% население живеещо в градовете и 33,9% в селата, в жилищата в градовете са 64,7%, а в селата 35,4%. Прави впечатление, че почти няма разлика между

съотношението градско към селско население и съотношение жилища в градовете към тези в селата.

Данни за жилищата, които са обитавани и необитавани имаме от официалното преброяване на населението и жилищния фонд, проведено от НСИ през 2011 г. Според него 73,2% от жилищата в областта са обитавани, а 26,8% са необитавани. Не е изненада, че необитаваните жилища в селата са доста по-голям процент от тези в градовете.

Жилища според начина на обитаване 2011г.	Жилища бр.	Обитавани		Необитавани	
		бр.	%	бр.	%
Общо за областта	91648	67111	73,2%	24537	26,8%
Градове	59091	44621	75,5%	14470	24,5%
Села	32557	22490	69,1%	10067	30,9%

Средният брой лица, живеещи в едно жилище в област Сливен през 2014 г. е 2,08 и е по-висок от този за страната - 1,83 лица в едно жилище. Съответно показателят брой жилища на 1000 човека в областта е по-нисък от този за страната. Жилищната площ на едно лице в областта също е по-малка от средната за страната - 34,88 кв.м. срещу 39,88 кв.м.

Основни показатели - данни на НСИ към 31.12.2014 г.

Показатели	България			Област Сливен		
	Общо	Градове	Села	Общо	Градове	Села
Жилища на 1000 души от населението	545	495	684	480	470	499
Среден брой лица на едно жилище	1,83	2,02	1,46	2,08	2,13	2,00
Полезна площ на едно лице - кв.м	39,88	36,58	48,86	34,88	34,13	36,36

Жилищните квартали и комплекси в градовете са недостатъчно благоустроени. Панелните сгради не удовлетворяват изискванията за жилищен комфорт, а дългогодишното изоставяне на грижите за обновяване и подобряване на градската среда в панелните комплекси е оказало негативно влияние. Жилищният фонд в селата също е в недобро състояние, като поддържането и ремонта на сградите в много случаи се отлага с години по финансови причини. Същото се отнася за поддържането и обновяването на инфраструктурата и благоустрояването в малките населени места. Не е добро състоянието на обществените сгради – административни и предназначени за култура и образование, особено в селата. В много от обществените сгради там се извършват само неотложни ремонти.

Прилагането на Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради от началото на 2015 г. е възможност за обновяване на жилищния фонд в градовете и преди всичко в панелните комплекси. Към ноември 2015 г. са сключени общо 61 договора между общините и сдружения на собствениците.

Област Сливен	**Брой сключени договори между общината и СС**
Община Сливен	48
Община Н. Загора	11
Община Котел	0
Община Твърдица	2
Общо за областта	**61**

Броят на общинските жилища непрекъснато намалява през годините. Общините не са в състояние да ги ремонтират и поддържат, поради което много от тях са продадени на настанените в тях наематели. Общински жилища в момента не се изграждат.

Брой жилища по форма на собственост по данни на НСИ за 2014 г.

Област Сливен	Жилища бр.	държавни и общински		частни на физически и юридически лица	
		бр.	%	бр.	%
Общо за областта	92315	1401	1,52%	90914	98,48%
Община Сливен	8881	119	1,34%	8762	98,66%
Община Н. Загора	18304	170	0,93%	18134	99,07%
Община Котел	59489	1028	1,73%	58461	98,27%
Община Твърдица	5641	84	1,49%	5557	98,51%

По информация от общините броят на общинските жилища, настанените в тях семейства и картотекираните като крайно нуждаещи е както следва:

Община Сливен

Община Сливен разполага с 580 бр. жилища, от които 569 в гр.Сливен и 11 в гр. Кермен. На територията на общината има и 40 бр. къщи, определени за настаняване на крайнонуждаещи се граждани.

Общият брой на картотекираните за общинско жилище за 2015 г. е 118. Общият брой настанени през годините е както следва: 2012 г. – 26; 2013 г. – 27; 2014 г. – 4; 2015 г – 11.

По-голямата част от общинските жилища са на последни и партерни етажи в едропанелни блокове, с течове от фугите и покривните пространства, с мухъл по северни и западни фасади.

Поради неосигурени средства от много години не е извършвано саниране по тези сгради. Като цяло общинските жилища се нуждаят от текущи ремонти, а немалка част и от основен, което според общината обосновава тяхната неефективност понастоящем. Проблем създава и фактът, че основната част от общинските жилища са разположени в сгради със смесена собственост - частна и общинска, с преобладаващ съществен дял на частната собственост. Къщите, в които са настанени наематели, почти изцяло са строени в началото на миналия век, като голяма част от тях не са елемент на

застроителния план и нямат траен градоустройствен статут. Наложително е да се предприемат действия по събарянето на амортизираните и опасни жилищни сгради, но поради липса на алтернатива, действията на общината в тази насока са изключително предпазливи.

Община Нова Загора

Общината разполага с 47 бр. жилища, от които 44 в града и 3 в с. Кортен. Настанени са 3 многодетни семейства със съответно 5, 4 и 3 деца и 10 семейства с деца. От картотекирани 17 души са настанени 8 души, самотни родители, отглеждащи децата си.

Общият брой на картотекираните за общинско жилище IV-та група – 10 души и V-та гр. -7 души, от които 2 лица с увреждане.

Община Твърдица

Общината разполага с 10 жилища в гр. Твърдица и с около 25 в с. Боровдол. Последните могат да се предоставят и на лица в неравностойно положение и с различна степен на инвалидизация, както и при възникване на извънредни обстоятелства.

Община Котел

Общият брой на общинските жилища е 50.

Трите общини – Нова Загора, Котел и Твърдица споделят, че имат същите проблеми като община Сливен по отношение на общинския жилищен фонд.

Жилищна среда на самоопределящите се като роми

Област Сливен е на второ място в страната по дял на населението, самоопределящо се като принадлежащо към ромското малцинство. На национално ниво, по данни от официалните преброявания, процентът на живеещото в селата ромско население е по-висок от процента на живеещото в селата население като цяло. Въпреки това е налице нарастване на ромското население в градовете - от 52,3 % през 1992 г., ромите живеещи в градовете през 2011 г. се увеличават на 55,4%. По данни на НСИ от последното преброяване на населението и жилищата в България през 2011 г., около 25% от жилищата обитавани от роми в страната, осигуряват средно на човек едва по 4 до 8 кв.м. Това са най-масовите жилища, даващи подслон на 30% от това население. Макар, че НСИ не публикува такива данни по области, ситуацията в област Сливен е подобна.

По неофициални експертни данни от общинските администрации, в кварталите с компактно ромско население в област Сливен жилищата под 20 м² представляват около 40% от общия брой на жилищата. Голяма част от тях дори не отговарят на категорията „сграда“, тъй като са съвсем примитивни, строени с подръчни материали и извън всякакви технически изисквания.

Един сериозен проблем, пред който сме изправени, е нарастването на пространствената обособеност на ромската общност. Концентрацията на роми в обособени квартали се увеличива през последните петнайсетина години както в градските, така и в селските региони. Тази концентрация в обособени квартали обикновено води до социална изолация на жителите им, до влошаване на жилищните условия, до проблеми с изграждането и поддръжката на инфраструктурата и хигиената, до транспортни проблеми и трудности при осигуряването на услуги. Една от най-тежките последици от тази обособеност е влошаването на възможностите за подготовка на младите поколения за работа във формалната икономика и засилващите се трудности при търсенето и намирането на работа.

Значителна част от ромите, обитават пренаселени квартали, на места без изградена или със зле функционираща водопроводна и канализационна мрежа, нерядко – с нелегално прокарана електрическа мрежа или дори без ток. Много от ромите живеят в жилища без водопровод, ползвайки вода от външни/улични чешми или кладенци, не са свързани към централната канализационна система, а понякога в жилищата няма тоалетна

По експертни данни от общините в област Сливен близо 80-90% от всички сгради в ромските квартали са без строителни книжа, т.е. не са законни, като при много от тях няма дори собственост или учредено право на строеж върху земята. Проблемът се изостря в последните години. Ромите се настаняват или в покрайнините на ромските квартали в градовете върху общински земи, или в покрайнините на селата върху земеделски земи, които най-често са частна собственост. Тези завзети територии често не са в строителните граници на населените места и са с напълно липсваща инфраструктура. Строи се стихийно без да се спазват каквито и да е строителни норми, което прави невъзможно последващо узаконяване, както и предприемане на действия по изграждане на обслужваща техническа инфраструктура.

Община Твърдица и община Сливен са полагали усилия за уреждане статута на такива квартали, възникнали извън строителните граници на населените места и върху частни или общински земеделски земи, съответно в гр. Твърдица и в с. Камен.

За повечето от ромските квартали в областта липсват или има само частично влезли в сила устройствени планове. Специално внимание трябва да се отдели на неотложната нужда от териториално-устройствени разработки и благоустрояване за териториите, населени с компактно ромско население /Сливен, Нова Загора, Твърдица, Шивачево и др./. Градоустройственото проектиране в тези територии, обаче е много трудно и не е възможно без промяна на нормативните документи в областта на териториално-селищното устройство в посока създаване на специфични норми и правила, които да отчитат характера на обитаване и застрояване на кварталите с ромско население.

Изводи

По отношение на жилищната среда и инфраструктура в жилищните квартали, могат да се направят следните изводи:

- Осигуряването с жилища и жилищна площ на населението в област Сливен е под средното за страната;
- Това в още по-голяма степен се отнася за населението, самоопределящо се като принадлежащо към ромското малцинство;
- Жилищният фонд в селата, където има повече свободни жилищни сгради е в недобро състояние;
- В кварталите с компактно ромско население жилищните сгради често са под 20 кв.м., а някои от тях не отговарят на категорията „сграда“;
- Построени незаконно - върху чужди терени и в крайно противоречие с техническите правила и нормативи, доста от сградите обитавани от роми са неузаконими;
- Жилищните квартали в градовете и особено в по-малките населени места са недостатъчно благоустроени;
- Нараства пространствената обособеност на ромската общност в квартали в покрайнините на населените места, в които често липсва необходимата инфраструктура;

3 Анализ на групите в риск в област Сливен

3.1. Подходи за определяне на рисковите групи

В методиката за проучване на ситуацията е залегнало следното разбиране за група: “Под група имаме предвид съвкупност от индивиди, които притежават в една или друга степен определена характеристика. Не е задължително групата да има функционални характеристики – да се осъзнава, определя като група или да действа като такава. Това е важно да се има предвид при анализа на групите в риск, за да не се припишат автоматично функционални характеристики и очаквания към група, която е „създадена” като такава единствено от външния поглед на анализатора.”

Рисковите групи са анализирани в контекста на планирането на “социалните услуги, които се отнасят до: индивиди, групи, общности. В случаите на общности и групи, социалните услуги имат за цел превенция, докато при индивидите услугите влизат в действие при появил се вече риск. Смисълът на социалните услуги е да предпазват хората от рискове (свързани с тяхната социална интеграция и функциониране) и да подпомагат реинтеграцията в случаи на вече появили се рискове.”

Докладът е разработен въз основа на подадените статистически данни от териториалните работни групи от общините Сливен, Нова Загора, Котел и Твърдица. Териториалните работни групи бяха сформирани от представители на дирекциите “Социално подпомагане” и общинските администрации с цел събиране и обобщаване на статистически данни за групите в риск на територията на общините в област Сливен.

При първоначалния анализ на социо-демографската и икономическа картина на област Сливен се очертават някои типични рискове за лица в неравностойно положение: ниско образование, неравностойна позиция на пазара на труда, съчетана с липса на трудови навици, принадлежност към етнически общности в неравностойно положение, многодетство, трайна липса на собственост и доходи, противообществени прояви, рискове, засягащи децата и настанените в институции. На основата на тези характеристики се обособяват няколко рискови групи. Повечето от тях имат социално-икономически корени. Анализът не цели да направи пълна класификация на рисковите групи, а да очертае някои приоритетни потребности от социална защита, както и необходимостта от развитието на конкретни социални услуги.

3.2. Фактори, които пораждат риск за различни групи от населението

На територията на област Сливен беше проведено проучване на база подадени статистически данни и групови дискусии с цел да се открояят основните фактори, които формират рискови групи, нуждаещи се от социални услуги. За основа послужи дефиницията за нормален стандарт на живот на граждани в област Сливен – както на граждани в риск, така и на жители на съответните общности, които остават извън рисковите групи.

Анализът стъпва на разбирането за риска като фактор/и, които препятстват социалната интеграция на индивиди и групи. Отправната точка в анализа на потребностите на заинтересованите страни е тяхното разбиране за нормален начин на живот. Рисковете са дефинирани според факторите, които препятстват индивида и групите за достигането му.

Повечето от хората, независимо от доходите си, си задават едни и същи параметри на нормален стандарт на живот, свързан с покриване на разходите за храна,

издръжка на дома и поемане на грижата за децата. Хората с по-ниски доходи поставят на първо място разходите за храна, следвани от тези за консумативи. Техните изисквания са свързани основно с покриване на всекидневните нужди.

Съществуват и допълнителни фактори, които определят нормалния стандарт на живот за представители на различни групи в риск:

- Достъп до здравни услуги. Прави впечатление, че възможността да се грижиш пълноценно за здравето се включва в представата за нормален стандарт на живот само на тези, които са силно засегнати от здравословни проблеми като хората с увреждания и старите хора;
- Отглеждане на детето в семейна среда. Факторът се споменава само от заетите в сферата на закрила на детето.

По този начин, когато член от семейството също е в риск или вече не притежава някои от ресурсите, които позволяват "нормален стандарт" (наличие на работа с доходи за издръжка), се прекъсва основният ресурс за самопомощ. Самотно живеещите хора са откъснати по дефиниция от този ресурс. При отсъствието на подкрепа от държавата, общината и общността, която може да реши проблема или да компенсира рисковия фактор, става значимо подпомагането на членовете на семейството. В такива случаи затрудненията на близките да осигурят подкрепа на семейството, поставя в риск и тях, и клиентите на системата на социално подпомагане. Най-често срещаните примери са на хора, които се грижат за близките си с увреждания, и при които заплатата за личен асистент е единственият доход за цялото домакинство. Подобна е ситуацията на децата, настанени за отглеждане в институции поради бедност на семейството, чиито родители имат нужда от подкрепа за преодоляване на проблемите.

Взаимопомощта като ресурс за компенсиране на проблемите поставя в риск също:

- Семейства на деца в риск от настаняване и настанени в специализирани институции;
- Граждани, чиито близки са в невъзможност да се справят без чужда подкрепа;
- Безработни младежи на възраст 18 – 29 г.

Фактори, свързани с доходите

Факторът **безработица** може да се приеме за основен рисков фактор, който пряко влияе и е свързан с доходите и стандарта на живот на хората в трудоспособна възраст, както и на техните семейства. Ограниченият брой работни места в област Сливен се дължат на: малкия брой предприятия, осигуряващи заетост и съответно липса на алтернативни работни места; в резултат от икономическата криза и/или намаляване на работното време; загуба на работни места за заетите извън областта – напр. в други съседни области.

Част от безработните не поддържат регистрацията си, ако няма базирани териториални структури на Агенцията по заетостта и се налага да пътуват. Друг проблем е, че самите граждани не са и мотивирани да търсят услугите на дирекциите „Бюро по труда" и след изтичане на периода на подпомагане, тъй като нямат доверие, че ще получат преквалификация, която би им помогнала при търсене на работа. Достъпът до заетост е най-силно ограничен за няколко специфични групи безработни: хора с основно и по-ниско образование; безработни младежи на възраст 18 – 29 г.; хора в предпенсионна възраст; хора с увреждания в трудоспособна възраст; хора от етническите малцинства.

Безработицата и ниските доходи в семействата се отразяват пряко върху следните групи с ограничени ресурси за автономност, пряко зависими от своите близки:

- Деца, в многодетни семейства;
- Деца на самотни родители;
- Хора с увреждания – деца и възрастни;
- Майки с деца;
- Деца от ромски произход.

Служители в социално подпомагане изведоха като проблем и доходите на хората, включени в различни програми за заетост и социално подпомагане. Тяхната група е значима, тъй като липсата на заетост в частната сфера в малките общини превръща държавните програми в един от основните източници на заетост.

По отношение доходите на хората в пенсионна възраст всички са категорични за техните затруднения. Тук основният ресурс за помощ също е семейството и "градината". Във връзка с размера на доходите на хората в пенсионна възраст могат да се изведат следните групи:

- Хора с минимални и близки до минималната пенсия;
- Самотни възрастни хора с ниски пенсии;
- Възрастни хора с безработни деца в домакинството.

Лоши битови условия и дефицит в средствата за издръжка. Затрудненията на родителите да осигурят добри битови условия на живот на децата си, да покриват разходите им за всекидневни нужди са сред причините за настаняване на деца в институции. Под причината "липса на родителски капацитет" често се крият битови проблеми и невъзможност на родителите да излязат от социалната изолация. Причините са комплексни и изискват различни интервенции.

Разговорите с хора с увреждания, които имат нужда от подкрепа във всекидневието си, изведоха като проблем поддържането на домакинството и на жилището. Здравословните им проблеми не позволяват намиране на работа, което усложнява и доходите им за издръжка. Заплатата на личен асистент като основен източник на доходи в случаите, когато член на семейството се грижи за близък с увреждане, затруднява покриването и на разходите за храна и режийни разходи.

Бедността и ниските доходи влияят върху следните групи в риск:

- Деца, настанени в специализирана институция;
- Родители на деца, настанени в институция;
- Деца и родители от ромски произход;
- Самотни родители;
- Самотни възрастни хора с увреждания;
- Семейства с ниски доходи, живеещи в отдалечени райони;
- Деца с увреждания на самотни родители/ и в семейство с безработен родител;
- Семейства на хора с увреждания.

Образование

Образованието е фактор за социална интеграция и професионално развитие. Анализът на статическите данни и срещите със заинтересовани страни очертаха като

значими групи в областта хората с основно и по-ниско образование особено в градовете Котел, Нова Загора и Твърдица. Техният дял е значим и сред групата на безработните.

Образованието определя следните групи в риск:

- Деца, нередовно посещаващи училище, с фокус деца от ромски произход от семейства в неравностойно положение;
- Младежи, напуснали рано училище и младежи с основно и по-ниско образование;
- Възрастни с основно и по-ниско образование.

Структура на семейството

От съществено значение за формиране на рисковите групи по отношение на доходите са структурата и броят на членовете на семейството, както и разпределението на разходите между тях. Структурата на семейството е допълнителен фактор и поради факта, че повечето хора със социални проблеми разчитат на близките си, тъй като социалното подпомагане и услугите не решават поставените пред тях проблеми и не компенсират рисковете, пред които са изправени.

По отношение на структурата на семейството могат да се оформят следните рискови групи:

- Многодетни семейства;
- Непълни семейства – родители, които сами отглеждат децата си, самотни хора с увреждания и самотни възрастни хора.

Увреждане или тежък здравословен проблем на член от семейството

Все по голямата липса на подходящи алтернативи за заетост за хора с увреждания поставя в неравностойно положение семействата им по отношение на източниците на доходи и покриване на нуждите. Ако състоянието на партньора/родителя изисква един от трудоспособните членове на семейството да полага грижи в ежедневието, това води до допълнително задълбочаване на проблемите, свързани с доходите.

В тази връзка се оформя групата на:

- Семейства, в чийто състав има човек с увреждане или с тежък здравословен проблем;
- Семейства с хора с увреждания, оставащи без доходи в периодите между сключване на договор по програма Личен асистент и техен близък;
- Семейства с безработен член, непълни семейства с родители в пенсионна възраст.

Затруднен достъп до здравни услуги

Затрудненията като цяло се свързват с проблеми при достъпа до здравни услуги в областта:

- многобройните отдалечени и разпръснати населени места в общините;
- ограничените ресурси на Бърза медицинска помощ при обслужване на общините;
- липса на квалифициран здравен персонал в малките общини и съсредоточаване на квалифициран здравен персонал в областния център ;

- недостатъчно развита транспортна връзка между общинските центрове и селата, между селата и областния център.

Различни са проблемите, с които се сблъскват хората с увреждания: липса на здравни пътеки, които покриват разходите за лечение; ниски доходи и невъзможност за закупуване на лекарства и осигуряване на необходимото лечение; липса на транспорт до здравните заведения.

По отношение на достъпа до здравни услуги най-многобройни в област Сливен са следните групи в риск:

- Хора в пенсионна възраст, живеещи в отдалечени села;
- Хора с увреждания и с няколко хронични заболявания.

Изолираност на населеното място

Съществуващата статистическа информация и данните от общините позволяват да се изведе като отделен фактор отдалечеността на населеното място. Селата в общините Котел, Нова Загора, Сливен и Твърдица са населени почти изцяло със стари хора. Социалният патронаж не достига до повечето от селата. Селата са слабо населени, със затруднен достъп на бърза помощ, в много случаи невъзможност да се достигне до дома в зимния сезон, без редовна транспортна връзка с общинския център, в някои случаи и без телефонно покритие. В областта живеят физически изолирани стари хора. В голяма част от селата не са достъпни форми на социални услуги и подпомагане. Старите хора са изолирани и разчитат само на партньора си, най-близките съседи и семейството. Поради обезлюдеността на селата и заетостта на децата им в града, те често остават изолирани.

Изолираността на населеното място формира като група в риск:

- Старите хора в селата със специален фокус върху самотните стари хора, живеещи в отдалечени села;
- Семействата без/с ниски доходи.

Открояват се следните **основни фактори**, които пораждат риск за различни групи от населението:

- Безработица и ограничен достъп до заетост;
- Ниски доходи и зависимост от подкрепата на близки – възрастни с увреждания с нужда от подкрепа във всекидневния живот, хора в пенсионна възраст;
- Структурата на семейството – пълно или непълно семейство, многодетни семейства, здравословни и образователни проблеми;
- Увреждане и/или сериозни здравословни проблеми на лицето или на член от семейството;
- Ниско образование (включително и неграмотност), липса на професионална квалификация, които водят до неравностойна позиция на пазара на труда и социална изолация;
- Социално изключване и принадлежност към уязвими етнически малцинства и семейства, в които децата рискуват да повторят социалния модел на родителите си – характерно за населени места и квартали с компактни групи етнически малцинства;

- Изолираност на населеното място с нарушени транспортни връзки и комуникация с общинския и областния център;
- Възраст – концентрация на пенсионери и стари хора, живеещи в изолираните малки населени места, с крайно ограничен достъп до здравна грижа и услуги.

3.3. Характеристика на рисковите групи в област Сливен

В резултат от анализа на рисковите фактори могат да се обособят няколко ключови рискови групи, които да бъдат обект на въздействие в областна стратегия за развитие на социалните услуги. Семейството и общността, в която то функционира са ключови фактори за подкрепа в насока създаване на условия за преодоляване ситуацията на риск, в която изпада отделния индивид/рискова група. (напр. работата по превенция на изоставянето на дете или реинтеграцията му в семейна среда е пряко свързана с неговото семейството; „взаимопомощта" като традиционна мрежа за подкрепа и основен ресурс, често поставя в неравностойно положение цялото домакинство/ семейство поради риск за негов член - заболяване, безработица и др.). Целенасочената подкрепа за индивид в риск следва базово да е свързана и с планиране и реализация на мерки за подкрепа насочени към семейството. Вследствие на това анализът на групи в риск извежда и свързани групи, които също се нуждаят от подкрепа.

Анализът извежда следните **рискови групи:**

Деца, отглеждани извън биологичното семейство:

– Деца, настанени в специализирани институции. Като подгрупи изискващи планиране на допълнителни мерки могат да се обособят:

- деца, изоставени на ниво родилен дом;
- деца с трайно прекъсната връзка с родителите и/или чиито родители живеят извън общината;
- деца, настанени в специализирана институция извън общината/ областта;

Свързани групи в риск - непълнолетни майки; непълнолетни и млади майки от ромски произход; многодетни семейства; непълни семейства, семейства/домакинства живеещи под или на прага на бедност, без собствено жилище;

– Деца, отглеждани в приемни семейства, в семейства на близки или роднини, осиновени деца.

Свързани групи в риск - семейства в бедност, непълни семейства.

Деца, отглеждани в семейството:

– Деца, с увреждания, отглеждани в семейна среда.

Свързани групи в риск - непълни и многодетни семейства; семейства с ниски доходи, без жилище; семейства живеещи в отдалечени населени места.

– Деца, отглеждани в семейства в риск- многодетни и непълни семейства; семейства от етнически общности в неравностойно положение, семейства в бедност, семейства с липса на жилище или в лоши жилищни условия, дисфункционални семейства.

Свързани групи в риск - безработни; хора с основно и по-ниско образование; възрастни със зависимости.

– Деца, отпаднали от училище.

Свързани групи в риск - семейства от етнически общности в неравностойно положение; семейства в бедност, многодетни семейства.

– Други деца в риск - деца, жертви на насилие; деца с проблемно поведение; деца, получили полицейска закрила.

Свързани групи в риск - непълни и дисфункционални семейства, многодетни семейства.

Пълнолетни лица с увреждания:

– Възрастни с увреждания в семейна среда

Свързани групи в риск – непълни семейства на хора с увреждания, многодетни семейства, семейства в бедност.

- Възрастни хора с увреждания, настанени в специализирани институции
- Възрастни с психични заболявания
- Възрастни хора с увреждания в отдалечени населени места

Стари хора:

– Стари хора, настанени в специализирани институции;

– Самотни стари хора живеещи в отдалечени села.

Уязвими хора и общности в неравностойно положение:

- Непълнолетни и млади родители; самотни родители;
- Хора с основно и по-ниско образование: младежи с основно образование; възрастни с основно образование, представители на етнически общности в неравностойно положение.
- Безработни- младежи, възрастни над 55 години; хора с увреждания; хора с основно и по-ниско образование;
- Етнически общности в неравностойно положение;
- Семейства в бедност.

3.3.1. Деца, отглеждани извън биологичното семейство

Деца, изоставени на ниво родилен дом - По данни на Дирекциите „Социално подпомагане” през периода от 2010 г. до края на месец юни 2015 на ниво родилен дом в област Сливен са изоставени общо 312 деца /2010 г. – 79 случая; 2011 г. – 58; 2012 г. – 75; 2013 г. – 42; 2014 г. – 42; към 30.06.2015 г. – 16 случая/. Въпреки отчетеното намаляване на техния брой през 2013 и 2014 г. броят на изоставените новородени през наблюдавания период е тревожен.

Въз основа на предоставените данни може да се направи извод за нарастване случаите на изоставени деца на ниво родилен дом в сравнение с предишния период на анализ.

Преобладаващ е броят на изоставените деца в община Сливен и община Твърдица в сравнение с общините Нова Загора и Котел.

Причините за това обстоятелство биха могли да се търсят основно в две направления, като първото е свързано със спецификите на населението и рисковите групи в общините, а второто - с факта на концентрация на родилни отделения в град Сливен и липсата или недостига от такива в другите две общини.

Изведена е необходимостта от утвърждаване и разширяване на дейността по превенция на изоставянето на ниво родилен дом, като е обоснован извода, че тя е слабо звено в системата за закрила на детето поради редица причини, сред които са закъснялата интервенция, различното разбиране на понятието „Изоставяне” от

различните ангажирани институции, недостатъчно развити услуги и междусекторно сътрудничество в насока ранно установяване на рискова бременност, ранна интервенция и др. Свидетелство за това е и трайната тенденция на непълна заетост на услугата Звено „Майка и бебе" и същевременно високия процент настанени деца в специализирана институция /ДМСГД/, веднага след тяхното раждане. Недостатъчно развит и използван е все още и ресурса предоставян от страна на услугата „Приемна грижа".

Проблемите при тази рискова група се отнасят основно до потребностите на детето да бъде отглеждано в семейна среда, както и да бъдат осигурявани основните му права да живее със своите родители. В случаи на поемане на грижата за детето от други лица, това трябва да се извършва съобразно законодателството. Досегашната практика сочи, че изоставянето на дете на ниво родилен дом в повечето случаи води до неговото настаняване в специализирана институция и последващо осиновяване, което от своя страна нерядко води до трайно прекъсване на връзките с естествената семейна среда на детето.

За преодоляване на проблемите с тази рискова група биха могли да се очертаят няколко основни сфери на въздействие:

- Превантивна работа в рискови общности; превенция на нежелана бременност; ранно установяване на рискова бременност и стартиране на социална работа по време на бременността;
- Предоставяне на подпомагане и услуги на майките;
- Съвместна работа с представителите на системата на здравеопазването за промяна на нагласите и уеднаквяване на базова терминология;
- По ефективно използване на разкритият през 2014 г. Център за майчино и детско здраве в град Сливен, с филиал в гр. Нова Загора

Деца, настанени в специализирани институции.

На територията на област Сливен функционират три специализирани институции за деца:

Дом за медико- социални грижи за деца (ДМСГД)- Сливен с капацитет 65. Към 06.2015 са настанени 46 деца, от които от 0 до 3 години 10 деца са с увреждане, а 34 са без увреждане. В същата институция от 4 до 7 години има 2 деца с увреждане.

Социално- педагогически интернат (СПИ) с. Драгоданово с капацитет 60 легла.

Дом за деца лишени от родителска грижа „Мария Роза" към Комплекс за социални услуги за деца и семейства с. Асеновец. От 2010 г. капацитетът на дома непрекъснато намалява и към настоящия момент е 15. Със заповед на изпълнителния директор на АСП от 2014 г. е спряно настаняването в институцията, 12 от децата са оценени и настанени в ЦНСТ, гр. Сливен. Към 30.06.2015 г. ДДЛРГ остават настанени общо 12 деца на възраст от 8 до 18 години, по смисъла на ЗЗД.

След извършената деинституционализация в ДДУИ"Св.Марина" община Котел и закриването на в с. Медвен пребиваващите в нея деца преминаха в други институции, при родители и приемни семейства. На територията на общината е открит Център за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/ и в който са настанени 12 деца

В резултат от планиран и изпълнен процес на закриване на институциите за деца с увреждания със заповед на кмета на община Сливен от м. януари 2015г. Дом за деца с умствена изостаналост гр. Кермен е закрит. Липсва цялостна информация за броя и профила на деца от община Сливен, които през годините са настанявани в специализирани институции от различен тип извън общината, особено от гледна точка на факта, че преобладаващата част от тях вече са навършили пълнолетие.

Деца, настанени в специализирани институции, по местоположение на институцията

/по обобщени данни на Дирекции „Социално подпомагане”/

Община	Деца, настанени в СИ в същата община						Деца, настанени в СИ в същата област, извън общината						Деца, настанени в СИ, в друга област					
година	2010	2011	2012	2013	2014	30.06. 2015	2010	2011	2012	2013	2014	30.06. 2015	2010	2011	2012	2013	2014	30.06. 2015
Сливен	0	0	9	6	6	0	0	0	0	0	0	0	4	9	7	13	1	0
Котел	50	49	45	44	43	15	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Н.Загора	0	3	12	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	6	3	3	1	0
Твърдица	0	0	0	0	0	0	0	0	9	6	6	0	0	0	0	0	0	0

С оглед планираното в областната стратегия по специфична цел 1.5 изграждане на услуги резидентен тип, подпомагащи процеса на извеждане на деца и младежи от специализирани институции, през 2011 г. по проект на Община Сливен, финансиран по ОП „Развитие на човешките ресурси” има разкрита нова социална услуга от резидентен тип за деца – Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания в гр. Сливен, където са настанени 8 деца изведени от ДДУИ Кермен.
По-късно в изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България”, проект „Детство за всички” и съгласно разработената Национална карта на резидентните услуги, са разкрити и Център за настаняване от семеен тип и Център за социална рехабилитация и интеграция в гр. Котел и 3 Центъра за настаняване от семеен тип - един за деца и младежи с увреждания и два за деца/младежи без увреждане, в гр. Сливен.

Основните сфери на въздействие насочени към преодоляване на съществуващите проблеми се изразяват най-общо в това, че мерките за закрила на деца, настанени в специализирани институции или услуги от резидентен тип трябва да обхващат и техните родители. Практическите интервенции следва да са насочени към подпомагане на родителите за излизане от кръга на социална изолация – вкл. компенсиране на образователните пропуски; осигуряване на квалификация, съобразена с пазара на труда и образованието; подкрепа при намиране на заетост; повишаване на увереността на родителите в способностите да оглеждат детето си; Предоставяне на форми на дневна грижа в подкрепа на родителите при отглеждане на децата им. Същевременно е необходима и целенасочена работа за възстановяване на връзките между детето и неговите родители с цел устойчива реинтеграция в случаите когато това е в интерес на детето.

За децата, които нямат реален шанс да бъдат в семейна среда- близки или роднини, приемни родители или осиновители е необходимо внимателно планиране на услуги от резидентен тип, като спецификата на същите е съобразена както с реално изведени потребности, така и нормативните изисквания за тяхното функциониране.

Деца, настанени при близки или роднини

Настаняването на деца при роднини или близки, като мярка за закрила намира широко приложение през последните години. Същността на мярката е много близка до народопсихологията и традиционно утвърдилите се форми на споделена грижа. Настаняването дава възможност от една страна за осигуряване на позната семейна среда на „дете в риск", а от друга - регламентирани възможности за подкрепа, както финансова и консултативна, така и свързана с ползване на услуги в общността. Често бабите и дядовците са родните, които официално поемат грижите за децата, но нерядко срещат трудности при отглеждане на внуците си, свързани основно с по-голямата възрастова разлика и различията между поколенията.

Брой на децата, настанени при роднини или близки област Сливен

/по данни на Д „СП"/

Следващата таблица отразява броя на децата, спрямо които е наложена мярка за закрила настаняване при близки или роднини през съответната година, като данните са от Д „СП" в област Сливен.

По общини	Общо за областта
Брой деца, които са настанени при близки или роднини през 2010 г. Котел - 5; Нова Загора - 12; Сливен - 3; Твърдица – 6	26
Брой деца, които са настанени при близки или роднини през 2011 г. Котел - 4; Нова Загора - 8; Сливен - 5; Твърдица – 0	12
Брой деца, които са настанени при близки или роднини през 2012 г. Котел - 4; Нова Загора - 9; Сливен - 2; Твърдица – 1	16
Брой деца, които са настанени при близки или роднини през 2013 г. : Котел - 4; Нова Загора - 0; Сливен - 11; Твърдица – 1	16
Брой деца, които са настанени при близки или роднини през 2014 г. : Котел - 2; Нова Загора - 0; Сливен - 4; Твърдица – 1	7
Брой деца, които са настанени при близки или роднини 30.06.2015 г.: Котел - 10; Нова Загора - 2; Сливен - 7; Твърдица - 0	19

Видно от таблицата по-горе е, че през последните шест години броят на настанените деца в семейство на роднини и/или близки се запазва относително еднакъв.
Посочените данни са само на децата, чиито случаи са преминали през ОЗД и е наложена мярка за закрила. Това разграничава тази група от групата на децата, чиито родители трайно пребивават в чужбина и спрямо които грижите са поети от роднини /най- често баби и дядовци/. За броят деца с родители в чужбина, които се отглеждат от своите близки, но не са били настанени по реда на Закона за закрила на детето (ЗЗД) в техните семейства, няма точна информация. Проблемите в тази група основно са свързани с трудностите, които срещат родините при отглеждането им, както и с отсъстващия родителски контрол и наличието на повече материални средства, с които децата могат да разполагат.

В много отношения тази група е близка до децата, настанени при роднини или близки, с тази разлика, че случаите не са в полезрението на отдел „Закрила на детето".

Деца, настанени в приемни семейства:

Настаняването на дете в приемно семейство е свързано с решение на конкретен проблем. Таблицата за броя на децата настанени в приемни семейства отразява

извършените настанявания, като същевременно с това налага извода, че приемната грижа все още остава поле за действие и е недостатъчно развита, като възможност за отглеждане на „дете в риск” в семейна среда, особено от гледна точка използване възможностите за осигуряване семейна среда за новородени, непосредствено след изписване от родилно, както и за други рискови групи деца, вкл. и тези в конфликт със закона.

Брой деца, настанени в приемни семейства в област Сливен
/по данни на Д „СП”/

Деца, настанени и напуснали приемна грижа	**настанени**	**напуснали**	**починали**
Общ брой деца, които ползват услугата приемна грижа към 31.12. 2010 г.		-	-
- Община Сливен	5	1	0
- Община Нова Загора	0	0	0
- Община Котел	1	0	0
- Община Твърдица	0	0	0
Брой деца, настанени в приемни семейства през 2011 (настанителни заповеди)			
- Община Сливен	6	0	0
- Община Нова Загора	0	0	0
- Община Котел	0	0	0
- Община Твърдица	0	0	0
Брой деца, настанени в приемни семейства през 2012 г.			
- Община Сливен	10	6	0
- Община Нова Загора	0	0	0
- Община Котел	2	0	0
- Община Твърдица	0	0	0
Брой деца, настанени в приемни семейства през 2013 г.			
- Община Сливен	20	6	0
- Община Нова Загора	3	0	0
- Община Котел	5	0	0
- Община Твърдица	0	0	0
Брой деца, настанени в приемни семейства през 2014 г.			
- Община Сливен	24	5	0
- Община Нова Загора	3	1	0
- Община Котел	2	1	0
- Община Твърдица	0	0	0
Брой деца, настанени в приемни семейства през 2015 г. /до 30.06.2015			
- Община Сливен	12	0	0
- Община Нова Загора	0	0	0
- Община Котел	0	0	0
- Община Твърдица	0	0	0
Общ Брой деца, отглеждани в приемни			-

семейства към 30.06.2015			
- Община Сливен	32	0	0
- Община Нова Загора	5	0	0
- Община Котел	10	0	0
- Община Твърдица	0	0	0

Основните проблеми на тази група са свързани основно с потребностите на децата да получават адекватни грижи и до потребностите на приемните родители да бъдат подкрепени при предоставяне на услугите за настанените при тях деца.

Мерките за преодоляване на проблемите са свързани от една страна основно с прецизиране на цялостния процес на проучване, оценка и утвърждаване на кандидати за приемни родители и процеса на напасване на конкретното дете с тях, а от друга- с предоставяне на услуги както за настаненото дете, така и за лицата осигуряващи грижа и семейна среда.

3.3.2. Деца, отглеждани в семейството

Деца с увреждания

Децата с увреждания отглеждани в семейна среда са специфична рискова група с множество специфични потребности, която изисква съществен междусекторен ресурс на местно и регионално ниво за тяхното удовлетворяване. Общият брой на децата с увреждания в област Сливен към 30.06.2015 г. е 587, Липсва цялостна информация за разпределението на децата с увреждания за спецификата им на заболяванията в населените места на общините в област Сливен /такава е налична само за община Сливен/.

Брой деца с увреждания в област Сливен

/по данни на Д „СП”/

Община	Деца с физически увреждания	Деца с умствена изостаналост	Деца с множествени увреждания	Деца с психични заболявания/ разстройства	Общ брой
Котел					**53**
Нова Загора					**119**
Сливен	**94**	**55**	**202**	**24**	**375**
Твърдица					**40**
Общо деца с увреждания за областта					**587**

Независимо от това дори на база съществуващата информация за община Сливен, както и за други общини дава основание да се счита, че съществуващите услуги за деца с увреждания са недостатъчни или ресурсно ограничени.

Въз основа на досегашни анализи на рисковата група, както и по данни на потребители на услуги могат да се изведат следните базови проблеми:

- Липса на достъпна среда /броят и разпределението на изградените рампи за инвалидни колички е ограничен, като дори и да могат да се използват безпроблемно може да се достигне само до фоайето на съответната сграда, след което има други ограничения-липса на асансьор, адаптирани тоалетни и др./
- Липса на възможности за ползване на адаптиран транспорт от селата до съответните здравни и други услуги;
- Недостатъчно средства за осигуряване на необходимите здравни грижи- лекарства, специализирано лечение, системна рехабилитация, както и наем на жилище, покриване на разходи за консумативи и др.;
- Затруднен достъп до образование;
- Липса на диференцирани услуги за деца с различни по вид и степен увреждания;
- Концентрация на услуги в областния град и по- големите населени места в областта.

Необходимостта от подкрепа е характерна за всички семейства с деца с увреждания, но тази необходимост е особено отчетлива и ясно изразена при следните свързани групи в риск:

- Самотни родители;
- Семейства, в които единият партньор е личен асистент;
- Многодетни семейства с деца с увреждане;
- Семейства на прага на бедността.

Деца, отглеждани в семейства в риск

Деца в непълни семейства

По данни на Дирекции „Социално подпомагане" към 30.06.2015 г. в общините на областта броят на самотните родители, отглеждащи дете/деца, получаващи месечна социална помощ /по чл. 9 от ППЗСП/ е 485. В община Сливен техният брой е 320, в община Нова Загора 51, в община Котел 52 и в община Твърдица броят на социално подпомаганите самотни родители, отглеждащи дете/деца е 62. Няма данни за тяхното разпределение по населени места и/ или принадлежност към определена етническа група, както и до каква степен попадат в обхвата на други рискови групи.

Деца в многодетни семейства

По данни на Дирекции „Социално подпомагане" към 30.06.2015 г. в област Сливен многодетните семейства, получаващи месечна социална помощ /по чл. 9 от ППЗСП/ са 1249. Техният брой в община Сливен е 893, в община Нова Загора 62, в община Котел 80 многодетни семейства на социално подпомагане и в община Твърдица 214. Няма данни за тяхното разпределение по населени места и/ или принадлежност към определена етническа група. Съществуващата неофициална информация сочи, че основно това са деца в ромски семейства живеещи на територията на областта. Няма официални данни и каква част от децата настанени в специализирани институции са от многодетни семейства. Съществуват достатъчно данни показващи, че децата в многодетни семейства са част и от групата на нередовно посещаващите училище, както и от ранно отпадащите от системата на училищно образование. За създаване на условия за равен шанс и адекватно социално включване на тези деца е необходимо обхващането им в ранна възраст в детска градина и в целодневна форма на организация на образованието, което ще подпомогне социално слабите родители в отглеждането им.

Деца, отпаднали от училище

Деца, отпаднали от училище област Сливен
/по данни на РИО- Сливен/

Деца, отпаднали от училище през учебната 2010–2011 година.	443
Деца, отпаднали от училище през учебната 2011–2012 година.	512
Деца, отпаднали от училище през учебната 2012–2013 година.	521
Деца, отпаднали от училище през учебната 2013–2014 година.	485
Деца, отпаднали от училище през учебната 2014–2015 година.	489

Официалните данни отчитат увеличаване броя на отпадащите от училище деца, но практиката на ангажирани институции индикира тенденции на увеличаване на децата, трайно не посещаващи училище. Липсва специализирано изследване на проблематиката, но в значителна степен разминаванията между официалните данни и регистрираните от експерти тенденции се дължат на обвързаното финансиране на училищата с броя на записаните за обучение деца. Могат да се изведат следните проблеми при работата с тази група:

- Недостатъчен ресурс на отдел „ЗД" в Д „СП" Сливен за цялостно обхващане на случаите в общината;
- Недостатъчно използване капацитета на КСУДС- Сливен за работа с идентифицирани деца в риск от отпадане;
- Липса на цялостни, обективни, официални данни за учениците, които трайно не посещават училище.
- Недостатъчно развити услуги в общините за подкрепа на тази група, както и на техните семейства.

Причини за отпадане:

- Социално-икономически причини:
- Семейни или етнокултурни причини:

- Миграцията на родителите - заминаване на ученици в чужбина заедно с родителите или учениците се отглеждат от роднини, които не са в състояние да упражняват ефективен контрол; преместване на ученици в други населени места.
- Педагогически причини – трудности при усвояването на учебното съдържание, обусловени от езиковата бариера, малък или никакъв контакт между родителите и училището, възрастови и личностни проблеми при израстването.

Свързани групи в риск: Родители на деца от ромски произход с основно и по-ниско образование; Деца в многодетни семейства; Семейства в бедност.

Други деца в риск

Деца, жертви на насилие

Насилието над деца е изключително актуален и разрастващ се проблем с множество крайно негативни ефекти върху цялостния процес на израстване и развитие на неговите жертви. По данни на отделите „Закрила на детето" в Дирекции „Социално подпомагане" в област Сливен случаите на деца- жертва на насилие за периода 2010-юни 2015 г. е 216. Данните отчитат отворени случаи в системата за закрила, но най-вероятно мащабите на проблема са много по- големи.

Деца, жертва на насилие област Сливен
/по данни на Д „СП”/

Деца, жертва на насилие 2010 г. Котел - 11; Нова Загора - 0; Сливен - 25; Твърдица- 4	44
Деца, жертва на насилие 2011 г. Котел - 5; Нова Загора - 0; Сливен - 47; Твърдица- 3	52
Деца, жертва на насилие 2012 г. Котел - 8; Нова Загора - 0; Сливен - 8; Твърдица - 4	58
Деца, жертва на насилие 2013 г. Котел - 8; Нова Загора - 3; Сливен - 7; Твърдица - 0	18
Деца, жертва на насилие 2014 г. Котел - 7; Нова Загора - 1; Сливен - 14; Твърдица - 2	24
Деца, жертва на насилие 30.06.2015 г. Котел - 6; Нова Загора - 0; Сливен - 14; Твърдица - 0	20

Същевременно, данните представени от ОД на МВР- Сливен отчитат разлики, но общия брой деца, жертва на насилие за периода 2010 – юни 2015 г. е почти същият – 211. Данните от ОД на МВР- Сливен диференцират случаите на насилие по техния вид, като видно от тях често срещани са случаите на сексуално насилие. Прави впечатление и липсата на регистрирани случаи на домашно насилие, като се предполага, че най-вероятно такива случаи съществуват, но за това не се съобщава на органите на реда.

Брой деца, жертва на насилие – по данни на МВР	**Домашно насилие**	**Физическо насилие**	**Сексуално насилие**	**Друго**	**общо**
Деца, жертва на насилие, 2010 г.	0	4	14	24	42
Деца, жертва на насилие, 2011 г.	0	2	14	56	72
Деца, жертва на насилие, 2012 г.	0	9	11	8	28
Деца, жертва на насилие, 2013 г.	0	5	9	17	31
Деца, жертва на насилие, 2014 г.	1	4	10	13	28
Деца, жертва на насилие, до 30 юни 2015	0	3	2	5	10

Показателни са и данните за децата получили полицейска закрила като спешна мярка. /по данни на МВР- Сливен/

Брой деца, получили полицейска закрила Данни от	МВР
Деца, получили полицейска закрила, 2010 г.	15
Деца, получили полицейска закрила, 2011 г.	19
Деца, получили полицейска закрила, 2012 г.	16
Деца, получили полицейска закрила, 2013 г.	20
Деца, получили полицейска закрила, 2014 г.	12
Деца, получили полицейска закрила - до 30 юни 2015 г.	6

Деца с проблемно поведение

Официалната информация на ангажирани институции /отдел „ЗД", МВР, МКБППМН и др./ дава основание за извеждане на децата с проблемно поведение като отделна целева група изискваща особено внимание и планиране на специфични услуги. Най-често това са деца, с които приоритетно работят МКБППМН и ДПС към РПУ. Практиката показва, че все още тези деца не са приоритетна група за системата за закрила, като се установява и различен подход към конкретното дете от страна на специалистите прилагащи ЗЗД и ЗБППМН.

Децата в конфликт със закона са друга специфична група изискваща целенасочено внимание и планиране и развиване на услуги. Този процес, макар и в начален етап се реализира на територията на област Сливен, особено предвид изпълняващото се партньорство с УНИЦЕФ България.

Тревожен е факта, че броят на малолетните извършители на противоправни прояви, регистрирани в Детска педагогическа стая отбелязва, макар и в не големи размери, нарастване от 37 деца през 2010 г. до 45 през 2014 г. Към средата на 2015 г. броят им е 20.

Голям е броят и на непълнолетните(14-18 години), извършили противообществени прояви и престъпления. Обнадеждаващо е, че по данни на ОД на МВР Сливен техният брой намалява през 2013 г. и 2014 г.

Непълнолетни (14-18 години), извършили противообществени прояви, регистрирани в ДПС, 2010 г.	137
Непълнолетни, извършили противообществени прояви, регистрирани в ДПС, 2011 г.	134
Непълнолетни, извършили противообществени прояви, регистрирани в ДПС, 2012 г.	131
Непълнолетни, извършили противообществени прояви, регистрирани в ДПС, 2013 г.	109
Непълнолетни, извършили противообществени прояви, регистрирани в ДПС, 2014 г.	104
Непълнолетни, извършили противообществени прояви, регистрирани в ДПС, 2015 г. – до 30 юни 2015 г.	100

Непълнолетни, извършили престъпления, 2010 г.	140
Непълнолетни, извършили престъпления, 2011 г.	167
Непълнолетни, извършили престъпления, 2012 г.	183
Непълнолетни, извършили престъпления, 2013 г.	115
Непълнолетни, извършили престъпления, 2014 г.	119
Непълнолетни, извършили престъпления, 2015 г. – до 30 юни 2015 г. **/или последни актуални данни към друга дата/**	55

Местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) понастоящем са основен субект в системата на превенция и противодействие на асоциалните прояви и престъпността на малолетните и непълнолетните на ниво община. Независимо от настъпващите промени в системата на младежко правосъдие и развиване дейността на нови социални услуги имащи за основна целева група децата в конфликт със закона МКБППМН има своето място в

процеса на работа

4.3.3. Пълнолетни лица с увреждания

Общи данни

Основен източник на информация за пълнолетните лица с увреждания за общините в област Сливен са Дирекции „Социално подпомагане” в областта, като данните предоставени от тях са по отношение лицата с увреждания подпомагани на различно нормативно основание и попадащи в определена категория инвалидност. Данни за инвалидизираните лица, по диагнози, пол и възраст, са предоставени и от Националният център по обществено здраве и анализи /НЦОЗА/ чрез Регионална здравна инспекция Сливен. Данните са само на областно ниво и само за първично инвалидизирани лица.

Това обстоятелство не дава възможност за създаване на пълна картина на проблема по общини и населени места, което затруднява процеса на анализ и съответно планиране на адекватни услуги за тази значителна по брой и разностранна проблематика целева група.

По данни на ДСП в община Котел броят на лицата с увреждания, които получават месечна добавка за социална интеграция по ЗИХУ са общо 905.

В община Нова Загора към 31.12.2014 г. са регистрирани общо 1886 лица с увреждания, което сравнено със ситуацията през 2009 година показва нарастване броя на тази рискова група със 194 лица за период от пет години.

Това е една разнообразна сложна целева група, тъй като обединява лица с физически, умствени, психически, сензорни и множествени увреждания. По данни на Дирекция "Социално подпомагане" Нова Загора. Лицата с увреждания съгласно ЕР на ТЕЛК, с изготвена социална оценка за 2014 г. в общината са 535, от тях 48 деца.

По данни на Дирекция „Социално подпомагане” Сливен към 30.06.2015г. в община Сливен има 6828 лица с увреждания, от които преобладаващата част живеят в гр. Сливен.

	По възраст ОБЩО	**Възраст и пол**	От тях: Физически увреждания	От тях: Умствена изостаналост	От тях: Психични заболявания	От тях: други
Общ брой лица с увреждания						
1.10. Мъже от 19 до 29 г.		119		12		
1.11. Жени от 19 до 29 г.		99		13		
1.12. Мъже от 30 до 62 г		1058		40		
1.13. Жени от 30 до 59 г.		951		112		
1.14. Мъже от 63 г. до 75 г.		1174		27		
1.15. Жени от 60 г. до 75 г.		1669		32		
1.16. Жени над 76 г.		658		3		
1.17. Мъже над 76 г.		1100		1		
Общ брой лица с увреждания	6828	6828		240		

В Община Твърдица са регистрирани към момента общо 849 лица с увреждания по данни на ДСП Сливен.

Това е една разнообразна сложна целева група, тъй като обединява лица с физически, умствени, психически, сензорни и множественни увреждания.

По данни на НЦОЗА броят на първично инвалидизираните лица над 16 г. възраст в област Сливен през 2010 г. е 1688. През следващата година той отчита спад, след което през годините до 2014 г. включително броят им нараства. През 2014 г. броят на първично инвалидизираните лица над 16 г. възраст в област Сливен е 1694, като от тях 314 лица са с над 90% загубена работоспособност, 454 лица са със 71-90% загубена работоспособност, 625 лица са с 50-70% загубена работоспособност и 301 лица са с до 50% загубена работоспособност. По данни на РЗИ през 2014 г. най-голям е броят на първично инвалидизираните лица над 16 г. възраст в област Сливен с диагноза „Болести на органите на кръвообращението“ – 564 души.

Първично инвалидизирани лица над 16 годишна възраст в област Сливен по тежест на инвалидизацията

Години	Загубена работоспособност								Общо	
	над 90%		71-90%		50-70%		до 50%		брой	на 1000 от нас-то над 16г.
	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%		
2010	297	17,59	458	27,13	623	36,91	310	18,36	1688	10,45
2011	351	21,98	447	27,99	578	36,19	221	13,84	1597	10,09
2012	345	19,99	502	29,08	582	33,72	297	17,21	1726	11,01
2013	354	20,52	486	28,17	574	33,28	311	18,03	1725	11,10
2014	314	18,54	454	26,80	625	36,89	301	17,77	1694	11,02

* По данни на НЦОЗА

Проблеми на хората с увреждания:

- Липса на достъпна среда, включително в администрацията;
- Липса на алтернативни форми за заетост, съобразени с хората с увреждания;
- Ниски и недостатъчни доходи – за повечето основният източник на доход е пенсията за инвалидност;
- Тъй като доходите са недостатъчни, основният източник на подкрепа остава семейството. Човекът остава зависим от родителите и/или партньора си, като същевременно поставя в неравностойно положение семейството си;
- Когато член на разширеното семейство е засегнат от безработица или е в пенсионна възраст, домакинството изпада в ситуация на криза;
- Необходимост от подкрепа при поддържане на жилището – физическа невъзможност за извършване на ремонтни работи и поддръжка на жилището, липса на средства за ремонт;
- Нужда от помощ при поддържане на домакинството, плащане на сметки и др.;

- Част от хората с увреждания имат повече от едно заболяване, ниските доходи са причина за ограничаване на достъпа до лечение и съответно за хронично влошаване на здравословното състояние;

- Нужда от социализация, развлечения, общуване и контакти.

В групата на хората с увреждания могат да се обособят **няколко специфични групи**, които имат нужда от диференцирана подкрепа:

- Хора с повече от едно хронично заболяване, даващо степен на инвалидност;

- Самотни възрастни хора с увреждания;

-Хора с увреждания, които имат нужда от придружител, подкрепа във всекидневния живот.

Необходимите мерки за подкрепа се изразяват основно в:

- Осигуряване на алтернативни форми на заетост и на подходящи форми на социално предприемачество;
- Предоставяне на битови услуги за хора с увреждания в невъзможност да поддържат самостоятелно дома и домакинството си;
- Предоставяне на почасови и дневни форми на грижа;
- Осигуряване на достъпна среда и на достъп до средата;
- Осигуряване на достъп до здравни услуги и лечение;
- Разширяване на възможностите за развлечение и социализация.

Възрастни с увреждания, настанени в специализирани институции

На територията на област Сливен има три специализирани институции за възрастни с увреждания, които са базирани в общините Сливен / Дом за възрастни с умствена изостаналост- Качулка с капацитет 240/ и в Твърдица / Дом за възрастни с умствена изостаналост с капацитет 100 и Дом за възрастни с психични разстройства с капацитет 120/.

От всички настанени в Дом за възрастни хора с умствена изостаналост- Качулка, които към 30.06.2015 г. са 239 човека. Преобладаващо в институцията са настанени хора от населени места извън областта. В двата дома функциониращи на територията на община Твърдица също се настаняват хора от цялата страна, като броя на настанените от общината или областта е минимален. Тези факти поставят областта на едно водещо място в страната по концентрация на специализирани институции за възрастни с увреждания, които са със значителен капацитет, като същевременно настанените лица са от цялата страна, което в изключителна степен затруднява процесите на поддържане контакти с роднински кръг и деинституционализацията като цяло.

На територията на община Нова Загора няма специализирана институция за възрастни с увреждания. По данни на ДСП за 2014 г. временно са настанени 5 лица в ДВФУ Стара Загора, а постоянно настанени са 2 лица в ДВФУ и 1 лице в ДВУИ.

Лица с психични заболявания

За област Сливен като цяло и за всяка от четирите общини в областта групата на лицата с психични заболявания е значителна.

По данни на РЗИ Сливен през последните години се очертава тенденцията на увеличаване честотата на психичните заболявания в областта. През последните три

години нивото на болестност при психичните заболявания се запазва, като през 2012 г. се регистрират 68,70 заболявания на 1000 души от населението, през 2013 г. – 69,15 заболявания на 1 000 души, а през 2014 заболяванията са 67,22 на 1000 души (2,46% в общата структура на болестността). Като цяло тази тенденция се запазва и при новооткритите заболявания в този клас болести. През 2014 г. обаче са регистрирани 4 833 заболявания, което е с 1086 заболявания повече от предходната година.

Следва да се има предвид, че тъй като психичните разстройства относително рядко довеждат до бърза смърт, това често е причина за пренебрегване на тяхната висока социална цена. Затова според експертите на РЗИ – Сливен реалната заболеваемост на населението от областта вероятно е по-висока. Освен измеримите икономически загуби, психическите разстройства причиняват огромни вреди, влошавайки качеството на човешкия живот, снижаване на работния и емоционалния капацитет.

Също по данни на РЗИ Сливен в периода 2010 – 2014 г. броят на първично инвалидизираните лица над 16 г. възраст с диагноза „Психични и поведенчески разстройства“ в област Сливен е сравнително постоянен, като през 2010 г. е бил най-висок – 67 лица, след което отчита намаление и през следващите години на периода е както следва: 2011 г. – 59 лица; 2012 – 57; 2013 – 55 и през 2014 г. броят на първично инвалидизираните лица над 16 г. възраст с диагноза „Психични и поведенчески разстройства“ е 56.

В общините на област Сливен липсват разкрити услуги от резидентен тип за тази целева група, която концентрира множество потребности и нужди. Разкритият Дневен център за възрастни с психични разстройства в гр. Сливен е единствената в областта услуга в общността за тази целева група и тя е с недостатъчен капацитет. В процеса на планиране на услуги, както на областно, така и на общинско ниво е необходимо прецизиране на съществуващите данни не само по отношение броя на лицата а и от гледна точка тяхното местоживеене и съответно планиране на социални услуги, които биха отговорили на изведените им потребности.

Възрастни хора с увреждания в отдалечени населени места

Представените данни от кметовете на населени места в община Сливен показват наличието на групи от хора с увреждания, както и тяхното разпределение по населени места.

В по-големите села, както и в гр. Кермен има значими групи на хора с увреждания.

За групата на хора с увреждания в отдалечените населени места е особено остър проблема с липсата или недостатъчно развити социални услуги, като напр. факта, че немалка част от старите хора имат ограничен достъп до програма „Личен асистент” както и до други услуги. Ограничени като обхват са и услугите предоставяни от Домашен социален патронаж.

Евентуалното планиране на мобилни услуги изисква да се проучи и вида на заболяванията, но от практиката при реализирането на програми и проекти може да се направи обоснован извод, че има изявена основна потребност от „Домашен помощник” или ”Личен асистент”.Отговор на определени потребности би дало и развиване на мобилни услуги свързани с първично здравеопазване и др.

4.3.4.Стари хора

Стари хора, настанени в специализирани институции

От данните за чакащите за настаняване с подадени в ДСП документи е видна потребността от разкриване на подобни социални услуги от институционален или резидентен тип.

Стари хора, настанени в специализирани институции (СИ) – по данни на ДСП

Община	Сливен	Нова Загора		Котел	Твърдица
	настанени	настанени	напуснали	настанени	настанени
Общ брой Стари хора, настанени в СИ в същата област, към 31.12.2010		380	326		
Стари хора, настанени в СИ в същата област през 2011 г.	29	322	268	0	0
Стари хора, настанени в СИ в същата област през 2012 г.	33	365	311	0	0
Стари хора, настанени в СИ в същата област през 2013 г.	19	311	257	1	2
Общ брой Стари хора, настанени в СИ в същата област през 2014 г.	34	363	309	0	0
Общ брой Стари хора, настанени в СИ в същата област, към 30.06.2015	12	52	0	0	0

Община	Сливен	Нова Загора	Котел	Твърдица
Общ брой стари хора, настанени в СИ извън областта към 31.12.2010 г. – по изпратени документи за настаняване в друга област		20		
Стари хора, настанени в СИ извън областта през 2011 г.		14	2	0
Стари хора, настанени в СИ извън областта през 2012 г.		6	1	0
Стари хора, настанени в СИ извън областта през 2013 г.	2	28	0	0
Стари хора, настанени в СИ извън областта през 2014 г.	2	27	0	0
Общ брой стари хора, настанени в СИ извън областта към 30.06.2015 г.	0	75	3	0

Чакащи за настаняване от област Сливен – по молби/заявления за настаняване към ДСП по постоянен адрес на старите хора

Община	Сливен	Нова Загора	Котел	Твърдица
Стари хора, чакащи за настаняване в СИ, към юни 2015 г.	95	7	4	0

Лицата, които подават документи за настаняване и изразяват желание да постъпят в специализирана институция за социални услуги посочват като основна причина нуждата от социални контакти и поемане на всекидневните грижи. В много случаи мотив е и отказа на децата им да поемат отговорности по отглеждане на родителите си.

Нуждите на повечето от желаещите да получат институционална грижа биха могли да се удовлетворят ако имат осигурена подкрепа в домашна среда, каквито

възможности се дават от програмите Домашен помощник и Личен асистент. От друга страна чрез Домашния социален патронаж може да се осигури доставката на диетична храна, както и медицинско наблюдение, хигиенизиране на жилището и комунално-битови услуги за повече хора чрез увеличаване на капацитета на социалната услуга.

Самотни стари хора

Представените данни и съществуващата информация от ангажирани институции определят самотните стари хора, като една от основните групи в риск в общините на областта. Отдалечените села са слабо населени, което от финансова гледна точка поставя общината в неизгодна позиция при предоставяне на социални услуги. Изолираността и обезлюдяването на селата обрича живеещите в тях хора, доколкото взаимопомощта е основният ресурс на подкрепа, с който разполагат.

Не се събира регулярно и навсякъде информация за самотно живеещи стари хора. Този проблем е особено сериозен в община Сливен, където мащабът на населението и начинът на живот в големия град предполагат именно тези хора да са сред най-уязвимите индивиди и групи. Липсата на информация за тях означава, че спрямо тези хора не могат да бъдат предприети добре планирани мерки за превенция и преодоляване на социални рискове.

Основните проблеми, които излизат от проведените разговори с кметове и кметски наместници, както и от представители на целевата група са:

- Затруднен достъп до здравни услуги;
- Затруднен достъп до лекарства след затварянето на аптеките в малките населени места. За закупуването на лекарства старите хора зависят от отиващите в града и от близките си.
- Необходимост от подкрепа при водене на домакинството. От предоставяните услуги най-предпочитани са Домашният помощник, Личен асистент и Домашен социален патронаж, които в зависимост от спецификата на отделните случаи удовлетворяват различни групи потребности. Значителна част от хората предпочитат при предоставяне на услугите да приемат познат от селото, на когото имат доверие.
- Недостатъчни средства за издръжка. След купуването на най-необходимите лекарства, оставащите средства за храна са недостатъчни;
- Нужда от медицинско наблюдение (измерване на кръвно и др.).
- Нужда от общуване и социални контакти;

Необходими мерки за подкрепа, идентифицирани от хората в пенсионна възраст се изразяват основно в :

- Достъпност на домашния социален патронаж, домашен помощник, личен асистент;

- Осигуряване на възможност за ползване на услуги за закупуване на лекарства, плащане на сметки и др.;

- Достъп до здравни услуги и до спешна медицинска помощ;

- Подобряване на комуникация между старите хора в малките изолирани населени места и център за бърза помощ и подкрепа;

- Осигуряване на помощ при водене на домакинството;

- Осигуряване на възможност за общуване и развлечения.

Необходимите мерки за подкрепа, идентифицирани от хората в пенсионна възраст се изразяват основно в достъпност на домашния социален патронаж; осигуряване на възможност за ползване на услуги за закупуване на лекарства, плащане на сметки и др.; достъп до здравни услуги и до спешна медицинска помощ; подобряване на комуникация между старите хора в малките изолирани населени места и център за бърза помощ и подкрепа; осигуряване на помощ при водене на домакинството; осигуряване на възможност за общуване и развлечения.

4.3.5 Уязвими хора и общности в неравностойно положение

Непълнолетни и млади родители

В тази целева група спадат млади родители и семейства, с които се работи за изграждане на умения за отговорно родителство и подкрепа при приемане и отглеждане на детето. Често тези родители се нуждаят и от допълнителна подкрепа, за да могат да продължат образованието си и професионалното си развитие. Към целевата група спадат и непълнолетните майки.

Свързани групи в риск:

- Деца, в риск от изоставяне;
- Деца, настанени в СИ, при близки и роднини и в приемни семейства.

Хора с основно и по-ниско образование

Една от основните идентифицирани групи в риск са хората с основно и по-ниско образование.

По данните **за образователната структура на населението** на 7 и повече години от официалното преброяване през 2011 г. в област Сливен доминират групите със средно (36,2%) и основно (26,4%) образование – ситуация, типична за страната като цяло. Прави впечатление, че в областта делът на хората с начално образование и по-ниско (24,4%) значително превишава този за страната. За общините Котел и Твърдица тези показатели са с още по-високи стойности поради по-голямата концентрация на етническо население.

За първи път при последното преброяване е включена категорията „никога не посещавали училище". Броят на тези лица в област Сливен е приблизително 4% от населението на 7 и повече навършени години.

В област Сливен делът на **неграмотните лица** (5,7%) е най-висок в страната. Общините с концентрация на етническо население – Твърдица и Котел, се характеризират с най-висока степен на този показател.

Област/ Общини	Общо	Висше	Средно	Основно	Начално	Незавършено начално	Никога не посещавали училище	Дете (до 7 г. вкл., още не посещаващо училище)
обл. Сливен	181108	23565	65533	47818	22216	14973	6387	616
Сливен	114908	17916	45347	27105	11892	8801	3488	359
Н. Загора	35973	3829	12183	10887	4939	3005	1014	116
Котел	17826	936	4160	6595	3423	1834	794	84
Твърдица	12401	884	3843	3231	1962	1333	1091	57

Образованието излиза като фактор в случаите на социална изолация и бедност:

- Социална изолация и бедност на родители на деца, настанени в институции от ромски произход;
- Трайна социална изолация и бедност на граждани от ромски произход.

Безработни

Съществува тенденция към увеличаване на безработните, особено отчетлива в анализирания период. Както се вижда от таблиците значителни са групите на безработните без, или с по-ниско от основно образование; безработните лица на възраст над 55 г. и големият брой безработни лица, които имат регистрация в ДБТ над 1 година. Това показва нуждата от специални интервенции към тези групи в риск.

Голяма е групата на безработните с основно и по-ниско образование, както и на безработните сред хората с увреждания. Това показва нуждата от специални интервенции към тези групи в риск.

Основният ресурс на хората в риск е не подкрепата от социални услуги и подпомагане, а подкрепата от близките и разширеното семейство, като самото семейство е мрежа от взаимопомощ, проведените фокус групи показват, че безработните над 55 години са в утежнена рискова ситуация за себе си и за своите близки в случаите на:

- Семейство с лице с увреждане, в което съкратеният е бил източникът на доходи извън пенсията за инвалидност;
- Родители пенсионери, които са единствен източник на доходи за домакинството, особено в случаите на трайна безработица на по-младите членове на семейството (независимо от тяхната възраст);
- Многодетно семейство;
- Наети в програмите за заетост, членове на домакинство с пенсионери и/или безработен.

Етнически общности в неравностойно положение

В настоящата група са включени социално изолирани граждани от ромски произход от общините Сливен, Нова Загора, Котел и Твърдица. В тези групи са налице различни фактори, подкрепящи бедността – ранно отпадане от училище, ниско образование и квалификация на голяма част от жителите, трайна безработица и липса на трудови навици за част от тях, ограничени възможности за заетост, лоши битови условия, липса на достъп до здравни, социални, образователни услуги.

Интервенцията за социално включване на етническите общности в неравностойно положение трябва да включва поне следните мерки:

- Повишаване на професионалната квалификация и образование;
- Допълнителна професионална квалификация и образование за младежите, отпаднали от училище или с основно и по-ниско образование;
- Подкрепа на родителя в случаите на трайна безработица чрез допълнителна професионална квалификация и включване в програми за заетост, при липса на други възможности за заетост;
- Изграждане на родителски капацитет и увереност;
- Включване на децата от ранна възраст в детска градина;

- Мотивация на детето и семейството за включване и задържане в образователната система;
- Осигуряване на достъп до качествено образование за децата и конкурентно-способният на пазара на труда;
- Директна работа в общността за подкрепа на семействата в неравностойно положение и за подпомагане на родителите и семейството при реинтеграция на децата, настанени в институции, както и превенция на изоставянето;
- Изграждане на механизми на междусекторно партньорство между институциите за използване на техните ресурси в подкрепа на семействата при преодоляване на бедността и социалната изолация.

Свързани групи в риск:
- Деца, настанени в институции;
- Деца, в риск от отпадане от училище;
- Деца и възрастни с увреждания;
- Самотни родители.

Семейства в бедност

Бедността е явление с много измерения, което не се ограничава само с липса на доходи.

По данни на дирекции „Социално подпомагане към 30.06.2015 г. лицата, получаващи месечни социални помощи в общините на област Сливен са както следва: община Сливен – 2893; община Нова Загора – 281; община Котел – 620; община Твърдица – 558.

Различно е разбирането на понятието бедност, но за проследяване на напредъка в борбата с бедността и социалната изолация Националният статистически институт използва индикатори за бедност и социално включване. Основен източник на статистически данни за пресмятане на индикаторите е ежегодно провежданото наблюдение „Статистика на доходите и условията на живот".

По данни на НСИ от проведеното изследване, през 2014 г. размерът на линията на бедност за област Сливен е 302.08 лв. средномесечно на лице от домакинство, а под прага на тази линия е живяло 30.8% от населението на областта. В риск от бедност или социално изключване живеят 78.0 хил. лица или 40.2% от населението на областта.

Тези хора се нуждаят от специални грижи за справяне с бедността и социалното изключване.

4 Състояние на мрежата от социални и интегрирани услуги в областта

4.1 Извършени дейности по мониторинг и оценка

През 2010 г. за първи път беше осъществен процес на областно планиране на социалните услуги в област Сливен и разработена Областната стратегия за развитие на социалните услуги за периода от началото на 2011 г. до края на 2015 г. Тя включва мерки и дейности насочени в три приоритетни направления:
- уязвими деца и техните семейства;
- лица с увреждания, уязвими хора и общности в неравностойно положение;
- стари хора.

За координиране работата по изпълнение на целите, приоритетите и конкретните дейности на Областната стратегия на 14.03.2011 г. със заповед на областния управител беше сформиран Областен съвет за координиране изпълнението на стратегията за развитие на социалните услуги /Областен координационен съвет/. Към съвета е учредено Звено за мониторинг и оценка на стратегията.

Ежегодно екипа на Звеното за мониторинг и оценка изготвя мониторингов доклад, описващ осъществените през годината дейности, свързани с изпълнението на областната стратегия.

През 2014 г. Звеното за мониторинг и оценка извърши междинен преглед на изпълнението на областната стратегия за периода 2011 – 2013 г. и изготви Констативен доклад от извършения междинен преглед. Въз основа на констатациите в доклада и съобразно становища и предложения, постъпили от общинските администрации Звеното за мониторинг и оценка изготви Предложение за актуализация на Областната стратегия за развитие на социалните услуги. Констативният доклад и предложението за актуализация бяха изпратени на членовете на Областния съвет за координиране изпълнението на Областната стратегия за развитие на социалните услуги за становища, мнения и препоръки, след което бяха обсъдени и приети на проведено заседание на съвета. Предложението за актуализация беше отразено в текста на стратегията и на заседание на Областния съвет за развитие на област Сливен беше приет Актуализиран документ на Областната стратегия за развитие на социалните услуги 2011 – 2016 г.

Актуализацията на стратегията обхваща отпадане на услуги и включване на нови услуги, промяна на планирания капацитет на някои услуги, промяна на целевата група на някои от планираните центрове за настаняване от семеен тип за деца/младежи.

В актуализирания документ отпадна услугата Център „Спешен прием" към Център за обществена подкрепа в Нова Загора и предвиденото изграждане на едно ново ЦНСТ за деца от община Нова Загора, които са настанени в специализирани институции извън област Сливен.

С актуализацията в областната стратегия са включени и следните нови услуги:
- разкриване на филиал на ЦРДУ в кв. „Надежда" на гр. Сливен;
- създаване на специализиран Центъра за работа с деца на улицата в община Котел като услуга за деца в риск, деца в конфликт със закона и техните семейства с образователна услуга към него за деца на 2-4 г. възраст от уязвими и маргинализирани семейства с цел превенция на незаписването и ранното отпадане от училище;
- изграждане в община Сливен на Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания с капацитет 12 /специализиран за подкрепа на деца в конфликт със закона/;
- изграждане на Център за настаняване от семеен тип за възрастни хора с психични разстройства или деменция в община Сливен;
- разкриване на Приют в община Сливен;
- разкриване на Център за настаняване от семеен тип за стари хора в община Сливен

4.2 Резултати от мониторинга и оценката, характеристика на услугите

В настоящия анализ оценката за постигане целите на Областната стратегия за развитие на социалните услуги 2011 – 2016 г. е представена в обобщен вид и основно по отношение на постигнатия напредък в развитието на социалните услуги по трите направления – разкрити нови услуги, промяна на капацитета на услугите, подобрения в

дейността на съществуващите. Детайлна информация за постигане на поставените индикатори за изпълнение ще бъде отчетена с финалната оценка за изпълнение на областната стратегия.

Областната стратегия за развитие на социалните услуги 2011 – 2016 г. включва три приоритетни направления:

Приоритетно направление 1: Повишаване качеството на живот на уязвими деца и техните семейства

Приоритетно направление 2: Социално включване на лица с увреждания, уязвими хора и общности в неравностойно положение

Приоритетно направление 3: Грижа за старите хора

4.2.1 Резултати от мониторинга и оценката и характеристика на услугите по Приоритетно направление 1

Общата цел, която беше поставена по Приоритетно направление 1 включва създаване на условия за реализиране на политики за осигуряване на закрила, равен достъп и възможности за развитие и социално включване на уязвими деца и техните семейства. За нейното изпълнение бяха поставени 6 специфични цели:

Специфична цел 1.1: Разширяване на мрежата от социални услуги за подкрепа, предоставяне на добра грижа, социална интеграция и индивидуално развитие на уязвими деца и техните семейства;

Специфична цел 1.2: Създаване на нови социални услуги и увеличаване капацитета на съществуващи услуги, които развиват и подкрепят форми на алтернативна семейна грижа;

Специфична цел 1.3: Осигуряване на условия за развитие на децата с увреждания, отглеждани в семейството чрез разширяване на броя, капацитета и спектъра от дейности на социалните услуги;

Специфична цел 1.4: Осигуряване на подкрепа на уязвими семейства за превенция на рисково поведение и неглижиране на децата;

Специфична цел 1.5: Подобряване на грижата, трансформиране и закриване на съществуващите специализирани институции за деца в област Сливен;

Специфична цел 1.6: Осигуряване на равен достъп до качествена предучилищна подготовка и училищно образование за децата от рискови общности и уязвими групи.

По отношение изпълнението на поставените цели може да се обобщи, че е постигнат значителен напредък, като дейностите ще продължават и следващия планов период. Разкрити са не малко нови услуги в общността за деца, закрити са двата съществуващи на територията на областта дома за деца с умствена изостаналост, работи се в насока планираното увеличаване капацитета на ЦОП в гр. Сливен, който до 2015 г. беше единствен в областта.

При отчитане изпълнението на Приоритетно направление 1 е важно да се отбележи, че след приемането на областните стратегии за развитие на социалните услуги, в края на ноември 2010 г. беше приет от Министерски съвет План за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България", като с това стартира реформа в системата на грижа за децата и семействата им.

За изпълнението на визията за деинституционализация бяха планирани и се реализираха през тези години 5 проекта, насочени към: деинституционализация на децата с увреждания, развитието на приемната грижа, регионално планиране на социалните услуги, укрепване капацитета на системата за закрила; деинституционализацията на децата от ДДЛРГ.

Реализацията на тези проекти, както и на дейностите по изпълнението на Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Р България", оказа въздействие през отчетния период върху изпълнението на заложените мерки, услуги и дейности по Приоритетно направление 1 на областната стратегия.

В изпълнение на осъществяващия се на национално ниво процес на деинституционализация и на поставените в областната стратегия цели /специфична цел 1.5/ за периода на действие на стратегията са изградени в гр. Сливен 4 нови центъра за настаняване от семеен тип за деца/младежи, два от които за деца/младежи с увреждания и един Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания в гр. Котел. В Котел е разкрит и Център за социална рехабилитация и интеграция.

Закрити са двата Дома за деца с умствена изостаналост в гр. Кермен и с. Медвен, а капацитетът на Дома за деца лишени от родителска грижа в с. Асеновец е намален на 15 места /при капацитет 75 места през 2010 г./. Настаняванията на деца в ДДЛРГ с. Асеновец са прекратени, а към м. септември 2015 г. там пребивават 7 деца. Намален е капацитета и на ДМСГД в гр. Сливен.

В подкрепа на процеса на деинституционализация на деца и в изпълнение на специфична цел 1.2 в област Сливен са сформирани 2 екипа по приемна грижа. През 2012 стартира реализацията на Проект „И аз имам семейство" с конкретен бенефициент Агенция за социално подпомагане в партньорство с 83 общини на територията на цялата страна. Като партньори по проекта от област Сливен участват общините Нова Загора и Сливен. В рамките на реализация на проекта на общинско ниво са създадени екипи за администриране на проекта – администратор и счетоводител (служители на общината). Във всяка община-партньор има назначени по 2 социални работника, сформиращи Екип по приемна грижа. Сформирана е Комисия по приемна грижа.

Въпреки не големият общ брой настанени в приемни семейства деца, през годините на изпълнение на стратегията се наблюдава постепенно увеличаване на техния брой общо за област Сливен и за общините Сливен, Нова Загора и Котел /общият брой деца, отглеждани в приемни семейства към 30.06.2015 за област Сливен е 37, докато през 2010 г. настанени в приемни семейства са едва 6 деца – по данни на ДСП/. Това показва, че се работи в насока постигане на заложените в областната стратегия параметри в развитието на приемната грижа и постигане на индикаторите за брой утвърдени приемни семейства.

Необходимо е да се уточни също, че през периода на действие на Областната стратегия за развитие на социалните услуги 2011 – 2016 г. стартира партньорство между УНИЦЕФ България, областния управител на област Сливен и кметовете на общините от областта, свързано с дейности за подкрепа на децата и тяхното благополучие, като реализацията на дейностите в тази насока също оказа въздействие върху изпълнението на заложеното по Приоритетно направление 1.

Съвместните дейности с УНИЦЕФ стартираха с подписване на 04.09.2013 г. на Меморандум за сътрудничество на областно ниво за изпълнение на проект „Подкрепа за деца в конфликт със закона, деца в риск и техните семейства". Целта е създаване и изпълнение на модел за работа и ефективни услуги за уязвими деца и техните семейства или подкрепа на вече съществуващи услуги.

Всички планирани и създадени услуги при реализацията на партньорството с Уницеф са иновативни и пилотни за страната. На практика в Сливен, за пръв път в страната се развива модел на иновативно предоставяне на услуги за деца и младежи в конфликт със закона, който пряко кореспондира с националните политики за промяна в системата за младежко правосъдие.

В рамките на реализацията на проекта и партньорството с УНИЦЕФ и в изпълнение на специфични цели 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.6 на приоритетно направление 1 на областната стратегия в периода 2013 – 2015 г. в област Сливен са разкрити следните нови социални услуги:

- Център за психологическа подкрепа за деца и семейства (Център за социална рехабилитация и интеграция) с капацитет 40.

- „Синя стая“ за щадящо децата изслушване.

- Специализиране/профилиране на Центъра за работа с деца на улицата /ЦРДУ/ в гр. Сливен като услуга за деца в конфликт със закона и техните семейства чрез създаване на Център за интензивна социално-възпитателна подкрепа. Изграден е филиал на центъра в квартал Надежда. Капацитетът на ЦРДУ е увеличен на 32.

- Център за обществена подкрепа /ЦОП/ в община Нова Загора, в който ще се обособи екип за работа с деца в риск, деца в конфликт със закона и техните семейства.

- Преходно жилище с капацитет 4 деца и Наблюдавано жилище с капацитет 4 младежи в гр. Сливен за напуснали корекционно-възпитателни институции.

- Център за майчино и детско здраве с цел патронажни грижи за бременни, родилки и деца до 3 г. Центърът функционира на областно ниво с централен офис в гр. Сливен и изнесени работни места в общините Нова Загора, Котел и Твърдица.

- Център за работа с деца на улицата в община Котел като услуга за деца в риск, деца в конфликт със закона и техните семейства. Към ЦРДУ е разкрита образователна услуга за деца на 2-4 г. възраст, които не са обхванати от детски градини от уязвими и маргинализирани семейства. Основна цел на дейността е превенция на незаписването и ранното отпадане от училище, които пораждат риск от поведение в конфликт със закона чрез насърчаване на социалното, емоционално, познавателно и физическо развитие на децата и повишаване на тяхната готовност за включване в задължителна предучилищна подготовка.

Освен разкритите нови услуги в рамките на реализацията от УНИЦЕФ на проект „Подкрепа за деца в конфликт със закона, деца в риск и техните семейства” са осъществени и редица подкрепящи дейности: разработени/актуализирани са планове за действие и планове за грижа за децата в Социално-педагогически интернат /СПИ/ с. Драгоданово и децата от общността в конфликт със закона; осъществени са дейности за подобряване на работата и грижите в Социално-педагогически интернат „Христо Ботев” с. Драгоданово; назначени са социални работници към РДСП и ОЗД за подкрепа работата с деца и семейства в риск; предоставено е обучение и супервизия на структури от системата за закрила на детето и системата за деца в конфликт със закона; работи се и за разширяване и специализиране на приемната грижа като по проекта на УНИЦЕФ ще бъдат подкрепени с допълнително обучение и супервизия, както и със средства за допълнителни услуги, приемни семейства, които приемат деца в конфликт със закона.

В изпълнение на планираните по приоритетно направление 1 дейности за подкрепа на ранното детско развитие в гр. Сливен е създадена нова социална услуга - **Общностен център за деца и семейства**. Центърът предоставя комплекс от

интегрирани социално - здравни и образователни услуги, които са фокусирани в една група за деца от 0 до 7 годишна възраст и интервенция в ранно детско развитие, като до сега в Сливен не са предоставяни подобни услуги за тази целева група. Услугата има изключително целенасочен мобилен елемент и в нея е заложено да се обхванат 18 населени места в община Сливен, в които има много голяма концентрация на хора от малцинствата, неосигурени лица, деца и техните родители, както и хора с редица други социални и здравословни проблеми.
Общностният център дава възможност за предоставяне на 14 различни социални услуги, които могат да бъдат концентрирани върху едно отделно семейство или дете в рамките на центъра.

Характеристика на услугите:

След 2010 г., както на национално ниво, така и в област Сливен, се наблюдава динамично развитие на социалните услуги от резидентен тип, особено по отношение на различни рискови групи деца. Този процес се стимулира основно от реализиращата се политика по деинституционализация в национален мащаб, закриването на специализирани институции за деца от типа на ДДУИ, ДДЛРГ, ДМСГД, липсата на друга алтернатива за децата пребивавали години в институция, както и от осигурените финансови средства за изграждане и функциониране на новите услуги.

Необходимо е да се развият разнообразни услуги в общността за деца, вкл. и подкрепящи съществуващите услуги от резидентен тип, които да подпомогнат процеса на деинституционализация и развитието на деца в ситуация на изоставяне и отглеждани в ДМСГД.

Към момента на разработване на анализа на територията на област Сливен съществуват 2 специализирани институции за деца – Дом за деца лишени от родителска грижа с. Асеновец, община Нова Загора и Дом за медико социални грижи за деца гр. Сливен.

Въпреки полаганите усилия за добро качество на грижа за децата, специализираните институции от типа на ДМСГД и ДДЛРГ не предлагат в достатъчна степен организация на живот, близка до семейната среда. В изпълнение на продължаващия на национално ниво процес на деинституционализация на деца в областната стратегия за периода 2016 – 2020 г. е необходимо да бъдат планирани услуги насочени към превенция на изоставянето и настаняване в ДМСГД, както и услуги алтернативни на институционалната грижа и имащи капацитет да посрещнат нуждите на деца, понастоящем пребиваващи в ДМСГД.

Услуги на територията на Община Сливен

Услуга, вид	Потребители	Капацитет	Съдържание – основни дейности, фокус на услугата
Специализирани институции			
Дом за медико социални грижи за деца Град Сливен, ул.“Карандила“	Деца от 0 до 7 години	65	Предоставяне на институционална медико-социална грижа за деца от 0-7 години
Резидентна грижа			

Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания	Деца и младежи с увреждания, за които няма възможност да бъдат отглеждани в биологичното семейство или при близки и роднини	8	Предоставяне на сигурна и защитена среда за децата и младежите чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, възможности за социално включване. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания Град Сливен, ул.“Гаговец“ № 39	Деца и младежи с увреждания, за които няма възможност да бъдат отглеждани в биологичното семейство или при близки и роднини	14	Предоставяне на сигурна и защитена среда за децата и младежите чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, възможности за социално включване. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания Град Сливен, кв.“Сини камъни“№ 65	Деца и младежи, за които няма възможност да бъдат отглеждани в биологичното семейство или при близки и роднини	14	Предоставяне на сигурна и защитена среда за децата и младежите чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, възможности за социално включване **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания	Деца и младежи, за които няма възможност да бъдат отглеждани в биологичното семейство или при близки и роднини	14	Предоставяне на сигурна и защитена среда за децата и младежите чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, възможности за социално включване **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Преходно жилище Град Сливен, кв.“Дружба“,бл.8, вх.Г,ап.6	Деца от 16 до 18/20 години	4	Създаване на условия за подпомагане, взаимопомощ, ефективна и социална интеграция на потребителите. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Услуги в общността			
„Център за обществена подкрепа“/ЦОП/ Град Сливен Кв. „Българка“ № 66	Деца в риск и семействата им	64	Комплекс от социални услуги предназначени за деца и семейства с цел предотвратяване изоставянето и настаняването в институция, превенция отпадането от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, консултиране и подкрепа на семейства, обучение и подкрепа на кандидати за приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми и прояви
Център „Спешен прием“ на деца към ЦОП Град Сливен Кв. „Българка“ № 66	Деца и младежи	4	Предоставяне на услуги и 24-часова грижа за деца жертви на насилие и неглижиране в семейството
Звено“Майка бебе“ Град Сливен, кв.“Българка“ № 66	Двойка- майка-бебе, бременни в последния месец на бременността	8	Предоставяне на услуги с цел предотвратяване настаняването в институции на деца

Център за работа с деца на улицата с под наименование „Център за интензивно-социално възпитателна подкрепа“ Град Сливен, кв.“Дружба“, ул.“Стефан Стамболов“ № 6	Деца на улицата, пребиваващи епизодично или за различни периоди	32	Комплекс от социални услуги, свързани с превенция на попадането на деца на улицата и отпадане от училище, социална рехабилитация и интеграция на деца, живеещи трайно или частично на улицата, семейно консултиране и подкрепа
Дневен център за деца с увреждания Град Сливен, кв.“Дружба“, зад бл.№ 10	Деца с различна степен на увреждане	30	Дневна грижа, консултиране, рехабилитация, логопедична помощ, информиране и обучение, специализирани медицински грижи за деца с увреждания от общността
Център за майчино и детско здраве	Бременни майки и деца до 3 години		Предоставяне на патронажни грижи за бременни и деца до 3 години. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Дневен център за деца с хронични заболявания или увреждания в ДМСГД - Сливен	Деца от 3 до 7 години	5	Предоставяне на дневни медицински грижи за деца
Общностен център за деца и семейства - услуга „Здравна консултация за деца“ Град Сливен, ул.“Пейо Яворов“ № 68	Деца от 0 до 7 годишна възраст	300	Работа на терен, оказване на съдействие за ползване на услугата на деца, родители и семейства,извършване на медицински прегледи и диагностика на психомоторното развитие на деца. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Общностен център за деца и семейства-услуга „Ранна интервенция на уврежданията“ Град Сливен, ул.“Пейо Яворов“ № 68	Деца от 0 до 7 годишна възраст	100	Организиране и провеждане на групови сесии за родители,работа на терен, посещения по домовете на семействата с дете с увреждане **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Общностен център за деца и семейства-услуга „Индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания“ Град Сливен, ул.“Пейо Яворов“ № 68	Деца от 0 до 7 годишна възраст	20	Провеждане на обучителни сесии и консултации на семействата с дете с увреждане **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Общностен център за деца и семейства-услуга „Семейно консултиране и подкрепа на родители на деца от 3 до 7 години“ Град Сливен, ул.“Пейо Яворов“ № 68	Деца от 3 до 7 годишна възраст	200	Провеждане на индивидуални и групови консултации за родители, провеждане на домашни посещения **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Общностен център за деца и семейства-услуга „Формиране и развитие на родителски умения“ и „Семейно консултиране и подкрепа“ Град Сливен, ул.“Пейо Яворов“ № 68	Деца от 0 до 3 годишна възраст	300	Провеждане на индивидуални и групови консултации за бъдещи родители и родители на малки деца, работа на терен **Услугата е разкрита след 2010 г.**

Общностен център за деца и семейства-услуга „Ранна интервенция на увреждanията“ Град Сливен, ул.“Пейо Яворов“ № 68	Деца от 0 до 3 годишна възраст	50	Провеждане на индивидуална работа с родители и деца с увреждания,групови консултации и подкрепа на родители на деца с увреждания. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Общностен център за деца и семейства-услуга „Допълнителна подготовка за равен старт в училище“ Град Сливен, ул.“Пейо Яворов“ № 68	Деца от 5 до 7 годишна възраст	30	Обучение на деца в лятно училище, оказване на съдействие за ползване на услугата **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Център за социална рехабилитация и интеграция с под наименование „Център за психологическа подкрепа за деца и семейства „ и Синя стая Град Сливен, ул. „Стефан Караджа“ № 2	Деца с прояви на психично страдание, деца в конфликт със закона	40	Предоставяне на социално-здравна услуга, насочена към деца с прояви на психично страдание, проявяващо се като асоциално поведение и противообществена проява, водещи до конфликт със акона.Предоставяне на психологическа и терапевтична помощ, индивидуални консултации и работа в ателиета, създадена възможност за щадящо изслушване на деца при участието им в съдебни и административни процедури. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Приемна грижа	Деца, жертва на насилие и злоупотреба, деца, настанени в специализирани институции, деца, чийто родители не полагат адекватни грижи за тях		Гарантиране правото на детето да расте и развива в сигурна и безопасна семейна среда, превенция на институционализацията на деца

Изпълнение на тригодишен проект „Подобряване на достъпа до услугите по семейно планиране на жени в неравностойно положение от община Сливен ”.

Реализиране на партньорство с „Лекари на света” Франция и Национална асоциация по семейно планиране. От месец февруари 2014 г. на територията на Община Сливен се изпълнява проект за семейно планиране. Той включва превенция (обучение и съвети относно семейно планиране), безплатен достъп до методи за контрацепция (спирали, таблетки, презервативи), медицински консултации, лечение при необходимост. Фокусът е в кв. «Надежда» Сливен, като поетапно се обхващат и други населени места извън общинския център. Ангажирани са 2 лекари акушер- гинеколози, както и медико-диагностична лаборатория. Понастоящем, на доброволен принцип и след активна работа по проекта са поставени спирали на над 250 жени от рискови групи в кв. Надежда и вече в населени места извън гр. Сливен.

Със съдействие на община Сливен е създаден «Общински фонд за асистирана репродукция и лечение на репродуктивни заболявания на семейства и лица, живеещи на семейни начала в Община Сливен», формиран с решение на Общински съвет-Сливен. Административно дейността на фонда се извършва от експерт на общинска администрация. На практика фонда функционира от 2013г., като до момента 40 двойки са кандидатствали за отпускане на средства по фонда. На всички двойки подали заявления за финансово подпомагане са им отпуснати исканите средства. Ежегодно от

бюджета на община Сливен се осигуряват средства за подпомагане на двойките, като за 2014г. са в размер на 30 000лв.

Изпълнение на проект по конкурс обявен от МТСП в началото на 2014г.. Кандидатстване със самостоятелна концепция за изграждане на Обединено детско заведение /ОДЗ/ в кв. Надежда, Сливен за 150 деца /яслени и градински групи/ и създаване на Здравно-образователен център за предоставяне на интегрирани услуги за жителите на квартала. След оценка и класиране разработен подробен проект „Интегриран проект за социално включване на роми и други уязвими групи в гр. Сливен". Изпълнението стартира от м. юни 2015г. След подписване на споразумение с МТСП и Швейцарска конфедерация. Проектът е 3 годишен, предвижда изграждане и оборудване на ОДЗ, Медицински център с три кабинета и манипулационна и Читалище в кв. Надежда. Чрез проекта ще се предоставят здравни, образователни и интеграционни услуги.

В 80 годишната история на квартала това е първата, изключително сериозна инвестиция както в социална инфраструктура, така и по отношение предоставяне на устойчиви, интегрирани услуги за маргинализирани рискови групи. Мащабен проект на община Сливен изпълняван в партньорство с утвърдени неправителствени организации. Чрез проекта се създава реална възможност за пряка интервенция в компактна ромска общност, която дава възможност за дейности свързани с ранно детско развитие и повишаване родителски умения, осигуряване на квалифицирана медицинска помощ и доболнично обслужване, повишаване самосъзнанието и процесите на общностно развитие. Ще се реализира и значителен процес свързан със семейното планиране и повишаване информираността по въпросите за здравето, образованието, грижата за деца.

Проектът има много висока оценка от независима експертна комисия и от швейцарското правителство. В страната се изпълняват 4 такива мащабни проекта и Община Сливен е водеща сред тях.

Услуги и мерки в други сектори

Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение

От 2006 година на територията на Община Сливен функционира Ресурсен център за подпомагане интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности. Приемането на деца и ученици за ресурсно подпомагане се извършва от Екипа за комплексно педагогическо оценяване към Регионален инспекторат по образованието- Сливен, който извършва първична оценка на общото развитие на нуждите на детето или ученика въз основа, на която се препоръчва вида и формата на обучение, детската градина или училището, в което се насочва за обучение, вида на ресурсно осигуряване и подпомагане. За ресурсно подпомагане се обхващат деца със следните увреждания, нарушения, заболявания: сензорни увреждания / нарушения, физически увреждания, заболявания на опорно двигателния апарат, вродени аномалии и хромозомни аберации, физически увреждания при детска церебрална парализа, множество увреждания, умствена изостаналост, специфични обучителни трудности, езикови и говорни нарушения, соматични заболявания, неврологични заболявания, психични разстройства. С децата, които са обхванати в системата на образование се работи по програмите за обучение, одобрени от Министерството на образованието в съответствие с класа или групата в целодневната детска градина. В тематичните планове на ресурсните учители се залагат и дейности свързани с развиване на учебни, трудови и поведенчески навици

необходими за успешното интегриране на децата. С децата с аутизъм и хиперактивност се извършва и психологическа консултация и подкрепа. Учениците с определени езиковоговорни проблеми в град Сливен се обхващат за логопедична корекция от логопедите в общообразователните училища в града. Анализите сочат, че значителна част от дейността на Ресурсния център е концентрирана в града, като малките населени места и селата са по-слабо обхванати.

Помощно училище „Д-р Власаки Шуманов"- Сливен приема ученици на възраст от 7 до 20 години с умерена и тежка умствена изостаналост и множествени увреждания. Приемането на ученици в Помощно училище се извършва чрез Екипа за комплексно педагогическо оценяване към Регионалния инспекторат по образование, който извършва първична оценка. Училището предоставя образователни и възпитателни услуги на децата с умствена изостаналост. Форма на обучение за децата, които не са в града са изнесените класове. На големите ученици се предлага професионално образование "помощник готвач" към заведения за хранене и развлечения. Предвид спецификата на дейността си Помощното училище не съумява да достигне до децата и младежите с увреждания и заболявания, които живеят в домашна среда извън областния град.

Център „Синята къща" към Фондация „Инициатива, съпричастност" – Сливен предоставя специализирани консултативни и терапевтични услуги за деца и семейства. Центърът осигурява психологични, логопедични, социални услуги за деца и семейства, както и социална и двигателна рехабилитация за нуждаещите се деца и младежи. Фондацията се ангажира и с организация и провеждане на редица обучения по различни теми за екипите на услуги като ДВХУИ Качулка, Дом за стари хора, Домашен социален патронаж и др. Към центъра функционира и ЦСРИ.

МКБППМН - работа с деца с отклоняващо поведение

Местните комисии за борба с противообществените прояви на непълнолетни и пълнолетни (МКБППМН) са орган, който контролира социално-превантивната дейност на територията на всяка община, като издирва деца, които се нуждаят от помощ и взема мерки за тяхната социална защита и развитие. МКБППМН разглежда деяния, взема възпитателни мерки и прави предложения към съда за възпитателни наказания. От комисията се очаква да оказва подкрепа на родителите и да контролира грижата за деца от общината, които са настанени във възпитателни институции.

Младежки дом – Сливен е организация, развиваща концепцията за ефективна младежка политика в община Сливен и повишаване гражданското участие на младите хора в обществения живот. Организацията работи с млади хора от 15 до 35 годишна възраст без оглед на техните етнически, културни, политически и религиозни различия. Младежкият дом реализира културни, образователни и социални проекти. Развива програми в следните основни направления: „Образование"; „Диалог и гражданско участие"; „България е в Европа"; „Толерантност"; „Информация и медии"; „Бизнесът и младите- равни шансове за участие"; „Екология"; „Нашият Сливен"; „ЕВРОДЕСК"; „Младежки информационн- консултантски център Сливен", както и клубове- Дебати, Арт- Батика, Млади еколози, Театър на улицата и други. Организацията заявява ангажираност и развива дейности по проблеми в училище, проблеми на малцинствата, безработица и др.

Български младежки червен кръст – Сливен е неправителствена организация, която изгражда и поддържа младежки доброволчески клубове на територията на община Сливен. Доброволческите клубове се ангажират с реализиране на благотворителни инициативи за социално слаби хора, хора с увреждания и други лица в неравностойно положение. Организират се и редица инициативи с творчески

(театрални пиеси, изложби, концерти) и спортен характер, които са достъпни за участие от страна на децата в училищна възраст.

Превантивно – информационен център – Сливен е структура ангажирана да събира и разпространява информация, свързана с употребата на психоактивни вещества и произтичащите от това проблеми, както и да осъществява превенция на употребата на психо-активните вещества. Във връзка с провеждането на превантивни мероприятия Информационно-превантивния център организира провеждането на лекции, семинари, дискусии с младежи, специалисти по образованието и други заинтересовани лица. Организира и провежда редица творчески мероприятия – конкурси, концерти, спектакли, състезания.

Детски комплекс – Сливен предоставя услуги за свободното време на деца. В него са развити голям спектър от клубни дейности, под ръководството на високо квалифицирани специалисти. Направленията, в които работи Детския комплекс са: „Наука, техника, технология", „Изкуство" и „Спорт и туризъм" и други.

Арт клубове. Към читалищата функционират арт клубове (в това число театрални формации и вокални групи), които са над 50 на брой. Те се посещават от деца и възрастни, но не се води точна статистика за това. В част от читалищата са обособени и Интернет клубове и клубове по интереси.

Спортните клубове в град Сливен са над 36 и се посещават от деца над 6 годишна възраст. В община Сливен се поддържат и използват стадиони, спортни площадки, 5 стационарни спортни зали, лекоатлетически писти, фитнес центрове, открити площадки за тенис на корт, спортен колодрум. В общината чрез клубове се развиват над 10 вида спорт- лека атлетика, вдигане на тежести, джудо, борба, баскетбол, акробатика, алпинизъм, и др. Все по- голяма масовост добиват карате, шахмат, тенис на корт, волейбол. В общината има и няколко футболни клуба. Към почти всяко училище са изградени спортни площадки, а се поддържат и значителна част игрални площадки в междублоковите пространства на града.

Видно е, че съществуват редица възможности за смислено ангажиране на свободното време на децата и младежите. Същевременно с това понастоящем възможностите за реален достъп на деца с увреждания до тях са значително ограничени.

Услуги на територията на Община Нова Загора

Услуга, вид	Целеви групи	Капацитет	Съдържание – основни дейности, фокус на услугата
Специализирани институции			
Дом за деца лишени от родителска грижа с. Асеновец, общ. Нова Загора	Деца лишени от родителска грижа 7-18 години	15	Помощ и подкрепа на децата и младежите в неравностойно социално положение, възпитателна и консултативна работа с тях и техните семейства, придобиване на знания и изграждане на умения, създаване на условия за социална интеграция и реинтеграция
Резидентна грижа			
Център за настаняване от семеен тип за деца	Деца настанени в специализирани институции	15	Постоянна грижа в среда близка до семейната, информиране и обучение, групова работа, работа на терен,

/младежи без увреждания с. Асеновец, общ. Нова Загора			образование/обучение, консултиране
Преходно жилище	Деца настанени в специализирани институции	10	Предоставя се постоянна грижа в среда близка до семейната, информиране и обучение, професионално ориентиране, информиране и обучение, групова работа за придобиване и развиване на различни социални умения, търсене и намиране на работа, битови умения, работа на терен, помощ в домакинството, образование/обучение, консултиране.
Услуги в общността			
Дневен център за деца с увреждания с. Асеновец, общ. Нова Загора	Деца с увреждания	18	Консултиране, дневна грижа, рехабилитация, информиране и обучение, групова работа, образование/обучение – изнесено Помощно училище, логопедична помощ, арттерапия, социо-културни дейности, изграждане умения за справяне с дейностите от ежедневието, социална интеграция и адаптация
Приемна грижа гр. Нова Загора	Деца изоставяни на ниво родилен дом; Деца настанени в специализирани институции; Деца, отглеждани в семейства в риск; Деца, отпаднали от училище; Деца, жертви на насилие;		Оценяване и обучение на бъдещи приемни родители.Отглеждане и възпитание в семейна среда на дете, което е настанено в семейство на роднини или близки или в приемно семейство.

От 2014 г. функционира **Център за майчино и детско здраве за бременни и деца до 3 г.** в гр.Сливен с изнесени работни места в Община Нова Загора.

<u>Услуги и мерки в други сектори</u>

Помощно училище - интернат „Акад. Тодор Самодумов“ – гр. Нова Загора са обучавани ученици със СОП - умствена изостаналост: през учебна 2011/2012 г. съответно: 34 ученици, 12 в общежитието; 2012/2013 г. – 39 ученици, 14 в общежитие; 2013/2014 г. – 41 ученици, 15 в общежитие, 2014/2015 г. – 40 ученици, от тях 17 в общежитие.

Учениците са с умерена и тежка умствена изостаналост и с множество увреждания. Екипът за подпомагане на обучението и възпитанието на учениците с умствени увреждания в училището разработва индивидуални образователни програми на учениците, с цел подпомагане на децата за усвояване на знания и умения и развитие на социалните умения за самостоятелен и независим живот, с оглед на успешна социална интеграция и професионална реализация. С учениците се работи по индивидуални образователни програми, съответстващи на потенциалните способности на учениците съобразно степента на увреждането им. Постиженията на учениците се оценяват с качествен и количествен показател според усвоените знания и

компетентности съгласно индивидуалните им образователни програми и постигнатите резултати от поставените цели и задачи от определените области /общо моторно развитие, самообслужване, когнитивни умения, езиково-говорно развитие и комуникация, социални умения, художествена дейност, трудова терапия, учебна дейност/. През цялата учебна година учениците се поощряват с връчване на грамоти и награди за много добри резултати в образователно-възпитателния процес, за редовно посещаване на учебните занятия, за участие в конкурси и изложби, за добро поведение и др.

Услуги на територията на Община Котел

№	Услуга, вид	Целеви групи	Капацитет	**Съдържание – основни дейности, фокус на услугата**
1	ЦНСТ за деца и лица с увреждания гр. Котел	Деца и лица с увреждания	12+2	Подслон и ежедневни грижи за деца и лица с увреждания **Услугата е разкрита след 2010 г.**
2	Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ гр. Котел	Деца и лица с увреждания	30	Предоставяне на медицинска и социална рехабилитация, насочена към деца с прояви на психично страдание, проявяващо се като асоциално поведение, противо-обществена проява, водещи до конфликт със закона**.** **Услугата е разкрита след 2010 г.**
3	Център за работа с деца на улицата гр. Котел	Деца, необхванати от ДГ от семейства с нисък соц. Статус гр. Котел	40	Образователна програма за деца, необхванати от детска градина от смейства с нисък социален статус. **Услугата е разкрита след 2010 г.**

От 2014 г. функционира **Център за майчино и детско здраве за бременни и деца до 3 г.** в гр.Сливен с изнесени работни места в Община Котел.

В СОУ"Г.С.Раковски"-гр.Котел работят ресурсни учители за децата със специални образователни потребности.

Услуги на територията на Община Твърдица

Социалните услуги за деца не са развити в Община Твърдица. Децата ползват услуги в КСУДС гр.Сливен.

От 2014 г. функционира **Център за майчино и детско здраве за бременни и деца до 3 г.** в гр.Сливен с изнесени работни места в Община Твърдица, където работят 2 медицински сестри.

Детска млечна кухня – гр.Шивачево.Услугата е базирана в гр.Шивачево, нейният капацитет за 2015 г. е 30 бр. Ползватели на услугата са деца до 3 годишна възраст.

4.2.2 Резултати от мониторинга и оценката и характеристика на услугите по Приоритетно направление 2 и Приоритетно направление 3

Приоритетно направление 2: Социално включване на лица с увреждания, уязвими хора и общности в неравностойно положение включва 3 специфични цели:

Специфична цел 2.1: Да се развие алтернативна резидентна грижа от семеен тип за хората с увреждания, настанени в специализирани институции;

Специфична цел 2.2: Да се осигурят условия за достоен и пълноценен живот на хората с увреждания в семейна среда, чрез разкриване на услуги и грижа в общността;

Специфична цел 2.3: Да се създадат условия за интеграция и реинтеграция на уязвими хора и групи от общностите в неравностойно положение, изпаднали в риск.

По Приоритетно направление 3: Грижа за старите хора са заложени също 3 специфични цели:

Специфична цел 3.1: Развиване на широка мрежа от услуги, предоставяни в домашна среда, с цел осигуряване на спокоен и достоен живот на старите хора;

Специфична цел 3.2: Осигуряване на дневна грижа, заместваща грижа и почасови услуги в общността за стари хора;

Специфична цел 3.3: Да се осигури достъп на старите хора до качествена постоянна грижа в среда, близка до домашната.

Във връзка с отчитане изпълнението на **Приоритетно направление 2 и Приоритетно направление 3** следва да се уточни, че основна част от дейностите предстоят предвид предстоящото изготвяне на национално ниво на План за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа. Планът ще включва конкретни мерки и дейности за реформиране на системата за грижа за възрастните и за хората в увреждания.

По отношение грижата за хората с увреждания и възрастните хора, в област Сливен, както и на национално ниво, все още преобладава институционалният модел на грижа, но е факт също, че още има търсене на институционалната грижа, най-вече за стари хора.

Реализираните дейности в изпълнение на двете приоритетни направления са свързани основно с подобряване качеството и обновяване материалната база на съществуващите социални услуги, разширяване обхвата на социалните услуги, предоставяни в домашна среда.

В изпълнение на поставените по приоритетното направление 2 цели през 2013 г. е разкрит Дневен център за възрастни с психични увреждания в гр. Сливен, като за област Сливен това е първата услуга в общността за хора с психични увреждания. Той е разкрит като държавно делегирана дейност с капацитет 15 места.

Няма разкрити нови услуги за стари хора, но е разширен обхвата на дейност на Домашен социален патронаж в общините Сливен, Нова Загора и Твърдица чрез създаване към него на Звено за услуги в домашна среда за предоставяне на почасови услуги – оказване на лична помощ, комунално битови дейности и подкрепа за социално включване.

Съобразно планираното в Областната стратегия за развитие на социалните услуги 2011 – 2016 г. е увеличен капацитета на Домашния социален патронаж в общините Сливен и Нова Загора, което е в съответствие с необходимостта от разширяване обхвата и възможностите за осигуряване на услуги, подкрепа и грижи в домашна среда за старите хора и хората с увреждания в областта.

В област Сливен се работи в насока разширяване обхвата на наличните услуги, които предлагат домашни грижи за хора с увреждания и стари хора като домашен помощник, социален и личен асистент, които безспорно са едни от успешните социални услуги за подкрепа на семействата при полагане на грижи за зависим член от семейството.

През целия наблюдаван период такива услуги се предоставят на потребители от област Сливен, като броят им се увеличава през годините.

Въпреки полаганите усилия за разширяване обхвата на услугите, предоставяни в домашна среда за стари хора и хора с увреждания, нуждата от такива услуги, особено в най-отдалечените и в малките населени места остава.

Съобразно заложеното в стратегията на територията на общините Сливен и Нова Загора продължава през целия период да се предоставя и услугата Обществена трапезария, като броят на обхванатите потребители се увеличава.

В изпълнение на целите по приоритетно направление 2 за периода на действие на стратегията е увеличен броя на здравните медиатори на територията на областта. Посредничество за достъп до здравни услуги в ромските общности оказват 6 здравни медиатора в община Сливен, един в Нова Загора, 2 за община Котел /1 за града и 1 в с. Градец, където населението е предимно от ромския етнос/ и 2 здравни медиатора за община Твърдица: един за гр. Твърдица и един за гр. Шивачево. Към 2010 г. здравни медиатори са работили само в община Сливен.

През 2013 г. с Решение на Общинските съвети и в четирите общини на областта е приета Наредба за издаване на карти за паркиране на превозни средства, управлявани от или превозващи лица с трайни увреждания.

Характеристика на услугите по Приоритетно направление 2 и 3

По отношение институционалната грижа за хората с увреждания и за старите хора на територията на област Сливен има 3 специализирани институции за възрастни хора с увреждания: ДВХУИ селище „Качулка", община Сливен; ДВХУИ гр. Твърдица и ДВХПР гр. Твърдица и два Дома за стари хора, които са държавно делегирана дейност – в гр. Сливен и в с. Баня. Функционират и два частни дома за стари хора. През последните четири години институциите функционират с пълен капацитет, като интересът за настаняване в тях е много голям и чакащите за настаняване са много. От броя на чакащите за настаняване в ДВХУИ „Качулка", ДВХУИ и ДВХПР гр. Твърдица, броят на лицата от област Сливен е съвсем малък. Основната част от чакащите за настаняване там са от други области на страната.

Основавайки се на осъществяваните наблюдения, както и на изготвения анализ на специализираните институции за възрастни и хора с увреждания по проект „Развитие на системата за планиране и предоставяне на социални услуги на регионално равнище" може да се твърди, че предоставяните услуги в ДВХПР и ДВХУИ Твърдица, както и в двата дома за стари хора, са на много добро ниво и при планирането за периода 2016 – 2020 г. ще се мисли в насока залагане на мерки, насочени към осигуряване на специфичните потребности на потребителите.

Съгласно оценяването на ДВХУИ Качулка, в анализа на специализираните институции за хора с увреждания и за стари хора дома попада в обхвата на специализираните институции, за които са препоръчани спешни мерки за интервенция.

Функциониращите на територията на областта домове и дневни центрове за стари хора са недостатъчни за задоволяване на нуждата от подобен вид социални

услуги, предвид големият брой чакащи за настаняване лица от област Сливен и застаряващото население в по-малките населени места от областта.

Действащите към момента Домове на територията на областта не са с достатъчен капацитет, за да посрещнат нарастващите нужди от подобен вид услуги, а липсват достатъчно алтернативни услуги в общността за стари хора, които да удовлетворяват потребностите на заявилите желание за настаняване в Дом за стари хора.

В Областната стратегия за развитие на социалните услуги за периода 2011 – 2016 г. беше планирано изграждането на нови резидентни услуги и услуги в общността за хора с увреждания и стари хора, които няма да бъдат разкрити до края на 2015 г. Необходимостта от тези услуги остава и в зависимост от реализиращите се на национално ниво политики по отношение дългосрочната грижа за възрастни хора и хората с увреждания и съобразно Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, който предстои да бъде приет, ще се планират и реализират конкретни мерки, дейности и услуги на регионално и местно ниво.

Очаква се с приемането на плана и стартиране финансирането по схемите на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ за програмния период 2014 – 2020 да се предостави възможност за започване изграждането на тези услуги, както и да се даде началото на процесите по изграждане на нов тип услуги за стари хора и хора с увреждания.

Услуги на територията на Община Сливен

Услуга, вид	Потребители	Капацитет	Съдържание – основни дейности, фокус на услугата
Специализирани институции по Приоритетно направление 2			
Дом за възрастни хора с умствена изостаналост селище Качулка	Хора с увреждания	240	Предоставяне на институционална грижа за възрастни хора с увреждания
Специализирани институции по Приоритетно направление 3			
Дом за стари хора Град Сливен, ул.“Панайот Хитов“ № 115	Възрастни хора	120	Предоставяне на достъпни и комплексни социални услуги, съобразени със специфичните потребности на възрастните хора
Частен дом за стари хора С. Малко Чочовени, община Сливен	Възрастни хора	10	Предоставяне на резидентна грижа за стари хора
Резидентна грижа по Приоритетно направление 2			
Защитено жилище за хора с умствена изостаналост Град Сливен, ул.“Битоля“ № 17	Хора с увреждания	8	Предоставяне на резидентна услуга за хора с умствена изостаналост
Защитено жилище за хора с умствена изостаналост Град Сливен, ул.“Хаджи Вълкова “ № 38 А	Хора с увреждания	10	Предоставяне на резидентна услуга за хора с умствена изостаналост

Наблюдавано жилище Град Сливен,кв.“Дружба“,бл.8, вх.Г, ап.24	Младежи от 18/20 години	4	Предоставяне на социални услуги за оказване на подкрепа и консултиране на младежи, които напускат специализираните институции. Осигуряване на подкрепа на младежи в прехода им към самостоятелен живот. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Услуги в общността по Приоритетно направление 2			
Дневен център за възрастни хора с увреждания Град Сливен, кв.“Дружба“ зад бл.10	Хора с увреждания	30	Предоставяне на услуги в общността на хора с увреждания
Център за социална рехабилитация и интеграция за незрящи Град Сливен Кв. „Република“, бл.35	Хора със зрителни увреждания с риск от социално изключване	30	Предоставяне на консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности
Център за социална рехабилитация и интеграция за хора с увреждания Община Сливен	Хора с увреждания	15	Осигуряване на лични и социални контакти, информиране и консултиране
Дневен център за възрастни хора с психични увреждания Град Сливен,ул.“Генерал Скобелев“ № 3	Възрастни с психични разстройства	15	Предоставяне на социални услуги за хора с психични разстройства с цел социално включване. **Услугата е разкрита след 2010 г.**
Здравни медиатори- общинска дейност, подкрепена от МЗ Град Сливен	Лица и семейства от ромската общност	6	Посредничество за достъп до здравни услуги в ромските общности, профилактика за деца и възрастни, участие в превенция на изоставените
Клуб на инвалида- общинска дейност	Хора с увреждания	3	Осигуряване на лични и социални контакти, информиране и консултиране
Услуги в общността по Приоритетно направление 3			
Дневен център за стари хора Град Сливен, ул.“Никола Михайловски“ №26	Възрастни хора	30	Предоставяне на услуги в общността на възрастните хора,задоволяване на ежедневни , здравни, рехабилитационни потребности, организация на свободното време и личните контакти
Клубове на пенсионера Град Сливен и населените места на територията на община Сливен	Възрастни хора	52	Осигуряване на лични и социални контакти, информиране и консултиране, социално, здравно и правно
Услуги в общността по Приоритетно направление 2 и Приоритетно направление 3			
Домашен социален патронаж Град Сливен	Възрастни хора	680	Осигуряване и доставка на храна,достъп до здравни грижи, подкрепа при водене на домакинството, общуване и социални контакти
Обществена трапезария Град Сливен	Самотни стари хора и хора с увреждания	100	Осигуряване на топла храна на социално слаби граждани.

Личен асистент Град Сливен и населените места на територията на общината	Самотни възрастни хора, хора с увреждания, семейства на деца с увреждания	152	Предоставяне на услуги, съобразно индивидуалните потребности на потребителите
Домашен помощник Град Сливен и населените места на територията на община Сливен	Самотно живеещи възрастни хора и хора с увреждания	120	Предоставяне на почасови социални услуги, съобразени с индивидуалните потребности на потребителите

Услуги на територията на Община Нова Загора

Услуга, вид	Целеви групи	Капацитет	Съдържание – основни дейности, фокус на услугата
Резидентна грижа по Приоритетно направление 2			
Защитено жилище Нова Загора	Лица с увреждания	10	Изграждане и поддържане на социална среда, близка до семейната, в която потребителите на социалната услуга да водят пълноценен и независим живот като част от обществото.
Специализирани институции по Приоритетно направление 3			
Дом за стари хора - институция с. Баня, община Нова Загора	Възрастни хора	54	Предоставяне на краткосрочни социални услуги до 3 месеца в годината, социална и медицинска рехабилитация и постоянна грижа за 54 лица и предоставяне на дългосрочни социални услуги за предоставяне на социалната услуга за 20 лица
Дом за стари хора - институция с. Каменово, община Нова	Възрастни хора	17	Постоянна грижа
Услуги в общността по Приоритетно направление 2			
Рехабилитационно консултантски център Нова Загора	Хора с увреждания		Консултиране и информиране
Здравен медиатор Нова Загора	Хора с увреждания и лица в неравностойно положение		Работа в ромска общност с цел улесняване достъпа до доболничната помощ, подпомага получаването на специализирана здравна помощ.
Клуб на инвалида	Хора с увреждания		Съдействие, посредничество, консултации и лични контакти.
Услуги в общността по Приоритетно направление 3			
Клуб на пенсионера Община Нова Загора	Стари хора и хора с увреждания		Осъществяване на социални контакти. На територията на община Нова Загора са разкрити и функционират 36 клуба на пенсионера, като съответно в гр. Нова Загора – 5, а в останалите населени места – 31.

Услуги в общността по Приоритетно направление 2 и Приоритетно направление 3			
Домашен социален патронаж – услуга в общността община Нова Загора	Възрастни хора; самотни възрастни хора; хора с увреждания; деца с увреждания;Лица с психични заболявания	300	Доставяне на храна, задоволяване на ежедневните, здравните и битови потребности, помощ в общуване и осъществяването на социални контакти.
Звено за услуги в домашна среда към ДСП Нова Загора	Хора с увреждания и техните семейства; хора над 65 г. с ограничения или в невъзможност за самообслужване Лица с психични заболявания	25	Предоставяне на почасови услуги от Звено за услуги в домашна среда свързани с: оказване на лична помощ, комунално-битови дейности, подкрепа на социалното включване на кандидатите и специализирани здрави услуги, в дома на потребителя.
Обществена трапезария Гр. Нова Загора	Стари хора, самотни стари и хора с увреждания, хора в неравностойно положение		Осигуряване на храна

По данни на Д „СП" Нова Загора, чрез услугата „**Личен асистент**" по Национална програма „Асистенти за хора с увреждания" към 30.06.2015 г. е осигурена грижа за 9 лица, от които 2 деца, като броят на потребителите постепенно намалява през годините /20 д./ 3 деца/2011 г., 18 д./ 3 деца /2012 г., 17 д./ 8 деца/ 2013 г., 16 д./ 5 деца/ 2014 г.

Проект "Нови възможности за грижа" по Схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ: 2014BG 05M9P001-2.2015.001 „Нови алтернативи". Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз. Подписано партньорско споразумение № BG05-2002-1/24.03.20015 г. 45 са потребителите ползващи услуга "Личен асистент" и се обслужват от 41 лични асистенти.

Услуги на територията на Община Котел

Услуга, вид	Целеви групи	Капацитет	**Съдържание – основни дейности, фокус на услугата**
Здравен медиатор- 2 Гр. Котел	Изоставени и неглежирани деца,млади хора и лица от уязвими общности		Специфични задачи за достъп до здравни грижи, информиране, консултиране и посредничество за достъп до здравни грижи. **Дейността стартира след 2010 г.**
Домашен социален патронаж /ДСП/ Гр. Котел	Самотни стари хора с увреждания и хора с увреждания	120	Осигуряване на храна, подкрепа при водене на домакинството, достъп до здравни грижи, общуване и социални контакти
Дневен център за стари хора/ДЦСХ/ Гр. Котел	Стари хора и самотни стари хора	30	Осигуряване на храна, лични и социални контакти, консултации.Задоволяване на ежедневни здравни, образователни,рехабилитационни, потребности от организация на свободното време и личните контакти.

Личен асистент Гр. Котел	Стари хора и самотни стари хора с увреждания	30	Осигуряване грижа в семейна среда за лица, нуждаещи се от постоянно обгрижване в ежедневието си.

Услуги на територията на Община Твърдица

Услуга, вид	Целеви групи	Капацитет	**Съдържание – основни дейности, фокус на услугата**
Специализирани институции по Приоритетно направление 2			
Дом за възрастни хора с умствена изостаналост гр.Твърдица	Хора с умствена изостаналост	100	Специализирана институция, предоставяща комплекс от социални услуги на лица с умерена, тежка или дълбока умствена изостаналост (олигофрении и др.), установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.
Дом за възрастни хора с психични разстройства гр.Твърдица	Хора психични заболявания	120	Специализирана институция, предоставяща комплекс от социални услуги на лица с психични разстройства, установени с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.
Услуги в общността по Приоритетно направление 2			
Здравни медиатори гр.Твърдица, гр.Шивачево	Уязвими етнически общности		Предоставяне на консултации на млади хора от уязвимите общности по въпросите за здравето, секса, профилактика и лечение на полово-предавани инфекции и заболявания. **Дейността стартира след 2010 г.**
Клуб на инвалида гр.Твърдица	Хора с увреждания	170	Запознаване с правата и преференциите които могат да ползват хората с увреждания. Информиране за текущи и предстоящи проекти с насоченост за хората с увреждания,копирни и компютърни услуги и др
Услуги в общността по Приоритетно направление 3			
Клубове на пенсионера	Стари хора в пенсионна възраст	15 клуба	Разнообразяване на ежедневието, общуване, споделяне на придобит опит, възможности за осмисляне на живота и достойни старини
Дневен център за стари хора с Сборище	Възрастни хора със запазена активност за обществени прояви;самотни стари хора	35	Създаване на възможности на старите хора да водят пълноценен живот.Подпомагане за социални контакти и дейности осмислящи ежедневието на старите хора. Изграждане на чувство за значимост като се използват знанията им и професионалния опит.
Услуги в общността по Приоритетно направление 2 и Приоритетно направление 3			
Личен асистент гр.Твърдица	Хора с увреждания и самотно живеещи лица, които поради различни причини от здравословен характер не са в състояние сами да организират бита си и да поддържат хигиена в дома си.	29	Оперативна програма РЧР, проект „Нови възможности за грижа”,схема „Независим живот”-назначени 29 лични асистента, обслужени 31 лица. Начална дата на проекта 24.03.2015 г. Подобряване качеството на живот на хората с увреждания и самотно живеещи на територията на община Твърдица, чрез създаване на условия за ефективно упражняване на правото им за независимост и социално включване.

Домашен социален патронаж гр.Твърдица, гр. Шивачево	Самотни стари хора, възрастни с увреждания, вкл.в отдалечените населени места	240	Комплекс от социални услуги, предоставяни по домовете, свързани с доставка на храна; поддържане на личната хигиена и хигиената на жилищните помещения, обитавани от ползвателя; съдействие за снабдяване с необходимите технически помощни средства при ползватели с увреждане; битови услуги и др.
Обществена трапезария гр.Твърдица	Получаващи помощи по чл.9 от ППЗСП, стари хора с ниски пенсии, лица с установена липса на доходи, бездомни лица	17	Социални услуги, насочени към задоволяване на потребностите от храна за хора, които не могат да си я осигуряват сами.

Важно е да се отбележи, че през периода на действие на стратегията се разширява партньорството с неправителствения сектор. Делегирано на неправителствени организации е управлението на услугите Дневен център за възрастни с психични увреждания, Център за психологическа подкрепа за деца и семейства, Преходно жилище за деца, Наблюдавано жилище за младежи, Център за работа с деца на улицата, базирани в гр. Сливен.

На територията на област Сливен се изпълняват и редица проекти в партньорство с неправителствени организации.

5. Оценка на ресурсите за развитие на социални услуги в областта и общините

5.1 Анализ на човешките ресурси за предоставяне на услуги

Основните потребности от развитие на човешките ресурси за осъществяване на стратегията, идентифицирани в процеса на анализа на ситуацията в етапа на разработване на стратегията за развитие на социалните услуги в област Сливен, които имат отношение към административния и организационен капацитет са свързани с:

- Повишаване капацитета на общинските администрации да управляват процеса на контрактиране и управление на предоставянето на социални услуги в общините;
- Повишаване на капацитета на персонала, ангажиран с администрирането, управлението и директното предоставяне на социалните услуги;
- Потребност от развитие на капацитета за подготовка и управление на проекти, осигуряващи развитие на социалните услуги в общините от областта и разширяване на обхвата на съществуващите услуги;
- Практически умения и механизми за осъществяване на междуобщинско и междуинституционално сътрудничество в сферата на социалните услуги

Специфичните потребности от промяна и развитие, свързани с капацитета на човешките ресурси, които са идентифицирани в процеса на разработване на стратегията са:

- Повишаване на квалификацията, професионалния опит и уменията на управляващите социалните услуги от резидентен тип и на услугите, предоставяни в общността по отношение на подбор на персонал, ориентиране и обучение на персонала, планиране на работните задачи, мотивиране на персонала, стимулиране на работата в екип и работата в разширените мултидисциплинарни екипи;

- Основна потребност за развитие на управленския персонал е повишаване на професионалните компетенции, свързани с прилагане на иновативни практики за повишаване на качеството и ефективността на предоставяните услуги, както и с въвеждане на механизми за ефективна оценка на положения труд, съобразени със спецификата на различните дейности по предоставяне на социалните услуги и обвързване на възнагражденията на служителите с реалната работа по обслужване на клиентите. Управленския персонал на съществуващите доставчици на социални услуги има потребност от развитие на уменията за добро управление и задържане на персонала от специалисти и стимулиране на тяхното непрекъснато развитие;
- Професионалистите, ангажирани със създаването и управлението на нови социални услуги, имат потребност от нов тип управленски умения и практика, свързана със създаване на методологии за предоставяне на новите услуги, изграждане на стратегии за популяризиране на услугите и спечелване на доверието на клиентите, развитие на междуинституционалното сътрудничество и включване на гражданското общество в процеса на развитие на новите услуги;
- Потребностите на специалистите (социални работници, психолози, специални педагози, рехабилитатори и др.) и на помощния персонал ангажирани в директното предоставяне на социалните услуги са свързани с: обогатяване на знанията и опита им за ефективна работа по случай, индивидуализиране на оценката на потребностите на клиента, осигуряване на активното участие на клиента в процеса на работата по удовлетворяване на неговите потребности, необходимост от методическа подкрепа по отношение на осъществяване на адекватен подбор на специфичните дейности, свързани с предоставянето на социалната услуга, оценка на въздействието, документиране на добрите практики в работата по случай.

В настоящата разработка човешките ресурси са разгледани на база стандартизирана информация предоставена от всяка от услугите, функциониращи на територията на област Сливен, както и въз основа данните предоставени в изготвените общински анализи. Човешките ресурси се разглеждат в тяхната структура и динамика, както и от гледна точка на образователно, възрастово и професионално ниво на служителите, ангажирани с процеса на предоставяне на социални услуги. Отчетеното застаряването на населението в областта оказват негативно влияние върху структурата на икономиката във всяка от общините. Базова предпоставка за ефективност на социалните услуги е наличието на квалифициран и мотивиран персонал, който да ги предоставя и същевременно наличие на достатъчен ресурс, който да поддържа ниво на конкурентноспособност в тази професионална сфера.

5.1.1 Персонал за управление на социалната сфера – общини и ДСП

В област Сливен практическата дейност по управление на социалните услуги на ниво община се извършва от служители в общинските администрации. Всяка администрация е структурирала по различен принцип отделните сектори, като независимо от това се констатира и обща тенденция. В Община Котел е обособен отдел ”Социални и хуманитарни дейности”, който приоритетно е ангажиран с управлението и развиването на социалните услуги на територията на общината. В рамките на отдела един от служителите, който е на експертна длъжност е пряко ангажиран с образование, социални дейности и ученическо здравеопазване.

В Общинска администрация Нова Загора едва един служител отговаря за дейностите социални услуги и здравеопазване – старши експерт отдел „Образование, младежки дейности, спорт, здравеопазване и социална политика” (ОМДСЗСП). От

2015г. дейността му се подпомага от старши специалист от същия отдел, който и в частност администрира дейности по отделни социални проекти. В община Сливен практическата дейност по управление на социалните услуги се извършва от служители в общинската администрация, където е структуриран отдел „Социални дейности, здравеопазване и спорт". В рамките на отдела със социалните услуги основно са ангажирани четирима служители. В община Твърдица провеждането на социалната политика и управлението на социалните услуги се осъществява от заместник-кмет по здравни и социално-икономически въпроси и специалист социални дейности.

Всички ангажирани служители са с необходимото образование и квалификация, като са участвали частично в различни форми за повишаване на квалификацията в областта на социалните дейности. Експертите в общинските администрации участват активно в разработването на общински политики в областта на социалните дейности и здравеопазването - планиране, разкриване, управление на социални услуги; работа по случай; координират дейността по националните програми, реализирани чрез Дирекция "Бюро по труда"; организират разработването на проекти и координират съвместната дейност с други ангажирани институции и НПО в областта на социалната политика. Същевременно имат пряк ангажимент към процесите на подкрепа и контрол дейността на съществуващите услуги. Липсват създадени механизми за получаване от експертите на системна методическа помощ, супервизия или консултации с външни специалисти.

Регионалната дирекция за социално подпомагане (РДСП) е областно звено на Агенцията за социално подпомагане и е базирана в гр. Сливен. Нейната численост е 8 щатни служители и един служител назначен по Проект „Подкрепа на децата в конфликт със закона, децата в риск и техните семейства". На регионално ниво са назначени 2 служители по Проект „Развитие на системата за планиране и предоставяне на социални услуги на регионално равнище".
На ниво община функционират Дирекции "Социално подпомагане", които също са териториални структури на АСП. За област Сливен броя на дирекциите е три, като Дирекция „Социално подпомагане" - Сливен обслужва и община Твърдица, а в общините Котел и Нова Загора функционират дирекции с териториален обхват в рамките на съответната община.

Структура на Дирекции "Социално подпомагане" в област Сливен

Дирекции „СП"	**Брой служители**
ДСП- Котел /общо щатни длъжности - 17/	
Отдел „Социална закрила"	9+1 директор
Отдел „Закрила на детето"	4
Сектор „Хора с увреждания и социални услуги"	3
Проект „Укрепване капацитета на АСП"	2
ДСП-Нова Загора /общо щатни длъжности - 22/	
Отдел „Социална закрила"	11+1 директор
Отдел „Закрила на детето"	4
Сектор „Хора с увреждания и социални услуги"	6
Проект „Укрепване капацитета на АСП"	2
Проект „Подкрепа на децата в конфликт със закона, децата в риск и техните семейства"	1
Национална програма ЗОХТУ	1
ДСП – Сливен /общо щатни длъжности - 66/	

Отдел „Социална закрила”	39, в т.ч. 6 в гр.Твърдица + 1 директор
Отдел „Закрила на детето”	16, в т.ч. 2 в гр.Твърдица
Сектор „Хора с увреждания и социални услуги”	10
Проект „Укрепване капацитета на АСП“	4
Проект „Подкрепа на децата в конфликт със закона, децата в риск и техните семейства“	3, в т.ч. 1 в гр.Твърдица

Процесите на икономическа криза и задълбочаващото се свиване на разходите в администрациите на ниво община неминуемо води и ще води в близките години до чувствително намаляване на средствата за повишаване на персонала, ангажиран с процеса по предоставяне на социалните услуги, което е от изключително важно значение предвид случващите се на национално и на местно ниво процеси.

5.1.2.Наличен персонал в действащите социални услуги

Качествени социални услуги се представят от високо квалифициран и мотивиран персонал ангажиран в тях, като същевременно е необходим и допълнителен ресурс от различни квалифицирани специалисти, които да са конкурентни на пряко ангажираните. Възнагражденията в социалните услуги по общини се определят като много ниски дори и за общия стандарт на живот в областта и в общините като цяло. Няма създадена практика за активно включване на доброволци в процеса на предоставяне на услуги, независимо дали в общността или в специализирана институция. С известна положителност е продължителния стаж на работещите в институциите. Ръководствата на различните услуги се стремят да повишават квалификацията на персонала предимно чрез организиране на вътрешни обучения и обмяна на опит със сходни услуги. Срещат се съществени затруднения при назначаване на квалифициран персонал, особено в услуги, които са извън големите населени места. Същевременно се констатира и текучество именно на специалисти като рехабилитатори, логопеди, психолози, социални работници и др. Това в значителна степен затруднява работата и води до ниско качество на предоставяната услуга.

Персоналът в социалните услуги на територията на област Сливен е структуриран съгласно Методика за определяне числеността на персонала в специализираните институции и социалните услуги в общността, утвърдена от Министъра на труда и социалната политика.

Сравнително ресурсно обезпечени са новосъздадени услуги по Проект „Детство за всички“ в община Сливен. Предвид Анализа на община Котел персоналът в двете услуги, разкрити по Проекта - Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания и Център за социална рехабилитация и интеграция в гр.Котел е неквалифициран, но с продължителен стаж в тази дейност.

Факторите човешки ресурс, квалификация и мотивация на персонала имат съществено значение и оказват натиск върху системата на социални услуги.

5.1.3 Включване на НПО като доставчици на услуги

През последните години се отчита известно участие на неправителствени организации в управлението на социални услуги в общините в област Сливен. Проекти

на НПО са разработени и реализирани съвместно с общините. По-активно включване на НПО сектора се наблюдава предимно в общините Сливен и Нова Загора, като същевременно има необходимост от задълбочаване на тези процеси. Сътрудничеството на местната власт с гражданския сектор не само в социалната сфера е задължителна необходимост и важна предпоставка за успешно реализиран мандат на местните власти. Това с особена отчетливост ще се налага в близкото бъдеще с оглед активните процеси на деинституционализация, преструктуриране на специализираните институции за възрастни хора и възрастни хора с увреждания и остра необходимост от значителен ресурс за разкриване на нови, алтернативни услуги, както базирани в общността така и от резидентен тип. Предвид съществуващия ресурс на местно ниво необходимостта от партниране с НПО, имащи доказан опит в развиването на услуги е особено належаща. През последните две години УНИЦЕФ в партньорство с общините разкриха иновативни за областта социални услуги - Център за майчино и детско здраве, Център за психологическа подкрепа за деца и семейства и Синя стая, Център за интензивна социално-възпитателна подкрепа, Преходно жилище, Наблюдавано жилище. За доставчици бяха привлечени НПО с богат опит, доказали се в управлението на социални услуги - Сдружение „ Институт по социални дейности и практики" и Сдружение „Дете и пространство". Тази тенденция трябва да продължи. Тясното взаимодействие между местна власт, граждани и НПО е труден и продължителен процес, но и задължително условие за качествено предоставяне на социални услуги.

В Областна стратегия за развитие на социалните услуги (2010-2016) в област Сливен е планирано изграждане на Регионален ресурсен център за развитие на човешките ресурси в сферата на социалните услуги. Беше планирано ресурсният център да подпомогне работата на заетите в сферата на социалните услуги, Дирекции СП, общински администрации, доставчици на социални услуги, НПО, работещите в социални, здравни, образователни и детски заведения и други, които имат отношение.

Неизпълнението на тази задачи оказа до голяма степен негативно влияние върху развитието на човешките ресурси, имащи отношение към предоставянето на социални услуги. Като цяло липсват организирани и планово насочени форми за повишаване на квалификацията, системна методическа помощ, което е обяснимо от гледна точка финансовото състояние на общините и липсата на външен ресурс от неправителствения сектор, който да удовлетвори в известна степен потребността.

5.2 Финансов анализ на дейностите на общините в област Сливен

За целите на настоящия анализ са представени разходите на общините за социално осигуряване, подпомагане и грижи през 2014 г., обобщени от информацията за финансовите параметри, описана в общинските анализи на потребностите от социални услуги.

Основните източници за финансиране на социалните услуги в общините са от:

- Републиканския бюджет – субсидии за делегирани от държавата дейности;
- Собствени приходи на общините – за местни дейности и дофинансиране на държавните дейности;
- Отпуснати средства по проекти, в т.ч. финансирани от ЕС.

Държавно делегираното финансиране на социалните услуги и размерът на финансовия стандарт се определят с Решение на Министерски съвет за всяка бюджетна година, а размерът на средствата за финансиране на социалните услуги – местни дейности, се определя за всяка бюджетна година от Общински съвет, в зависимост от

задачите, които решават в областта на социалните услуги и финансовия ресурс, с който разполагат, събиран от местните приходоизточници.

Социалните услуги делегирани от държавата дейности са специализираните институции за деца с/без увреждания, специализираните институции за възрастни хора с/без увреждания, социални услуги в общността, в т.ч. и от резидентен тип. Финансирани изцяло от местни приходи са Клубовете на пенсионера и инвалида и Домашните социални патронажи с разкритите към тях Звена за услуги в домашна среда /разкрити и финасирани по ОП „Развитие на човешките ресурси" , Схема „Помощ в дома", а след приключване на проектите основно от Общинските бюджети /. Общините осигуряват средства и за съфинансиране по Програми за временна заетост и проекти за предоставяне на някои социални услуги.

При реализиране на редица социални проекти община Сливен дофинансира изпълнението на различни дейности. Община Сливен и Община Нова Загора подкрепят финансово функционирането и на социални услуги, които са държавно делегирана дейност.

Размерът на разходите по отчет на общините към 31.12.2014 г. е както следва:

- Община Сливен - бюджетните разходи за 2014 г. са в размер на 71874013 лв., като разходите за делегираните държавни дейности са 40048149 лв. и представляват 55,7 на сто от общия обем на разходите, а разходите за финансиране на местни дейности и дофинансиране на държавните дейности са 31825844 лв.

За функция "Социално осигуряване, подпомагане и грижи" са извършени разходи за 6494175 лв., а относителният дял на разходите за социални дейности е 9 на сто от общия обем на разходите.

За 2014 г. отчетените разходи за финансиране дейността на институциите и услугите – държавно делегирана дейност са в размер на 3 692 975 лв.

Капиталовите разходи по функция "Социално осигуряване, подпомагане и грижи" са в размер на 1326033 лв.

- Община Нова Загора - Разходите по отчет на Община Нова Загора към 31.12.2014 г. са в размер на 23 693 081 лева, в това число за държавни дейности – 12 129 560 лв., за местни дейности – 10 721 735 лв. и дофинансиране на държавни дейности – 841 786 лв.
За Функция "Социално осигуряване, подпомагане и грижи" отчетените средства за 2014 г. са в размер на 1 748 057 лв., което е 7,4 % от общите разходи на Общината. Отчетените средства за държавни дейности са 1 155 611 лв., а за местни дейности – 514 085 лв. дофинансиране на държавни дейности – 78 361 лв.

За функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижи" отчетените капиталови разходи са в размер на **68 370 лв**.

- **Община Котел** - бюджетните разходи за 2014 г. са в размер на 12620331 лв., като разходите за делегираните държавни дейности са 7372931 лв., а разходите за финансиране на местни дейности са 5247400 лв.

За функция "Социално осигуряване, подпомагане и грижи" са извършени разходи за 943765 лв., а относителният дял на разходите за социални дейности е 7,5 на сто от общия обем на разходите. Отчетените средства за държавни дейности са 646411 лв., а за местни дейности – 297354 лв.

- Община Твърдица - Разходите по отчет на Община Твърдица към 31.12.2014 г. са в размер на 10635592 лева, в това число за държавни дейности – 6 767 692 лв., за местни дейности – 3 689 494 лв. и дофинансиране на държавни дейности – 178 406 лв.

За Функция “Социално осигуряване, подпомагане и грижи” отчетените средства за 2014 г. са в размер на 2187602 лв., което е 20,57 % от общите разходи на Общината. Отчетените средства за държавни дейности са 1 858 733 лв., а за местни дейности – 328 869 лв. Държавните средства за социални дейности са 84,97%.

За функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижи” отчетените капиталови разходи са в размер на 17 407 лв., което е 1,51 % от общите капиталови разходи на общината за 2014 г.

Видно от цифрите може да се обобщи, че размерът на разходите за държавно делегирани дейности значително надвишава този на разходите за местни дейности. Това важи и за функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижи”.

Делът на средствата, които се изразходват за финансиране дейността на услугите – местни дейности в разходните отчети на общините е значително по-малък от делът на средствата за услугите – държавно делегирана дейност. Въпреки това услугите – местна дейност имат особено важно значение. Домашният социален патронаж и Звеното за услуги в домашна среда към него обгрижват едни от най-уязвимите групи: възрастни хора, самотно живеещи или с ниски доходи, хора с увреждания. Дейността им е с висока обществена значимост предвид тенденциите на застаряване на населението и демографската криза. Същото важи и за Клубовете на пенсионера и инвалида.

Съобразно изводите във финансовия раздел на общинските анализи може да се обобщи, че все още без финансиране от държавния бюджет или без европейски средства е невъзможно да се разкриват и развиват нови качествени социални услуги. Финансовите ресурси на общините не са достатъчни за дофинансиране на социалните услуги на територията на общината и за извършването на капиталови разходи.

6. Заключения и препоръки

6.1 Основни изводи от ситуационния анализ

Анализът показва, че в демографското състояние на населението от област Сливен неблагоприятните изменения имат траен характер:

- Динамиката на населението на областта показва, че то постепенно и неизменно намалява като тази тенденция е характерна за всички общини в областта. Някои от селата се обезлюдяват и се наблюдава сериозен спад в икономическата активност в селските райони.
- Естественият прираст на населението в областта е неизменно отрицателен. Това се дължи на неблагоприятното развитие на основните демографски процеси. Въпреки покачването на раждаемостта, се наблюдават нови тенденции на негативни структурни промени - ранна раждаемост, извънбрачни раждания, абсолютно и относително увеличаване на децата от проблемни семейства, които се оказват в условия на потенциален риск още при раждането си. Миграцията (предимно на млади хора) от областта към по-големи градове на страната и имиграцията в чужбина е все по-осезаема.
- Възрастовата структура на населението показва трайна тенденция на влошаване. Въпреки че в област Сливен живее най-голям процент младо население на възраст до 18 г. в сравнение с цялата страна, с бавни, но устойчиви темпове се увеличава делът на лицата над 65 г. Промените във възрастовия състав на населението засягат както градовете, така и селата.
- Сериозен социален и здравен проблем за областта е големият процент малцинствено население, предимно ромско.

- Влошен здравния статус на населението - основните проблеми на здравето на населението от област Сливен са предизвикани предимно от начина на живот, социалната и икономическа среда на живот, факторите на околната среда. Наблюдава се увеличение при психичните заболявания, както и на инвалидизираните лица. Като допълнение към тези негативни тенденции се очертава недостиг на медицински специалисти в област Сливен и неравномерно териториално разпределение на практиките и на здравните услуги;
- Прогнозите на НСИ сочат, че населението на областта ще продължи да намалява като се очаква през 2020 г. то да бъде 183 752, а през 2050 г. – 147 715 души.

По отношение икономиката на областта, от гледна точка осигуряване на по-висока трудова заетост и доходи, могат да се направят следните изводи:

- По данни на НСИ темпът на растеж на областната икономика изостава в сравнение със средния за страната;
- След 2008 г. е налице спад в отрасли, за които е регистриран значителен ръст в предишния период и които са разполагали с голям процент от работните места;
- Строителството, в което бяха наети голям брой работници, включително и по-ниско квалифицирани, както и търговията и някои отрасли от преработващата промишленост не показват признаци на възстановяване;
- Производството на храни и напитки е един от отраслите, осигуряващи голям процент от работните места в областната икономика и е между най-малко засегнатите от кризата;
- В сферата на селското и горското стопанство също има възможности за създаване на нови работни места за лица с по-ниска квалификация, в резултат на отпусканите земеделски субсидии и финансиране на проекти по Програмата за развитие на селските райони;
- В същото време, за да бъдат повишени доходите на домакинствата е необходимо на местно ниво да бъдат подкрепяни сектори, създаващи по-висока добавена стойност, но и изискващи по-високо квалифицирана работна ръка;
- Привличането на частни инвестиции (а не само на публични средства от държавния бюджет и европейските фондове) следва да е водещ приоритет за местната власт;
- Стратегиите за привличане на инвестиции следва да поставят акцент върху образованието и обучението на работната ръка;
- Все по-ясно се очертава необходимостта от по-пълно съответствие на професионалната подготовка с потребностите на работодателите от региона и регионалните характеристики на пазара на труда. Подобряването на механизма на сътрудничество и споделянето на отговорностите, свързани с професионалното образование, между държавата и бизнеса ще осигурят условия за повишаване качеството на професионалната подготовка в съответствие с новите изисквания на регионалната икономика. Това ще доведе и до повишаване относителния дял на трудовата и социалната реализация на завършващите професионално образование по изучавана професия;
- Голям е делът на хората от областта, които се нуждаят от специални грижи за справяне с бедността, социалното разслоение и изключването от активна трудова дейност.

➢ От областите в страната област Сливен е с най-висок дял регистрирани в ДБТ безработни младежи, продължително безработни лица, безработни без квалификация.

6.2 Общи изводи за състоянието на социалните услуги в област Сливен:

- Предлаганите социални услуги на територията на областта не покриват всички потребности и не обхващат всички рискови групи;
- На територията на областта не функционират изкуствено създадени услуги, които да не посрещат конкретни идентифицирани нужди;
- Преобладават услугите в общността, както за деца така и за лица с увреждания и възрастни хора, но същите все още са ограничени по вид и възможности за равномерно обхващане на всички рискови групи;
- Предоставянето на съществуващите социални услуги е съсредоточено основно в общинските центрове, като недостатъчно развит е мобилния елемент от предоставяните услуги, както и социални услуги базирани в населени места извън общинския център;
- В областта съществува относително разнообразие на предоставяните услуги задоволяващи потребности на възрастни хора, лица с увреждания, деца в риск, като се отчита тенденция на увеличаване броя и вида на предоставяните услуги;
- Развитието на социалните услуги е концентрирано предимно в областния център и община Сливен, като недостатъчно обхванати са останалите общини в областта, особено по отношение услуги в общността и услуги от резидентен тип;
- Наличието на значителни като капацитет специализирани институции за възрастни хора с увреждания и липсата на развити алтернативни услуги ще създаде значителни затруднения в процеса на реална деинституционализация. Допълнително утежняващ фактор е и профила на потребителите от гледна точка местоживеене преди настаняването;
- Съотношението между специализирани институции и услуги в общността е неравномерно от гледна точка наличен капацитет, като същевременно е ясно очертана липсата на алтернативни на институционалната грижа за възрастни хора с увреждания услуги в общността;
- Все още недостатъчно развити са социалните услуги насочени към превенция на риска от социално изключване, като доколкото са налични те функционират в областния център и отчасти в община Сливен;
- Наличието на резидентни услуги за деца и младежи и същевременната липса на достатъчно добре развита мрежа от подкрепящи услуги създава предпоставки за недостатъчно ниво на гарантиране правата, интересите и потребностите на потребителите;
- Недостатъчно развит е процеса на възлагане управлението на социални услуги на външни доставчици;
- Липсват или са недостатъчно квалифицираните кадри, които могат да се насочат към предоставяне на услуги в малките населени места в общините от областта. В тази връзка е неразвита мрежа от услуги в населени места извън общинските центрове;
- Липсват услуги за специфични общности и групи в неравностойно положение, както и за някой услуги за групи деца и възрастни в риск;

- Липсват алтернативни услуги от типа на Социално предприятие и др.;
- Възможностите за предоставяне на услуги, които не са пряко обвързани с отпускане на финансови средства са все още ограничени поради неприемане от страна на потребителите на тяхната необходимост;
- Изискуемите процедури при предоставяне на услуги срещат съпротиви и неприемане от страна на потенциални потребители от етнически малцинства, което нерядко води до отказ от ползване на услуга, независимо от изведената потребност;
- Недостатъчно интегрирани социално-здравни услуги.

6.2.1 Общи изводи за услугите за деца:

- Услуги в общността за деца са развити предимно в областния център. Недостатъчно развит е мобилния елемент на предоставяните услуги;
- Все още няма достатъчно развит набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, с акцент в ранна детска възраст, които да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като същевременно създават реални възможности за подкрепа и на семейството;
- Предвид методическото си структуриране съществуващите услуги повече са фокусирани върху децата и почти не се отнасят към родителите и налични рискови групи в областта;
- Специализираните институции от типа на ДМСГД и ДДЛРГ не предлагат в достатъчна степен организация на живот, близка до семейната среда. В изключително важната ранна възраст децата престояват в институция, като рядко се стига до реинтеграция в биологичното семейство;
- Все още на областно ниво Приемната грижа е недостатъчно добре развита, особено по отношение настаняване в приемно семейство на новородени и деца в ранна възраст, както и по отношение други рискови групи, като деца в конфликт със закона и др.;
- Съществува риск броят на деца (от 0 до 3 години), настанени в специализирана институция да се запази, тъй като липсват достатъчно услуги, които да предотвратяват ранното настаняване на деца в институция;
- Необходим е целенасочен процес на планиране и разкриване на услуги насочени към превенция на изоставянето и настаняване в ДМСГД от една страна, а от друга- услуги алтернативни на институционалната грижа и имащи капацитет да посрещнат нуждите на деца, понастоящем пребиваващи в ДМСГД;
- Недостатъчно развити са услуги насочени към групи деца- застрашени от отпадане от училище; деца с проблемно поведение или в конфликт със закона, деца жертва на насилие и др.;
- Услугите за деца с увреждания са развити предимно в областния център, като недостатъчно обхванати остават децата с увреждания в останалите населени места и другите общини в областта. Наличните социални услуги са с недостатъчен капацитет;
- Недостатъчно развити са услугите за деца базирани в компактни етнически общности;

- Недостатъчни са възможностите за развиване и прилагане на интегрирани мерки и услуги по отношение на деца и техните семейства.

6.2.2 Общи изводи за услугите за възрастни и стари хора:

- Персоналът на услугите за възрастни с увреждания е недостатъчен и се нуждае от системна подкрепа по отношение на методическа подкрепа, обучение и супервизия;

- Най-развитата услуга в общността за стари хора е Домашният социален патронаж, който е необходимо да разширява капацитета си във всички общини на областта, вкл. и чрез търсене на възможности за допълнително финансиране;

- В общините на областта услугите, свързани с оказване на подкрепа на възрастни хора, самотноживеещи и възрастни хора с увреждания са недостатъчни в населените места, особено в малките населени места отдалечени от общинските центрове. Необходими са целенасочени местни политики за реализиране на възможности за финансиране различни по вид дейности и услуги като домашни помощници, лични асистенти и др.;

- Необходим е целенасочен процес на развиване и предоставяне на услуги от интегриран тип, от вида на Социално предприятие и др., които от една страна създават възможности за заетост на уязвими групи, като същевременно предоставят услуги за други определени рискови групи. Този процес е особено актуален по отношение на населени места извън общинските центрове;

- Персоналът на съществуващите социални услуги от институционален тип и в общността се нуждае от обучения и супервизии, системна подкрепа за развитие капацитета на услугите и процеса на директна работа с клиенти;

- В преобладаващата част от населените места в областта работят читалища и пенсионерски клубове, които изпълняват и социални функции, близки до услугата Дневен център за възрастни хора. Съществуващата материална база и ресурси биха могла да се използва при реализиране на интегрирани проекти насочени към подкрепа уязвими групи в съответното населено място;

- Съществуващите специализираните институции за възрастни, независимо от профила си, по същество са домове за стари хора. Налице е значителен брой чакащи за настаняване, за които липсват съответните алтернативни социални услуги от резидентен тип;

- Недостатъчно развита е мрежата от услуги резидентен тип за възрастни, особено предвид планирани процеси по деинституционализация на институциите за възрастни хора с увреждания.

6.3 Препоръки

Общи препоръки към развитието на социалните услуги в област Сливен:

- Приоритетно направление в развитието на социалните услуги трябва да стане устойчив процес на деинституционализация, както по отношение услуги за деца, така и за възрастни с увреждания, като се търсят възможности за развитие на максимално широк спектър от услуги, вкл. и такива насочени към семействата в риск с цел превенция на изоставянето от една страна и реинтеграция от друга;

- Необходимо е да се развият разнообразни услуги за деца в общността, вкл. и подкрепящи съществуващите услуги от резидентен тип, които да подпомогнат процеса

на деинституционализация и развитието на деца в ситуация на изоставяне и отглеждани в ДМСГД;

- Приоритетна необходимост е развитието на мерки за превенция и услуги за подкрепа на семействата в риск, за да се намали рискът от трайна институционализация на деца, настанени в институция поради бедност, безработица, лоши битови условия на семействата или липса на достъпни услуги;

- Необходимо е да се реализира устойчив процес на планиране и разкриване на нови социални услуги в общността и от резидентен тип, както за деца, така и за възрастни от различни рискови групи в по-малките общини от областта;

- Във всички общини от областта е необходимо е да се развиват услуги, свързани с целевата група на застрашените от отпадане от образователната система, както и на децата с проблемно поведение;

- Необходимо е да се планират мерки за преодоляване на липсата на персонал и/или неговата недостатъчна квалификация, без което е трудно осъществимо развитието на необходимите социални услуги в малките населени места, както и разкриването на нови в общините като цяло;

- Необходимо е изграждането на работещи механизми на междусекторно партньорство между институциите за използване на техните ресурси в подкрепа на семействата при преодоляване на бедността и социалната изолация;

- Необходимо е реализиране на процес на подпомагане развитието на капацитета на неправителствения сектор за участие в разработването и прилагането на местни политики, чрез подобрено партньорство с местните (общински) власти в процеса на планиране на социални услуги, както и включване в доставянето им. В тази връзка е необходимо практическо прилагане и на съществуващите възможности по линия на публично- частните партньорства;

- Разнообразяване на мрежата от социални услуги и развиване на нови, интегрирани и алтернативни услуги, които да съответстват на спецификата на потребностите на рисковите групи в областта и да предоставят подкрепа за семейства и отделни общности като цяло;.

- Проучване на потребностите и планиране на социални услуги насочени към хора в пенсионна възраст, които по различни причини нямат пенсия.

- Проучване на случаи на жертви на насилие и планиране и разкриване на адекватни услуги за превенция, закрила и последваща подкрепа.

- Повишаване информираността на обществеността по отношение предоставяните социални услуги на територията на областта.

- Необходима е по-добра координация на дейностите, свързани с развитие и предоставяне на социални услуги. Създаване на интернет портал на областно ниво с информация за услугите и осъществяваните дейности.